

Засновник Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** О. Онищенко, академік НАН України. **Редакційна колегія** В. Горovий, заступник головного редактора, Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн Г. Булахова. **Адреса редакції:** НБУВ, пр-т 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz@pochta.ru, www.nbu.gov.ua/siaz.html. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08. 2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

2009 № 8

ЗМІСТ

Коротко про головне

Юлія Тимошенко: Продовження програми співпраці з МВФ дозволить Україні більш ефективно протистояти викликам кризи

Аналітика

О. Ворошилов, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Конституційний процес в Україні на сучасному етапі

С. Кулицький, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.

Економічні складові українсько-російського конфлікту та угод у газовій сфері

І. Вишневська, наук. співроб.

Арсеній Яценюк і громадська ініціатива “Фронт змін” як виборчий проект

Прогноз на перспективу

Діяльність органів державної влади

Політика

Економіка

Соціальна сфера

Події: експертні оцінки розвитку

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

Наукові відкриття

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Наука і влада

До уваги держслужбовця

О. Карплюк, голов. бібліограф

Нові надходження до НБУВ

Коротко про головне

Юлія Тимошенко: Продовження програми співпраці з МВФ дозволить Україні більш ефективно протистояти викликам кризи

Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко вважає, що досягнення домовленостей з місією МВФ щодо надання Україні фінансової підтримки є знаковою та надзвичайно важливою подією для країни. Про це вона заявила на прес-конференції, за підсумками зустрічі з керівником місії МВФ в Україні Д. Пазарбазіолу. За словами Ю. Тимошенко, відбулася дуже важлива, позитивна подія для України: „Досягнуті домовленості свідчать про те, що надані досить потужні позитивні сигнали щодо стабільності в Україні, щодо платоспроможності України. Я переконана, що це також буде додатковим сигналом для приходу інвесторів в Україну”.

Ю. Тимошенко переконана, що досягнення домовленості про продовження співпраці з МВФ також дасть змогу Україні крок за кроком поступово і впевнено виходити з кризи.

Ю. Тимошенко також зазначила, що головним результатом переговорів між урядом та місією МВФ в Україні є збільшення другого траншу позики. „Важливим результатом переговорного процесу є не тільки узгодження програми, але й збільшення другого фінансового траншу, який надається Україні. Це дасть можливість у цей важкий час фінансовій системі України бути міцнішою”, – наголосила глава уряду.

Прем'єр-міністр також зазначила, що ключовою складовою переговорів з місією МВФ стало узгодження програми підтримки банківської системи України та здійснення рекапіталізації банків, які зазнали найбільшого удару під час кризи. Це, за словами керівника уряду, дасть додаткову стабільність фінансовій системі України.

Президент, у цілому схвалюючи досягнення угоди з МВФ, вважає за необхідне переглянути й доопрацювати рішення уряду, які приймалися з метою забезпечення одержання чергового траншу позики Міжнародного валютного фонду, та зберегти дію лише тих, які пов'язані з цим питанням.

Про це йдеться в листі глави держави до Прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко.

В. Ющенко підкреслює, що схвально сприйняв інформацію щодо прийняття урядом ряду рішень, необхідних для одержання чергового траншу позики Міжнародного валютного фонду.

Однак у прийнятому Кабінетом Міністрів України 14 квітня 2009 р. пакеті постанов є ряд актів, які зовсім не стосуються питань, що потребують урегулювання в рамках співпраці з цією організацією, та водночас мають ряд суттєвих недоліків.

Так, Президент звертає увагу, що, зокрема, прийнято п'ять постанов уряду,

якими запроваджуються додаткові платні послуги, що можуть надаватися бюджетними установами та зачіпають такі чутливі сфери суспільної діяльності, як ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, пожежна охорона, робота правоохоронних органів, а також соціально-культурне обслуговування населення.

Також не має ніякого відношення до рекомендацій МВФ намагання через механізм благодійних внесків забезпечити виплату заробітної плати працівникам бюджетних установ, закладів освіти, охорони здоров'я, культури, науки, спорту та фізичного виховання.

В. Ющенко переконаний, що прийняття Кабінетом Міністрів України рішень, які безпосередньо не стосуються пропозицій Міжнародного валютного фонду, а лише впроваджують незрозумілі схеми фінансового забезпечення сектору державного управління, матиме драматичні наслідки як для суспільного, так і економічного життя країни.

Також неоднозначний ефект може мати рішення про випуски казначейських зобов'язань у прийнятій урядом редакції. З одного боку, воно спрямоване на зменшення розбалансованості бюджету шляхом залучення коштів населення, з іншого – через анонімність механізму продажу казначейських зобов'язань може спрацювати як інструмент відмивання брудних грошей та легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2009. – 21.04; Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2009. – 17.04*).

**О. Ворошилов, канд. іст. наук,
старш. наук. співроб.**

Конституционный процесс в Украине на современном этапе

Новый импульс конституционному процессу в Украине был дан Президентом В. Ющенко, выступившим 31 марта в парламенте с Посланием к ВР.

До этого главными “редакторами” Основного закона считались Ю. Тимошенко и В. Янукович, которые, по сообщениям ряда СМИ, в течение всего года вели переговоры вокруг изменения модели государственного устройства с парламентско-президентской на парламентскую республику. А по словам первого вице-спикера Верховной Рады А. Лавриновича, переговоры ПР с БЮТ относительно изменений в Конституцию Украины ведутся с начала избрания этого парламента.

Долгое время распространялась неофициальная информация о том, что БЮТ и Партия регионов готовят совместный проект изменений в Конституцию, основным положением которого должен стать переход к парламентской форме правления (в настоящее время Украина является парламентско-президентской республикой) с выборами Президента не всенародно, а в стенах Верховной Рады. Вместе с тем обе политические силы эту информацию опровергали.

С начала апреля, по сообщениям ряда СМИ, переговоры по данному вопросу активизировались. Как отметил в этой связи вице-спикер парламента Н. Томенко, между БЮТ и ПР продолжается дискуссия относительно изменений в Конституцию. Он подчеркнул, что, в частности, обсуждается вопрос окончательного распределения полномочий Президента и правительства, а также избрание Президента в парламенте.

В отличие от кулуарного ведения переговоров “регионалами” и “бютовцами”, Президент Украины публично выступил с заявлением о необходимости внесения изменений в украинскую Конституцию. Такие действия В. Ющенко многие обозреватели СМИ склонны расценивать как шаг на опережение „неизвестным” договоренностям ПР и БЮТ о возможном избрании Президента в парламенте. С другой стороны, высказываются сомнения в том, является ли президентский проект изменений в Конституцию Украины результатом наработанных изменений Национального конституционного совета, созданного главой государства год назад.

В своем Послании В. Ющенко, в частности, высказал убеждение, что изменения в Конституцию, внесенные в 2004 г., исказили “все основные составляющие организации власти и подменили природу местного самоуправления через введение выборов по партийным спискам”.

Глава государства передал свой проект изменений в Конституцию главе парламента. Согласно проекту, по словам Президента, Украина должна перейти к построению двухпалатного парламента с одновременным уменьшением общей численности депутатов. “Большинство стран европейского континента, являющихся унитарными, имеют двухпалатный парламента. Государству нужен парламента европейского образца – Национальное собрание, которое будет сочетать в себе политическое и территориальное представительство”, – заявил В. Ющенко. Согласно президентскому проекту, кроме законодательной функции, на нижнюю палату парламента, которая избирается на пропорциональной основе, возлагается ответственность за формирование правительства и контроль за его деятельностью. Верхняя палата парламента, по словам В. Ющенко, должна избираться по мажоритарной системе и представлять общину и регионы.

Кроме того, согласно предложенным новшествам, бывшие президенты автоматически становятся членами верхней палаты парламента – сената. Пожизненно. Для того чтобы экс-президенту попасть в выборный законодательный орган, достаточно его личного желания.

Также глава государства считает, что гражданам Украины “должно быть возвращено право персонифицированного выбора депутатов”. “Парламент обязан обеспечить осуществление реформы избирательной системы, переход к открытым избирательным спискам на парламентарских выборах и к мажоритарной системе – на местных выборах”, – считает глава государства.

В. Ющенко предлагает оставить норму, когда глава государства избирается всенародно на прямых выборах сроком на пять лет, но уточняет, что один и тот же человек не может быть Президентом Украины два срока подряд.

Президент также убежден, что проведение референдума – “единственный способ дать добро новой редакции украинской Конституции”.

В. Ющенко подчеркнул, что основной приоритет предлагаемых изменений – децентрализация властных полномочий, начиная с Президента. В целом он пояснил, что предложенные им изменения ставят целью создать стабильную систему работы государственной власти, которая должна вывести страну из перманентного политического кризиса, существующего в течение многих лет из-за чрезмерной концентрации и дублирования властных полномочий.

Реакция политиков на инициативы Президента была вполне ожидаемой. По словам спикера парламента В. Литвина, уже стало особенностью украинских президентов в конце своего срока вспоминать о несовершенстве Конституции.

В целом проект изменений в Конституцию от В. Ющенко вызвал шквал негативных комментариев практически всех политических сил и многих экспертов.

Наиболее радикальными, как и можно было ожидать, были комментарии коммунистов. В частности, Л. Грач увидел в идеях В. Ющенко угрозу особому статусу Крыма и „руки стервятников США”.

Так же эмоционально поначалу отреагировали и представители Блока Литвина. Очевидно, это была провокация, задуманная спичрайтерами Президента, предположил народный депутат О. Зарубинский. „Это абсолютно

провокационные вещи, которые не будут иметь никакого восприятия”, – добавил политик.

В целом же позицию Блока Литвина относительно президентских инициатив изложил председатель этой депутатской фракции в Верховной Раде Украины И. Шаров, заявивший, что, „голосуя за дату 25 октября, мы ясно отдавали себе отчет и в том, что в условиях политического кризиса за конституционный процесс не может отвечать та политическая команда, которая разбазарила полученный у избирателя кредит доверия”.

Сам же Председатель Верховной Рады В. Литвин высказался против поспешного внесения изменений в Конституцию Украины и „переписывания Основного закона под отдельные личности”. По словам Председателя ВР, „каждый стремится написать Конституцию „под себя”. „Меня пугают Конституции, написанные за одну ночь. Я боюсь таких людей, таких Конституций”, – отметил В. Литвин. По его мнению, изменения в Конституцию Украины могут быть приняты лишь после наработки этого документа парламентской комиссией, которая будет создана в Верховной Раде, и одновременной оценки его Венецианской комиссией.

Гораздо более резкие оценки конституционных инициатив Президента прозвучали в „Заявлении Председателя Верховной Рады Украины”, опубликованном парламентским „Голосом Украины” 4 апреля. Спикер увидел в них „очередной сценарий разрушения в ней остатков стабильности”, „политический авантюризм”, „конституционную похоть”. В. Литвин заявил, что в Украине ведутся скрытые переговоры о перераспределении власти через конституционные изменения. „Цель очевидна – перехват власти на очередной клановой основе и через устранение конкурентов, создание комфортных условий для собственного властвования”, – отметил Председатель ВР.

Премьер-министр Украины Ю. Тимошенко также не поддерживает вариант конституционных изменений, предложенных Президентом В. Ющенко. “Зачем менять целую Конституцию, создавать еще дополнительную палату, тратить на это кучу денег, чтобы трудоустроить одного человека?” – считает Ю. Тимошенко.

Вместе с тем она подчеркнула, что считает несовершенной нынешнюю Конституцию и выступает за ее смену. По словам Ю. Тимошенко, БЮТ поддержит новый вариант Конституции в случае, если он будет предлагать либо чисто президентскую, либо чисто парламентскую форму правления.

Член совета БЮТ, заместитель министра юстиции Е. Корнийчук в свою очередь считает, что президентский проект новой Конституции содержит нормы, которые разрушают принцип баланса власти.

„Президент наделяет себя правом назначения и увольнения судей (кроме судей Верховного Суда Украины и высших специализированных судов), что не отвечает духу демократии и равноправия всех ветвей власти и может привести к полной зависимости судебной власти”, – отметил он.

Е. Корнийчук заявил, что Президент своим проектом существенно ограничивает полномочия Кабмина и фактически превращает его в консультативно-совещательный орган.

„Странной также является позиция Президента о сохранении в новой Конституции депутатской неприкосновенности в то время, когда все политические силы настаивают на отмене этого института”, – считает замминистра юстиции.

А еще один „бютовец” А. Шкиль уверен, что проект изменений в Конституцию Президента Украины В. Ющенко „несерьезный”: „Я не знаю, на что рассчитывал Президент, но я думаю, что он не рассчитывал, что эти предложения будут серьезно рассматриваться”.

Член фракции ПР А. Ефремов в свою очередь заявил, что ему „не хотелось бы тратить время и давать оценку документу, который был опубликован еще на сайтах в 2002 г. под представительством В. Медведчука. Практически большая часть Конституции, которую преподнес В. Ющенко – это Конституция 2002 г., разработанная В. Медведчуком, и ничего там нет нового, чуть-чуть измененные есть части. С 2002 г. по 2008 г., за шесть лет, все в состоянии были изучить, что там написано”.

Следует отметить, что наибольшую критику вызвало предложение В. Ющенко преобразовать ВР в двухпалатный парламент.

„Двухпалатный парламент соответствует федеративному устройству страны. Украина – унитарная страна и, насколько я знаю, и Президент, и его команда, и наша команда – мы всегда стояли на принципах унитарности Украины и не поддерживали никаких походов за федерализмом. Поэтому мне очень удивительно, почему Ющенко поменял свою позицию”, – заявила Ю. Тимошенко.

Обозреватели СМИ в свою очередь отмечают, что Премьеру очень не нравится предложенная бывшим соратником по Майдану мажоритарная система избрания верхней палаты парламента, поскольку весь рейтинг БЮТ держится на лидере, и если народу вернуть право избирать каждого депутата, а не партию, Ю. Тимошенко останется практически в одиночестве.

Также Премьер-министр считает, что введение двухпалатного парламента вернет в парламент коррупцию. „Там что, кто больше денег вложил, тот и победил? Это что будет, верхняя палата украинских лордов? Только олигархи, которые имеют деньги, смогут туда попасть!” – заявила Ю. Тимошенко. Поэтому, отметила она, фракция БЮТ не будет поддерживать идею двухпалатного парламента.

А член парламентской фракции БЮТ С. Соболев добавил, что „идея Президента о переходе к двухпалатному парламента нами неприемлема, поскольку это ослабит парламентаризм, это создаст не просто дуализм власти, а создаст три центра влияния”.

В свою очередь Председатель Верховной Рады В. Литвин сомневается, что предложение Президента по введению двухпалатного парламента соответствует национальным традициям Украины. „Я должен сказать, что эта идея-фикс у многих руководителей государства – она имеет свое логическое объяснение. Оно состоит не в том и не столько в том, чтобы учесть национальные особенности и традиции, а чтобы иметь фильтр, который бы

позволял им более комфортно себя чувствовать во взаимоотношениях с высшим представительским органом народа”, – сказал он.

Также спикер раскритиковал предложения В. Ющенко по созданию верхней палаты парламента – сената. „Я думаю, что это будет такой себе заповедник, если будет эта идея реализована, украинских олигархов, это будет такая себе райская группа, когда те депутаты, которые уже отработали, идут туда (в сенат) для того, чтобы иметь, кроме всего другого, и ту неприкосновенность, против которой так резко выступают”, – отметил В. Литвин.

Не в восторге от идеи В. Ющенко ввести двухпалатный парламент и депутат пропрезидентской фракции НУ – НС А. Яценюк. „В сегодняшней системе политических координат Украины это только усложнит процесс законотворчества. Сейчас фактически глава государства является последней инстанцией. Он может вернуть закон в парламент, договориться с парламентом. Поэтому сейчас я не вижу необходимости введения двухпалатного парламента. Это неестественно для Украины, так как мы и с одной толком справиться не можем”, – прокомментировал инициативу Президента бывший спикер.

А вот оппозиция в своих оценках данного предложения главы государства более сдержанна. В частности, один из лидеров Партии регионов, народный депутат Б. Колесников заявил, что его политическая сила будет рассматривать президентские изменения в Конституцию относительно двухпалатного парламента в случае, если такая модель действительно приведет к усилению региональной власти.

В свою очередь „регионал” А. Ефремов по поводу предложения В. Ющенко о пожизненном вхождении экс-президентов в состав верхней палаты парламента заявил, что оно „неэтично” и „неморально”. „Можно обеспечить безбедное проживание Президента, никто его погонять по Украине не собирается, у нас цивилизованное общество. Но таким образом обеспечивать себе свое будущее мне кажется не совсем морально”, – подчеркнул депутат.

Против идеи введения в Украине двухпалатного парламента высказалась и бывший докладчик Парламентской ассамблеи совета Европы по Украине, нынешний советник украинского Премьера Х. Северинсен. Она, в частности, считает, что не стоит вводить двухпалатный парламент, поскольку это может привести к ухудшению процесса принятия решений высшим законодательным органом страны.

По мнению Х. Северинсен, дискуссия по поводу конституционных изменений „должна начинаться не с условия введения двухпалатного парламента”, а с вопроса: „Чего нужно достичь?” То есть с определения, в чём заключается слабость существующей политической системы и что можно получить введением новой.

Х. Северинсен выразила сомнение по поводу аргументов, которые приводятся в интересах двухпалатного парламента. Так, по поводу заявлений о возможности стабилизировать ситуацию в стране верхней палатой парламента она отметила, что „не может понять, каким образом двухпалатный парламент будет способствовать стабильности страны”.

По её убеждению, главная проблема Украины сегодня – это отсутствие чёткого разграничения полномочий и ответственности между органами государственной власти. В результате, добавила она, правительство, которое должно руководить страной в условиях демократии, „на самом деле не может этого делать”.

По поводу аргумента об увеличении регионального присутствия в парламенте, то, по мнению Х. Северинсен, в Украине нужно обеспечить другое – дать регионам возможность быть более услышанными. Прежде всего, считает она, это можно обеспечить, введя открытые списки, чтобы люди в регионах могли избирать своих представителей в Верховную Раду. Другой путь эксперт видит в децентрализации власти и передаче больших полномочий в регионы, чтобы больше решений принималось на местном уровне.

Вместе с тем заместитель главы Секретариата Президента М. Ставнийчук назвала первую реакцию Верховной Рады на президентский законопроект о внесении изменений в Конституцию Украины эмоциональной. В частности, М. Ставнийчук обратила внимание, что сегодня большинство депутатов комментируют предложение Президента о введении двухпалатного парламента, не углубляясь в его суть, не выясняя, почему именно он это сделал. “Если мы говорим о децентрализации власти, то, безусловно, на уровне парламента должны быть представлены территории. И именно в связи с этим появилось предложение двухпалатного парламента, а не потому, что хочется просто так внедрить этот институт”, – объяснила она. Также причиной для такого предложения Президента М. Ставнийчук назвала то, что сегодня Украина имеет чрезвычайно заполитизированный законодательный орган, в котором партии являются единственным субъектом парламентарской деятельности.

Эксперт Украинского независимого центра политических исследований С. Конончук также считает, что идея двухпалатного парламента имеет право на существование и является абсолютно жизнеспособной. „Кроме больших стран, в Европе есть много унитарных государств с небольшим количеством населения и двухпалатным парламентом: Чехия, Голландия, Словакия и другие. Унитарность нельзя рассматривать как препятствие двухпалатному парламенту. Организационная структура парламента связана с идеей политического представительства, поэтому предложение Президента не нужно отбрасывать априори”, – отметила эксперт.

Следует отметить, что идея введения в Украине двухпалатного парламента не нова. Впервые ее озвучил экс-президент Л. Кучма (1994–2005 гг.) лет девять назад, но всеобщей поддержки в политикуме не нашел. Кстати, единственным исключением из армии критиков реформирования законодательного органа тогда был губернатор Донецкой области В. Янукович. В ноябре 2002 г., выступая в качестве кандидата в премьеры, он высказался за создание верхней палаты парламента, которая бы усилила роль регионов в управлении страной. Зато тогдашний лидер оппозиции В. Ющенко решительно выступал против: “Украина – не федерация и не монархия, а поэтому непонятно, какой будет вторая палата, – так в марте 2003 г. В. Ющенко комментировал предложение учредить двухпалатный парламент. – Создается впечатление, что в инициативы

набраны элементы из разных политических моделей... Мы против двухпалатного парламента. Не нужно создавать палату лордов, которую никогда не будут избирать, а она будет назначаться. Цель этих средств одна – раз и навсегда покончить с парламентаризмом”.

В. Горбач, политический аналитик Института евроатлантического сотрудничества, напоминая, что „каждый Президент у нас хочет иметь дело с двухпалатным парламентом”, объясняет это следующим образом: „Это традиционное пожелание Президента, чтобы кто-то ограничивал нижнюю палату парламента кроме него, и чтобы не Президент налагал вето на законы, а верхняя палата, и он оставался в этом плане со свободными руками и не терял свою популярность. Я думаю, что ... есть все аргументы за региональное представительство, но украинский политиком всегда был настроен более негативно по отношению к увеличению количества палат, приводя разные аргументы, начиная от материальных (помещение) и заканчивая манипуляциями относительно формирования второй палаты. По моему мнению, эта идея с двухпалатным парламентом не будет воспринята, поскольку даже на предыдущем референдуме, который проводил Президент Л. Кучма, эта идея так же не была воспринята населением и парламентом того времени. Были даже выводы Конституционного Суда, которые были неблагоприятны для реализации этой идеи”.

В то же время некоторые аналитики считают, что идея двухпалатного парламента в итоге может быть похоронена, кроме прочего, еще и потому, что реально ослабляет позиции Рады из-за возможных противоречий между палатами и усиливает позиции будущего Президента, чего вряд ли захочет и сам В. Ющенко.

Как отмечает в этой связи обозреватель „Сегодня”, сильный президент для В. Ющенко опасен – ведь, скорее всего, любой его преемник, чтобы нарастить свою популярность в народе, первым делом сделает из В. Ющенко главного виновника всех бед страны и начнет его уголовное преследование. Поэтому „для Президента, если рассуждать здраво, более актуален переход к парламентской республике с одновременными выборами новой Рады, куда нынешний глава государства вполне может пройти во главе собственного блока (трехпроцентный барьер он наверняка преодолет) и получить депутатскую неприкосновенность”.

Вместе с тем, по мнению обозревателей, критика Президента в данном конституционном вопросе должна основываться не столько на самой идее двухпалатности, сколько на трех следующих моментах.

Первое. Несколько лет назад В. Ющенко выступал категорически против двухпалатного парламента. Изменив виденье на диаметрально противоположное в столь важном – конституционном – вопросе, Президент так и не пояснил причину этого.

Второе. Президент внес проект „своей” Конституции на рассмотрение депутатского корпуса как неотложный. „Спрашивается, а что мешало главе государства за более чем четыре года правления в спокойном, рабочем, а не пожарном режиме, с привлечением всех ключевых политических игроков,

разработать Основной закон, который в парламенте стал бы не яблоком раздора, а компромиссной точкой фракционного соприкосновения?” – задается вопросом обозреватель издания.

Третье. В. Ющенко во время своего часового выступления в парламенте корнем всех кризисных политических бед назвал именно политреформу. Действительно, сложно спорить: политреформа не только разбалансировала полномочия разных институтов, но и оторвала главную исполнительную ветвь власти – правительство – от регионов, которые ныне, по сути, пребывают в автономном плавании. Тем не менее, критикуя „недолугу” политреформу, Президент умолчал, что в 2004-м „Наша Украина”, которая на тот момент была четко ориентирована на В. Ющенко, проголосовала „за” внесение поправок в Конституцию. Единственной фракцией, которая сказала политреформе „нет”, была фракция Блока Юлии Тимошенко.

Депутат второго и четвертого созывов Верховной Рады Украины В. Мусияка считает, что инициативы Президента Украины об изменении Конституции являются несвоевременными и циничными. По его мнению, стремление изменить Конституцию за два-три месяца до начала президентской избирательной кампании на фоне кризисных явлений в экономике только усугубит политическую ситуацию. „В тот момент, когда в стране социально-экономический кризис на фоне непрекращающегося политического кризиса, Президент предлагает еще и Конституцией заняться – это показатель того, что для него это важнее всего, а все остальное не имеет значения”, – подчеркнул экс-депутат парламента.

В. Мусияка не исключает, что законопроект, внесенный В. Ющенко на рассмотрение в парламент как первоочередной, может стимулировать к объединению усилий двух самых крупных фракций для принятия альтернативных изменений в Конституцию.

При этом представители крупнейших фракций – Партии регионов и БЮТ – сходятся во мнении, что у президентского конституционного законопроекта нет шансов быть принятым парламентом.

„Проект Президента следует отбросить, не рассматривая – заявил „регионал” М. Чечетов.– Оценка президентского документа – это 401 голос народных депутатов за то, чтобы выборы главы государства состоялись 25 октября”.

Похожую оценку законопроекту В. Ющенко дали в Блоке Юлии Тимошенко. “Я не вижу ни одного шанса, чтобы такая Конституция была принята, так как абсолютно очевидно, что мир еще не придумал такого термина, как „президентско-олигархическая республика”, – сказал журналистам вице-спикер Н. Томенко. Как считает депутат, в случае принятия изменений в Конституцию, которые В. Ющенко передал в парламент, в стране утвердится власть Президента и олигархов. И они получают „фантастические полномочия” как будущие сенаторы Украинского государства.

Комментируя же „новшество” о том, что все президенты Украины становятся пожизненными сенаторами, Н. Томенко отметил, что здесь „забыта ключевая инициатива В. Ющенко о важнейшем элементе коррупции – неприкосновенности

депутатов”, поскольку ст. 91 сохраняет высокую степень их неприкосновенности.

По его словам, на сегодняшний день в Верховной Раде зарегистрированы 10 законопроектов, предусматривающих внесение изменений в Основной закон. Причем два из них – № 3207-1 от 1 июля 2003 г. (относительно реформы местного самоуправления) и № 1375 от 18 января 2008 г. (об отмене депутатской неприкосновенности) – уже приняты парламентом в первом чтении и одобрены Конституционным Судом. Однако в повестку дня сессии ни один из упомянутых документов больше не вносился.

Вместе с тем он высказался за скорейшее начало работы конституционной комиссии в парламенте по наработкам изменений в Конституцию.

Замглавы фракции Блока Юлии Тимошенко А. Портнов в свою очередь в интервью изданию „Власть денег” выразил уверенность, что до выборов Президента парламент не внесет изменения в Конституцию. “Сегодня я могу уверенно прогнозировать, что изменений в Конституцию не будет ни до президентских выборов, ни в ближайшие годы после них”, – сказал он. По мнению А. Портнова, за оставшееся до президентских выборов время политические силы не смогут найти компромисс по данному вопросу.

Не видит шансов для принятия изменений в Конституцию Украины, предложенных Президентом В. Ющенко, и первый заместитель Председателя ВР А. Лавринович: „Я вообще не вижу здесь шансов, чтобы этот путь был завершен, поскольку Президент решил вообще положить начало новому типу отношений в Украинском государстве, новый тип управления им. В сущности, переписать всю Конституцию... Те изменения, которые предлагаются, мягко говоря, не совсем отвечают требованиям времени. Их можно рассматривать как абстрактный продукт труда научных работников в отрасли конституционного права”, – отметил первый вице-спикер.

Журнал “Фокус”, ссылаясь на источник в Партии регионов, пишет о том, что В. Янукович также не хочет голосовать за предлагаемые изменения Конституции. Он уверен, что станет президентом и без реформы. „Зачем ему должность “слабого Президента” при сильном Премьере. Может быть, прошлой осенью он согласился бы, но не сейчас, когда у Ю. Тимошенко начали падать рейтинги”, – отмечает издание.

Политологи также сомневаются, что парламент поддержит инициативы Президента Украины относительно принятия новой Конституции и реформирования публичной власти.

Так, президент Аналитического центра „Открытая политика” И. Жданов считает, что принятие изменений в Конституцию зависит от позиции двух фракций в Верховной Раде – Партии регионов и Блока Юлии Тимошенко: „Если говорить о возможностях внесения изменений в Конституцию на современном этапе развития политического процесса, то сейчас таких возможностей нет, потому что у Президента нет соответствующего ресурса. ПР настроена на выборы, а у других фракций просто не хватит ресурса в парламенте, чтобы принять эти изменения”, – констатировал эксперт.

В то же время И. Жданов убежден, что „Конституцию нужно изменять. Редакция, которая существует сегодня, объективно провоцирует конфликты внутри исполнительной власти, она предопределяет конфликт между Премьером и Президентом, поскольку обуславливает соревнование за компетенцию. То есть такая Конституция приводит к системному и перманентному политическому кризису, следовательно, ее нужно изменять.

Директор социологической службы „Украинский барометр” В. Небоженко также считает, что ВР не поддержит предложенные главой государства изменения к Основному закону. „Непонятно, почему Президент, когда ему грозит потеря власти, начинает проявлять беспокойство об украинском парламентаризме? Во-вторых, даже если бы у Президента было идеальное конституционное предложение к парламенту, то нужно иметь политическую силу, которая бы поддерживала и продвигала этот проект, а у него максимум 15 человек в парламенте”, – отметил В. Небоженко.

В свою очередь президент Центра социальных исследований „София” политолог А. Ермолаев считает, что вопрос новой редакции Конституции следует отложить на более отдаленное время, а сейчас – провести реформы: самоуправления, судебную, административно-территориальную. И уже на этой базе рассматривать изменения в Основной закон. „Иначе у нас будет политический свал и новый конфликт. У меня сложилось такое впечатление, что Президент лукавил и не случайно в выступлении ограничился только политической системой. Возможно, расчет делается на то, что и депутаты, и эксперты в своих первых реакциях будут анализировать только политический блок, а более глубокие вопросы останутся на потом”, – отметил эксперт.

Глава правления Центра политико-правовых реформ И. Колиушко акцентировал внимание на том, что мажоритарная система выборов в верхнюю палату парламента несет в себе опасность завладения депутатскими должностями коррупционным путем.

Также он считает, что изменить Конституцию сегодня под силу Партии регионов и Блоку Юлии Тимошенко, но сделают они это или нет, будет зависеть от оценки ими своих шансов на президентских выборах. „Президентский законопроект они вряд ли поддержат, а что касается их межфракционных договоренностей, то я бы им не рекомендовал абстрагироваться от народа и решать конституционный вопрос одним голосованием в Верховной Раде, исходя из собственных интересов. Общество, например, не признает отмены президентской должности в парламенте, на которую они всенародно выбирали Президента”.

Также И. Колиушко выступает категорически против обработки проекта Конституции парламентом и считает необходимым созвать для этого Конституционную ассамблею. „Вносить радикальные изменения в Конституцию должен специальный орган учредительной власти, но нужно только договориться о механизме формирования такого органа. Он может называться „Конституционная ассамблея”, „Конституционные сборы” и т. д. Президент год назад создал Национальный конституционный совет, но сегодня тяжело сказать, причастен ли он к представленному Президентом

законопроекту. Вообще, было бы лучше, если парламент принял Закон „О порядке подготовки и проведении принятия новой Конституции”, и, собственно, этим законом предусмотрел формирование конституционной ассамблеи и внесение изменений в Основной закон”, – считает эксперт.

В то же время, убежден И. Колиушко, с профессиональной точки зрения изменения в Конституцию сейчас очень желательны, но не являются жизненно важными. В первую очередь, нужно реализовать уже подготовленные судебную и административную реформы, а потом, в процессе реализации этих реформ, станет ясно, какими должны быть нормы Конституции, особенно что касается функционирования ветвей власти.

А директор Центра рыночных реформ О. Соскин критикует Президента за попытку провести масштабную реформу Конституции вместо выполнения рекомендаций Совета Европы. Этим рекомендациям лишь две – создание открытых партийных списков по избирательным округам и введение мажоритарной системы выборов местной власти.

„Конституционная реформа и реформа избирательной системы в видении команды Президента Украины В. Ющенко превращаются в инструменты предоставления политических гарантий при смене власти на предстоящих президентских выборах”, – считает директор Агентства моделирования ситуаций В. Бала.

„Складывается такое впечатление, что В. Ющенко смирился с потерей власти на предстоящих президентских выборах и пытается найти инструменты гарантирования нынешних политических интересов окружения Президента. Если для нас, экспертов, вопрос реформы – это вопрос оптимизации системы власти и введение элемента ответственности в деятельность институтов власти, то возникает предположение, что для В. Ющенко это не более чем манипуляции, направленные на заигрывание с региональными элитами и пролонгацию его полномочий”, – заявил эксперт.

Некоторые эксперты увидели в предложении Президента лишь пиар-акцию. „Предложения Президента не согласовываются с принципиальной возможностью принятия тех или иных его идей в парламенте”, – сказал политолог М. Погребинский в ходе эксперт-опроса Центра исследований политических ценностей „АКСИА”. „Понятно, что внести изменения в Конституцию возможно лишь при наличии 300 голосов, а для этого нужно согласование с БЮТ и Партией регионов. Если действительно есть намерение внести изменения в Конституцию, нужно учитывать их позиции”, – добавил он. М. Погребинский подчеркнул, что „ничего подобного в предложенном варианте не было”. „Самая очевидная разбежность – предложение о двухпалатном парламенте, которое в настоящий момент не воспринимается ни Партией регионов, ни БЮТ”, – добавил он.

Сходную точку зрения озвучил и Ю. Якименко, директор политико-правовых программ Украинского центра экономических и политических исследований им. А. Разумкова. Он прогнозирует, что, учитывая текущий политический процесс, президентский проект новой Конституции может стать, скорее, предметом для обсуждения, чем основанием для рассмотрения и принятия в

парламенте. „Не думаю, что этот довольно радикальный законопроект объединит нынешний парламент для голосования за представленную реформу. Хотя внесения изменений в Конституцию Украины, конечно, нужны, поскольку система власти в нынешнем виде содержит в себе много противоречий”. Эксперт считает, что отсутствие четко прописанных норм взаимодействия институтов власти создает определенные конфликты в толковании Конституции по всем принципиальным вопросам, что приводит к обострению политической ситуации в Украине. Это касается, например, представления Президентом кандидатуры Премьер-министра в Верховную Раду, процедуры контрассигнации, назначения досрочных выборов и т. д. Также, оставляя парламентско-президентскую республику, необходимо детализировать распределение полномочий между Кабинетом Министров и Советом национальной безопасности и обороны.

Кроме того, Ю. Якименко высказал мнение, что предыдущие потенциальные договоренности ПР и БЮТ в отношении возможного избрания Президента в парламенте следует рассматривать как элемент политической технологии будущей президентской кампании, т. е. конъюнктурный и ситуативный подход к изменению Конституции, который превалирует над рациональным поиском. В таких условиях очень трудно проводить конституционную реформу, не говоря уже о необходимости иметь критическую массу в парламенте, считает эксперт.

В свою очередь, отмечая, что для принятия своего Основного закона Банковая в Раде партнеров не ищет, обозреватель „Левого берега” делает вывод, что это, наряду с инициативой утверждения Конституции на референдуме, свидетельствует о бутафорском характере „конституционного процесса” в целом: „Во-первых, закон о плебисците давно и безнадежно устарел; во-вторых, если денег нет на плановые кампании, то на референдум – подавно; в-третьих, норму об обязательной имплементации его Радой не сумел обойти даже Л. Кучма, у В. Ющенко подавно не получится”.

В ответ на внесение Президентом В. Ющенко в Верховную Раду проекта изменений в Конституцию народные депутаты решили разработать свой текст Основного закона. Они договорились создать комиссию по подготовке изменений в Конституцию, которые поддержит большинство парламента. Как сообщила пресс-служба Верховной Рады, идею создания комиссии поддержало руководство парламента, лидеры фракций и главы комитетов.

„Конституционный процесс надо завершать, – объяснил народный депутат от ПР М. Чечетов. – И поскольку каждая политическая сила видит новую Конституцию по-своему – одни хотят вернуть президентскую форму правления, другие выступают за парламентскую республику, третьи еще бог знает за что, – то комиссии нужно подготовить такой документ, за который проголосуют 300 депутатов”.

Комментируя президентский проект Основного закона, нардеп отметил: „Нас поражает одно: если вносится проект Конституции, в котором предусматривается федеративное устройство (положение о верхней палате – там об этом четко написано), то прежде чем внести этот проект, Виктору

Андреевичу нужно было принести свои извинения тем, кому инкриминировали уголовные дела за идеи федерализации – Тихонову, покойному Кушнареву...”, – цитирует политика пресс-служба партии.

Лидер Партии регионов В. Янукович в свою очередь пообещал, что ПР представит собственный проект Конституции уже в ближайшее время. Содержание документа, над которым работает группа депутатов под руководством первого вице-спикера А. Лавриновича, пока держится в секрете. Но, скорее всего, прогнозируют обозреватели СМИ, в числе поправок к Конституции окажутся положения конституционного законопроекта, который был внесен в парламент еще в июне 2008 г. народными депутатами от Партии регионов В. Януковичем, А. Лавриновичем и Е. Лукаш. Суть поправок сводилась к тому, что партия-победитель парламентских выборов автоматически получает 226 депутатских мандатов. Пока же представители ПР лишь заявляют, что их изменения в Основной закон принципиально отличаются от законопроекта “О внесении изменений в Конституцию”, который 31 марта зарегистрировал в Верховной Раде Президент.

Что касается идеи проведения конституционной реформы до президентских выборов, то ряд экспертов озвучили мнение о том, что в этом есть технологический смысл, поскольку новоизбранный Президент должен был бы уже баллотироваться под выполнение новой редакции полномочий главы государства. „С технологически-правовой точки зрения это было бы правильно, но с точки зрения политической целесообразности вряд ли украинские политики пойдут на конституционную реформу до того, как выяснится, кто из них будет Президентом и какие полномочия будут у Премьер-министра, парламента и Президента. Поэтому я думаю, что эта инициатива может быть озвучена, но она не может быть воплощена по политическим соображениям”, – прогнозирует политолог В. Горбач.

Пока же, констатирует издание „Власть денег”, ведущие претенденты на победу в президентских выборах – Ю. Тимошенко и В. Янукович – остаются в полном неведении относительно того, за портфель с какими полномочиями они нынче ведут борьбу. „Так и не дождавшись заказа от спонсоров, они предпринимают отчаянные попытки договориться между собой. Никому не хочется воевать за кот в мешке”, – отмечает обозреватель издания.

Несколько иного мнения придерживается директор Национального института стратегических исследований Ю. Рубан. Он считает, что те люди, которые видят себя „потенциальными президентами”, не будут заинтересованы в принятии новой редакции Конституции. “Вполне может быть, что кто-то из них будет в ситуации проигравшего, тогда позиция по этому вопросу может измениться. С этой точки зрения, учитывая опыт 2004 г., текст Конституции, предложенный Президентом, может быть неплохой платформой для договоренностей”, – подчеркнул он.

Вместе с тем, как считает министр юстиции Н. Онищук, процесс внесения изменений в Конституцию может быть “заморожен” на пять лет. “Если парламентские выборы состоятся на основах действующей Конституции, то будут соответственно сформированы органы власти – Президента и ВР,

которые получают соответствующий пятилетний мандат на осуществление власти. Тогда, если новый парламент и Президент смогут принять изменения к Конституции, то они будут действовать лишь для Верховной Рады и Президента уже следующего созыва. Это значит, что как минимум на пять лет у нас будет “заморожено” конституционное развитие. С моей точки зрения, чрезвычайно важно, чтобы изменения в Конституцию были внесены до того времени, когда состоятся президентские и парламентские выборы. Тогда новые органы будут действовать в соответствии с новой Конституцией. Но в настоящий момент я не вижу такой возможности (внесения изменений в Конституцию до выборов)”, – сказал министр.

Примечательно, что нет единства и в вопросе о „главной площадке” для обсуждения нового проекта Конституции. Так, в качестве таковой Президент В. Ющенко рассматривает Конституционный совет при Президенте (в этой связи обозреватели напоминают, что этот орган после учредительного заседания в полном составе не собирался ни разу).

Но в БЮТ к данному вопросу подошли иначе – один из наиболее приближенных к Премьеру лидеров БЮТ, депутат-юрист В. Писаренко инициировал создание в Верховной Раде специальной комиссии по внесению изменений в Конституцию. „Работа комиссии позволила бы организовать (возможно, впервые) публичное обсуждение положений Основного закона и избежать его написания под конкретного лидера”, – считает народный депутат. Впрочем, сам же В. Писаренко признается, что не видит перспектив принятия изменений в Конституцию ранее середины 2010 г.

Как бы то ни было, а Конституционную комиссию ВР, которая, по словам вице-спикера ВР Н. Томенко, будет призвана „начать предметный анализ всех изменений в Конституцию, которые зарегистрированы в парламенте”, депутаты планируют создать уже в ближайшее время.

Н. Томенко считает, что если в ходе своей работы комиссия не найдет компромиссное решение, то альтернативой ей может стать Конституционная ассамблея или Конституционные сборы. Как проинформировал вице-спикер, на данный момент в Верховной Раде уже есть рабочая группа, которая занимается подготовкой изменений в Конституцию и которая сможет реализовать это задание. Кроме того, Н. Томенко подчеркнул, что Конституционный совет при Президенте Украины „себя исчерпал”.

По мнению же депутата от фракции НУ – НС А. Матвиенко, „каждый выдумывает велосипед на свой лад. Мы не понимаем главных принципов формирования эффективной власти. Именно поэтому нужно отдать процесс реформирования Конституции из рук политиков в руки профессионалов. Я считаю, что необходимо создать такой институт, как Конституционная ассамблея и выбрать его прямым волеизъявлением. В эту ассамблею можно включить и бывших Президентов Украины. Ассамблее нужно дать право менять Конституцию. Сразу после принятия Основного закона она должна быть распущена. Также нужно прописать, что никто из тех, кто будет избран в эту ассамблею, не имеет права быть при власти больше двух каденций. Таким образом не будет соблазна писать под себя Конституцию”, – заявил депутат.

Со своей стороны заместитель главы Секретариата Президента И. Пукшин не исключает, что в случае отказа Верховной Рады Украины вносить изменения в Конституцию, предложенные Президентом, местные органы власти могут инициировать референдум по их принятию. В частности, И. Пукшин подчеркнул, что на сегодняшний день Президент действует исключительно в соответствии с требованиями действующей Конституции, которая требует принятия изменений к Конституции парламентом, а затем вынесения проекта на референдум в случае, если изменения касаются разделов 1, 3, 13. В то же время он не исключил, что в случае отказа парламента рассматривать эти изменения может быть задействован другой сценарий.

При этом И. Пукшин отметил, что ни парламент, ни КС, ни Президент не могут ограничивать право народа, поскольку в Конституции четко написано, что носителем власти в Украине является народ.

Следует отметить, что большинство украинских политиков выступает категорически против референдума по Конституции. Среди них – и В. Литвин, который, как спикер парламента, неизбежно будет влиятельным игроком в дискуссии вокруг Основного закона, если она станет публичной. „Люди не будут читать проект Конституции, и это лишает референдум какого-либо смысла. А если на референдум будет вынесено несколько вариантов Конституции, то и подавно”, – аргументирует свою позицию спикер.

В этой связи председатель Конституционного Суда Украины А. Стрижак напоминает, что по действующему законодательству принятие новой Конституции на референдуме невозможно. Об этом глава КСУ в очередной раз заявил на встрече с содокладчиками Мониторингового комитета ПАСЕ Р. Вольвенд и С. Лойтхойзер-Шнарренбергер.

Они же, в свою очередь, во время визита в Украину также высказались по поводу перспектив реформирования украинского Основного закона. В частности, Р. Вольвенд прогнозирует, что большое количество законопроектов о внесении изменений в Конституцию Украины может затянуть процесс реформирования Основного закона страны. „Поскольку существуют и другие варианты (кроме предложенного Президентом проекта изменений Конституции), то я имею основания опасаться, что процесс конституционной реформы может затянуться надолго, чем того хотели бы политики и гражданское общество”, – сказала Р. Вольвенд. При этом член мониторингового комитета напомнила, что Венецианская комиссия рекомендовала Украине провести конституционную реформу путем принятия поправок к действующей Конституции, а не принятия нового Основного закона.

Содокладчица мониторинговой группы ПАСЕ С. Лойтхойзер-Шнарренбергер считает, что изменения в Конституцию Украины целесообразны с точки зрения долгосрочной перспективы. „Вообще, в Украине в настоящий момент очень трудно получить квалифицированное большинство в интересах любого решения об изменениях в Конституции”, – отметила она. По мнению содокладчицы ПАСЕ, с точки зрения долгосрочной перспективы изменения в Конституции были бы целесообразны, они бы „позволили более четко и ясно

размежевать властные полномочия между Президентом, Верховной Радой и правительством”, – сообщает „Немецкая волна”.

В целом же президентский проект изменений в Конституцию вызвал критику у большей части украинских политиков и экспертов. Кроме того, они убеждены, что у В. Ющенко нет шансов его реализовать – для нынешнего состава парламента эти президентские инициативы интереса не представляют. Допускается, что В. Ющенко мог бы договориться с одной из крупнейших фракций – БЮТ или ПР. Но с двумя сразу – исключено. А без „тяжеловесов” 300 голосов в парламенте (необходимых для внесения изменений в Конституцию) собрать не получится. Поэтому сейчас многие говорят, что этими инициативами действующий Президент готовит себе „приличный уход”.

С другой стороны, в руководстве Секретариата Президента надеются, что предложения главы государства очень скоро будут реализованы, по сути, игнорируя тот факт, что парламент годами рассматривает конституционные законопроекты.

Каждый второй украинец (50,1 %), как свидетельствуют результаты социологического опроса, проведенного „Украинским демократическим кругом” по заказу Института политики с 27 марта по 2 апреля 2009 г., является сторонником внесения изменений в Конституцию. При этом, тех, кто не желает внесения никаких изменений в Основной закон, – 26 %. Затруднились с ответом на этот вопрос 23,9 % опрошенных.

При этом, в случае внесения изменений в Конституцию 26,8 % респондентов считают, что стоило бы ввести президентско-парламентскую форму правления, 21,4 % – президентскую, 19,8 % – парламентско-президентскую, 12,9 % – парламентскую.

**С. Кулицький, канд. екон. наук,
старш. наук. співроб.**

Економічні складові українсько-російського конфлікту та угод у газовій сфері

1. Суть конфлікту та інтереси зацікавлених сторін

Чи не найпопулярнішою темою для обговорення в ЗМІ на початку 2009 р., поза всяким сумнівом, стали економічні наслідки українсько-російського конфлікту в газовій сфері і, особливо, імовірні наслідки відповідних угод, що ознаменували завершення цього конфлікту. І хоча згаданий конфлікт формально на початку був двосторонній, але де-факто він набув багатостороннього міжнародного характеру, оскільки в нього виявилися втягнутими країни Європейського Союзу (ЄС).

Знову ж таки формально розбіжності в позиціях сторін, що призвели до конфлікту, стосувалися ціни та схеми (за посередництва “РосУкрЕнерго” або напряму між ОАО “Газпром” та НАК “Нафтогаз України” поставок природного газу в Україні та тарифу на транзит російського газу територією України до Європейського Союзу. Крім того, російська сторона публічно наголошувала на боргах НАК “Нафтогаз України” за спожитий у 2008 р. природний газ.

Щоправда, на думку деяких оглядачів, цінові розбіжності в поглядах сторін були незначними, могли бути розв’язані під час подальших перемовин, а відтак – не могли слугувати справжньою причиною конфлікту. Так, за повідомленням російської “Независимой газети” з посиленням на заяву представників НАК “Нафтогаз України”, “Газпром” наполягав на ціні газу для України у 250 дол./тис. куб. м та збереженні транзитної ставки на рівні 1,7 дол./тис. куб. м, тоді як “Нафтогаз” погоджувався на 235 та 1,8 дол. відповідно (*Независимая газета. – 2009. – № 2. – С. 1,4*).

Однак у процесі розвитку російсько-українського газового конфлікту поступово почали вимальовуватися справжні причини надзвичайно жорсткої позиції російської сторони. Вони були озвучені в інтерв’ю прем’єр-міністра Росії В. Путіна німецькому телеканалу ARD на початку січня. Коротко пропозиції російської сторони європейцям зводилися до такого.

В. Путін порадив Європі надати Україні кредит для розрахунків з “Газпром”, а також закликав європейців чинити тиск на Україну, щоб вона поводи́ла себе “нормальним, цивілізованим чином”. Також російський прем’єр-міністр заявив, що необхідно диверсифікувати шляхи доставки природного газу з Росії до Європи. Ідеться, по суті, про газогони “Північний потік” та “Південний потік”. Крім того, В. Путін висловив готовність Росії взяти участь у приватизації газотранспортної системи (ГТС) України, якщо таке відбудуватиметься. Однак краще, на його думку, було б створити міжнародний консорціум з керування українською ГТС.

Відомий російський телеведучий Є. Кисельов вважає, що крім означених цілей “Газпром” намагався скористатися ситуацією, щоб зміцнити свої позиції на внутрішньому газовому ринку України. Однак, на його думку, реалізувати поставлені перед собою цілі газової війни російська сторона реалізувати повною мірою не змогла.

Утім, директор енергетичних програм Центру “Номос” М. Гончар наголошує на багатоцільовому характері діяльності російської сторони в останньому російсько-українському конфлікті й перелічує такі цілі:

- довести НАК “Нафтогаз України” до банкрутства з метою встановлення контролю над українською ГТС;
- зберегти, принаймні на деякий час, посередника в поставках центральноазіатського газу через “Газпром” та Україну до Європи;
- продемонструвати Європейському Союзу (ЄС), що Україна є ненадійним транзитером російського газу й домогтися остаточної згоди з боку ЄС на підтримку й фінансування двох амбіційних проектів – “Північного потоку” та “Південного потоку”.

Можна також припустити й наявність у російської сторони такої мети

тактичного характеру, як відмова від положень жовтневого (2008 р.) російсько-українського меморандуму, що передбачав трирічний період переходу на ринкові відносини в газовій сфері між двома країнами. З огляду на складне фінансове становище “Газпрому” з перспективою зниження експертних цін на газ, про що детальніше буде сказано нижче, наявність такої мети російської сторони в останньому російсько-українському газовому конфлікті видається цілком імовірною. Урешті-решт, Росія домоглася цієї мети, а також збереження позицій “Газпрому” на внутрішньому українському ринку газу попри те, що з цього ринку усувалося спільне підприємство-посередник “УкрГазЕнерго”, в якому “Газпром” опосередковано контролював 25 % продаж газу.

На перший погляд наведені вище цілі російської сторони в російсько-українському газовому конфлікті після укладання двосторонніх угод про постачання російського природного газу до України та транзиту його до Європи залишились у минулому. Але така точка зору є помилковою, оскільки частина згаданих цілей має стратегічний характер. А відтак – вони виявлятимуться в якихось інших формах як двосторонніх російсько-українських, так і багатосторонніх міжнародних відносин у газовій сфері. Тобто ймовірність нових російсько-українських “газових війн” у майбутньому зберігається.

До того ж потенціал майбутнього конфлікту містять у собі й підписані в січні 2009 р. у Москві російсько-українські угоди про співробітництво в газовій сфері. Тому зупинимось детальніше на змісті цих угод. Адже результати їх реалізації справлятимуть потужний вплив не лише на стан української газової промисловості, а й на розвиток усєї вітчизняної економіки.

2. Зміст українсько-російських угод у газовій сфері

Попри конфіденційність угод між ОАО “Газпром” та НАК “Нафтогаз України”, підписаних у січні 2009 р. у Москві, їх зміст доволі широко обговорюється в українських ЗМІ. Ідеться насамперед про контракт купівлі-продажу природного газу у 2009–2019 рр. між ОАО “Газпром” і НАК “Нафтогаз України”, договір уступки боргу компанії “РосУкрЕнерго АГ” між ОАО “Газпром” і НАК “Нафтогаз України”, а також умови транзиту російського природного газу до Європи територією України.

Попри те, що оцінки підписаних російсько-українських угод різними експертами часто не збігаються між собою, більшість експертів визнає, що згадані контракти є кроком уперед порівняно з раніше використовуваними механізмами визначення цін на імпортований Україною російський газ й тарифів на транзит російського газу до Європи територією України.

Ключові положення згаданих угод такі. Ціна російського газу для України й тариф на транзит російського газу до Європи визначаються за відповідними формулами. Правда, ці формули застосовуються не із самого початку дії контрактів.

Причому ціна на імпортований Україною російський газ змінюється щоквартально, а тариф на транзит російського газу територією України –

щорічно.

Експерти й оглядачі ЗМІ досить багато уваги приділяють цьому та іншим дисбалансам у зобов'язаннях сторін, а також цілому ряду інших алогічностей російсько-українських газових угод. Однак у цій статті такі положення російсько-українських газових угод розглядатимуться лише в контексті їх впливу на розвиток української економіки та формування підстав для перегляду положень означених угод, оскільки така можливість за взаємною згодою сторін у них, по суті, закладена.

Починаючи з II кварталу 2009 р., ціна на російський газ для України визначається за формулою, де початкова (базова) ціна на газ коригується за формулою, що прив'язує цю ціну до динаміки цін мазуту та газойлю (на умовах Cargoes FOB Med Basis Italy) за дев'ять місяців, що передують місяцю поставки газу, як енергетичних замінників природного газу. Базова ціна становить 450 дол. США/тис. куб. м газу. На 2009 р. для корекції цієї ціни використовується коефіцієнт 0,8, а на 2010 р. та наступні роки такий коефіцієнт становить 1,0.

Таким чином, у I кварталі ціна російського газу для України становила 360 дол./тис. куб. м, а у II–IV кварталах ця ціна як базова коригуватиметься за формулою. У 2010 р. базова ціна російського газу для України становитиме 450 дол. США.

Як зазначає экс-радник голови НАК “Нафтогаз України” Ю. Вітренко, “у підписаних контрактах немає формул для визначення початкових (базових) цін на газ і транзит, а є лише формула індексації довільним чином визначених значень: 450 дол. за тис. куб. м – для ціни на газ і 2,04 дол. за 1 тис. куб. м на 100 км – для тарифу на транзит (при цьому у 2009 р. дається знижка у 20 % до ціни на газ в обмін на збереження тарифу на транзит на рівні 1,7 дол.).

Враховуючи, що саме розрахунок базової ціни є ключовим елементом європейських принципів, а подальша індексація ціни обов'язково має бути політичним продовженням цього розрахунку, то ціноутворення в підписаних контрактах можна назвати формувальним лише за формою, але не за суттю.

Зокрема, стартову ціну на газ у 450 дол. сторонами було подано як таку, що відповідає поточному (I квартал 2009 р.) рівню європейських цін на газ. У такому разі треба зазначити, що європейська практика передбачає встановлення початкової ціни не на основі поточних цін в інших країнах, а на основі “вартості заміщення” за вирахуванням “ринкових стимулів” (див., наприклад, публікацію Секретаріату Енергетичної хартії Putting Price on Energy, с. 155)...”

До того ж “реальні ринкові ціни на газ у Європі – удвічі нижчі (за ф'ючерсними контрактами на біржі), а 450 дол. – це ціна за деякими довгостроковими контрактами, і її нелогічно використовувати для визначення стартової ціни.

Очевидно, що при цьому ціна в 450 дол. не враховує ряду інших важливих чинників. Наприклад, для деяких європейських країн ціни за окремими довгостроковими контрактами з “Газпромом” перебувають на значно нижчому рівні. Для Німеччини “особлива” знижка зумовлена її стратегічним партнерством з Росією, Болгарія отримувала частину газу взагалі за ціною

83 дол. в обмін на низьку ставку транзиту в 1,67 дол. (джерело – зазначена вище публікація). Також не було враховано того факту, що “Нафтогаз” купує газ у “Газпрому” не тоді, коли він потрібен кінцевим споживачам, а тоді, коли його зручно поставляти “Газпрому” – тим самим беручи на себе витрати на зберігання газу й фінансування оборотного капіталу. Примітно, що не враховано й витрати на транспортування газу від кордону Росії до кордону країни-покупця, що перевищує межу мріяння “Газпрому” – у своїй стратегії він лише прагнув одержувати рівну чисту дохідність від поставок газу в різні країни, а ця дохідність автоматично залежить від його витрат на транспортування.

Чому не було враховано вищезазначених чинників – запитання риторичне. Хоча ціна цього питання – мільярди доларів для держбюджету України і конкурентоспроможність наших підприємств”, – зазначає Ю. Вітренко (*Дзеркало тижня. – 2009. – № 3. – С. 1,4*).

Однак навіть такий, спотворений по суті, формульний підхід до визначення ціни імпортованого Україною російського газу, за визначенням багатьох експертів, є прогресивною зміною порівняно з попередньою практикою російсько-українських відносин у газовій сфері. Адже таким чином все-таки накладаються певні обмеження на можливості застосування волонтаристського підходу до визначення ціни російського газу для України. Як би там не було, але, по суті, із підписанням зазначених угод російсько-українські відносини в газовій сфері перейшли в нову якість, і Україна повинна оперативно робити з цього належні висновки й вживати відповідних заходів.

Російсько-український газовий контракт укладено за принципом “Купуй або плати”. Тобто покупець повинен сплатити законтракований обсяг газу, навіть якщо він його не вибере. Щоправда, у контракті передбачається можливість зміни річного обсягу контракту на 20 %. Тобто, хоча контрактом передбачено поставку газу в Україну у 2009 р. в обсязі 40 млрд куб. м, а у 2010–2019 рр. – щорічно по 52 млрд куб. м, реальні щорічні обсяги поставок, які українська сторона зобов’язана оплатити, становлять, відповідно, у 2009 р. – 32 млрд куб. м газу, а у 2020–2019 рр. – по 41,6 млрд куб. м газу щорічно. А той факт, що в лютому поточного року Україна, хоча й не вибрала законтракований обсяг газу, однак, за згодою Росії, сплатила лише фактичний обсяг його споживання, свідчить, що на практиці за згодою сторін цілком можливі зміни обсягів “поставок – оплати” газу більші від 20 % початково обумовлених у контракті. Хоча треба визначити, що в цілому умови нинішнього контракту на поставки російського газу для України значно жорсткіші за ті, що були в попередні періоди.

І справа не лише в тому, що російський газ, який постачається до України, не може бути реекспортований. Адже в російсько-українському контракті нічого не говориться щодо обмеження експорту газу українського виробництва. Щоправда, для легального здійснення такої операції довелось би замінити споживання в Україні дешевого вітчизняного газу на дорогий російський. Але для цього необхідно було б провести певні зміни в чинному законодавстві та податково-бюджетній політиці України. У принципі, такі заходи можна було б

здійснити, але лише після проведення президентських і задовго до парламентських виборів (якщо вони, звичайно, не будуть позачерговими), щоб виключити негативний вплив соціально-політичного фактора. Тим більше, що в Україні доволі впливові політичні сили в цьому питанні можуть діяти в інтересах російського “Газпрому”, а не України.

Стосовно ж інших умов російсько-українського контракту на продаж-купівлю російського природного газу треба зазначити таке.

При несанкціонованому відборі НАК “Нафтогаз України” російського газу, цей газ у квітні – вересні коштуватиме в півтора, а в жовтні – березні – у три рази дорожче за контрактний. У випадку недопоставки продавцем або невиборки покупцем понад 6 % місячного обсягу законтракованого газу у квітні – вересні вони повинні будуть сплатити штраф у розмірі 150 %, а у жовтні – березні – 300 % вартості недопоставленого (невибраного) газу. Якщо НАК “Нафтогаз України” не зможе своєчасно розплатитися за отриманий від “Газпрому” газ, їй доведеться з наступного місяця й до кінця терміну дії контракту здійснювати щомісячну попередню оплату газу в розмірі 100-відсоткової вартості його споживання. Оплата спожитого газу здійснюється НАК “Нафтогаз України” щомісяця, не пізніше сьомого числа наступного місяця, що йде за місяцем споживання газу.

І хоча в березні 2009 р. НАК “Нафтогаз України” своєчасно розплатилася за спожитий у лютому російський природний газ, багато експертів вважають саме цей пункт російсько-українського газового контракту “ахілесовою п’ятою” зобов’язань української сторони в цьому контракті.

НАК “Нафтогаз України” зобов’язалася укласти з дочірнім підприємством “Газпрому” ТОВ “Газпромзбут Україна” довгострокову угоду на постачання російського природного газу в обсязі 25 % всього обсягу імпортованого газу. У 2009 р. – це 10 млрд куб. м, а у 2010–2019 рр. – 13,0 млрд куб. м природного газу. Правда, ряд експертів цілком обґрунтовано вважають цей пункт угоди вельми вразливим. Адже ліцензії на торгівлю газом в Україні видає Національна комісія з регулювання електроенергетики (НКРЕ), а вона з російським “Газпромом” ділових угод не укладала.

І нарешті, якщо одна зі сторін угоди обґрунтовано заявить, що встановлена ціна на газ не відповідає ринковому рівню, ця ціна може бути переглянута. Правда, сама процедура перегляду потребує доволі значного часу. Та й, “може бути”, зовсім не означає, що ціна обов’язково переглядатиметься. До того ж особливого значення набуває обґрунтування відповідних підстав перегляду ціни газу. А це, у свою чергу, означає надзвичайно високу ймовірність нових російсько-українських інформаційних війн у газовій сфері. Й українській стороні треба бути готовою до такого перебігу подій.

Разом з цим деякі експерти звертають увагу на порушення паритету формули ціни імпортованого Україною газу й формулою тарифу на транзит російського газу до Європи через українську територію. Так, вже згадуваний вище Ю. Вітренко зазначає, що “початкова (базова) ціна газу в 450 дол. відповідає максимальному рівню цін у Європі – в окремих країнах, за найневигоднішими контрактами, без урахування економічного обґрунтуваних знижок.

Якщо ж початковий (базовий) тариф на транзит використовувати максимальну вартість транспортування тисячі кубометрів газу на 100 км магістральними газопроводами, то тариф має становити більш як 13 дол. (див. у зазначеній вище статті посилання на публікацію Групи європейських регуляторів електроенергетики і газу (ERGEG) від 18 липня 2007 р. “Про порівняння ставок на транзит газу”; дані для газопроводів з максимальною потужністю, тобто не для розподільчих газопроводів).

Однак початковий тариф на транзит у підписаному контракті становить тільки 2,04 дол., починаючи з 2010 р., що відповідає мінімальному рівню тарифів у Європі – у лічених країнах, за найвигіднішими для “Газпрому” контрактами, з урахуванням усіх економічно та політично обґрунтованих знижок тощо.

Інший приклад стосується санкцій за невиконання зобов’язань. Якщо “Нафтогаз” не вибирає більш як 6 % від контрактних обсягів газу, то різницю він усе одно має оплатити, причому зі штрафними санкціями (150–300 % від вартості залежно від місяця). При цьому “Газпром” хоча й зобов’язується передавати для транзиту не менш як 110 млрд куб. м газу на рік, але штрафні санкції у разі невиконання цих зобов’язань у контракті не передбачені.

Таким чином, може виникнути ситуація, коли “Нафтогаз” буде змушений купувати не потрібний йому газ, а “Газпром” зможе безболісно скоротити колись обіцяні обсяги транзиту територією України” (*Дзеркало тижня. – 2009. – № 3. – С. 1,4*).

Ставка транзиту у 2009 р. становитиме 1,7 дол./тис. куб. м на 100 км. У 2010 р. ставка транзиту становитиме 2,04 дол./ тис. куб. м на 100 км. У подальшому ставка транзиту російського газу коригуватиметься за формулою, що враховує рівень інфляції в ЄС за рік, що передує року розрахунку тарифу на транзит газу. Правда, коригуватиметься на індекс інфляції лише половина базової ставки на транзит газу. До того ж, як підкреслюють деякі експерти, інфляція в ЄС пов’язана з обігом євро, тоді як ціна газу й тарифів на його транспортування обчислюється в доларах США. А інфляція в євро, як правило, нижча, ніж у доларах США. Це, у свою чергу, означатиме поступове відставання ставки на транзит газу від реального зростання витрат на цей транзит.

На думку Ю. Вітренко, ставка на транзит російського газу територією України повинна становити 5,11 дол./тис. Цей тариф враховує повністю амортизацію ГТС, вартість капіталу (витрати на капітал), скориговані постійні грошові витрати й рентну плату.

У рахунок раніше отриманого авансового платежу, Україна у 2009 р. надасть послуги за транзит газу на суму 250 млн дол. (за ставкою 1,093 75 дол./тис. куб. м на 100 км. Якщо одна зі сторін обґрунтовано заявить, що встановлена ставка транзиту не відповідає ринковому рівню, остання може бути переглянута. Правда, навряд чи такою стороною найближчим роками буде російський “Газпром”.

Утім, підкреслює Ю. Вітренко, “ті, хто вважає, що ставка транзиту для України встановлена справедливо, можуть це легко довести, забезпечивши

ставку вартості капіталу для української ГТС на рівні 2,3 % (після податку на прибуток, який відповідає 4,7 % до податку на прибуток).

Наприклад, якщо Євросоюз і справді так вважає, то Україні варто звернутися до ЄС із пропозицією надати (приміром через ЄБРР) “Нафтогазу” кредит у 25 млрд дол. під 4,7 % річних на 20–30 років, або, використовуючи “модну” в часи фінансової кризи термінологію, – рекапіталізувати (рефінансувати) усю вартість інвестованого в ГТС капіталу. У такий само спосіб можна перевірити щирість російської сторони.

Значна частина цього кредиту має піти на модернізацію української ГТС, решта – на реалізацію планів усіх українських урядів, тобто на інвестиції в розвиток власного видобутку газу, енергозбереження тощо”.

Звичайно, дуже мало ймовірно, що ЄС і Росія погодяться на таку пропозицію, оскільки для них це означатиме вкрай не вигідне використання власного капіталу. Тому, “якщо ЄС і або Росія відмовляються рекапіталізувати українську ГТС (у повному обсязі або під запропонований відсоток), то тоді необхідно насамперед усвідомити реальний рівень економічних збитків (недоотриманої виручки) України – 5,7 млрд дол. На рік тільки за транзитним контрактом...

Потім можна скористатися п. 8,7 контракту на транзит і домогтися перегляду ставки транзиту, довівши, що початковий рівень 2,04 дол. не відповідає умовам формування й рівню транзитних тарифів на європейському газовому ринку. Це нелегке завдання, але здійсненне – потрібно тільки залучити авторитетних і незалежних (від “Газпрому” і т. ін.) європейських експертів, відпрацювати з ними, забезпечити дипломатичну та PR-підтримку тощо. Головне – це потрібно робити спокійно, задалегідь і спільними зусиллями.

Точно так само можна скористатися п. 4.4 контракту на поставки газу та спокійно домогтися перегляду базової ціни 450 дол. ...

Залучення Європейського Союзу до рекапіталізації української ГТС і тим більше забезпечення прозорих і ефективних переговорів з “Газпромом” неможливе без реформування “Нафтогазу”... Керівництво “Нафтогазу” має працювати на стратегічну перспективу, а не на завдання від виборів до виборів”, – зазначають експерти.

Незавершеним, по суті, лишається й питання перевідступлення “Газпромом” боргів “РосУкрЕнерго АГ” НАК “Нафтогазу України”. Для відшкодування цього боргу призначається 11 млрд куб. м з українських ПСГ, що належали “РосУкрЕнерго АГ”. Деякі оглядачі звертають увагу на сумнівну юридичну “чистоту” самої процедури перевідступлення боргу “РосУкрЕнерго АГ” від “Газпрому” до “Нафтогазу України”. Недарма “РосУкрЕнерго” подало два позови до НАК “Нафтогаз України” з цього приводу до Стокгольмського арбітражного суду. Однак, за повідомленням газети “Дзеркало тижня”, нещодавно виконавчий директор “РосУкрЕнерго” від “Газпрому” М. Дубик (він же голова юридичного департаменту “Газпрому”) відкликав свій підпис під одним позовом, і очікується, що скоро відкличе свій підпис й під іншим позовом. Після цього позови “РосУкрЕнерго” до “Нафтогазу України” втрачають юридичну силу й не можуть розглядатись по суті Стокгольмським

арбітражем.

Поряд з цим, за повідомленням ЗМІ, “у першій декаді квітня Рахункова палата Російської Федерації має завершити розслідування в справі “РосУкрЕнерго”. Одночасно розслідування щодо цієї компанії здійснює і Слідчий комітет при прокуратурі РФ. Тож власникам РУЕ, зокрема, особисто Д. Фірташу доведеться відповісти на запитання спеціального слідчого комітету, який після неявки співвласника РУЕ видав розпорядження про доставку Д. Фірташа для надання показань у примусовому порядку. І про це сповіщено всіх на території РФ. Тож тільки-но Д. Фірташ ступить на російську землю, зустрічі зі слідчими йому не уникнути”. Все наведене вище свідчить, що Д. Фірташ, як основний приватний акціонер “РосУкр-Енерго” й великий підприємець, втратив свої ділові позиції у Росії, а відтак – і в інших пострадянських країнах. Тому сумнівно, що “РосУкрЕнерго” безпосередньо зможе перешкоджати реалізації російсько-українських угод у газовій сфері.

Утім, у відносинах НАК “Нафтогаз України” й ВАТ “Газпром” є один пікантний момент, а саме – “Газпром” ще 16 січня (тобто за три дні до підписання російсько-українських газових угод звернувся з проханням про арбітраж до Арбітражного інституту Торговельної палати Стокгольму. “Вид спору, як зазначено в проханні про арбітраж, – “транзит російського природного газу територією України”.

ВАТ “Газпром” у заявленій вимозі вказувало на те, що між “Нафтогазом України” і “Газпром” існує довгостроковий контракт про обсяг і умови транзиту російського природного газу територією України на період з 2003 р. по 2013 р. (від 21 червня 2002 р.) і відповідні доповнення до нього. Зокрема, доповнення № 4 від 9 серпня 2004 р. і доповнення № 1 ГУ-07 від 20 квітня 2007 р. Відповідно до цих документів, на думку “Газпрому”, відповідач (НАК “Нафтогаз України”) не тільки “не дотримувався юридичних зобов’язань щодо транзиту природного газу територією України в Європу”, а ще й вилучав транзитний газ (правда, що можна вилучити, коли поставки газу на початку січня взагалі було припинено, залишається загадкою). Однак у Стокгольмському арбітражі ВАТ “Газпром” просило, зокрема, про таке:

– “зобов’язати відповідача відновити і продовжувати виконання своїх зобов’язань з надання послуг транзиту позивачу відповідно до умов довгострокового контракту” (повторюся, це при тому, що сам “Газпром” демонстративно спочатку скоротив поставки газу на адресу України, а потім і зовсім припинив транзит);

– визнати вилучення відібраного газу триваючим порушенням довгострокового контракту;

– зобов’язати відповідача повернути позивачу відібраний газ (або його еквівалент);

– стягнути зазнані позивачем збитки...”

Крім того, “Газпром” направив у Стокгольмський арбітраж додаткового листа з уточненням позовних вимог. Останній пункт у ньому виражається цифрою в 100 тис. євро. Але річ навіть не в тому.

Нюанс у тому, що на досудове – мирове і взаємоприйнятне вирішення спору

між НАК “Нафтогаз України” і ВАТ “Газпром”, відповідно до тих же арбітражних застережень, на які посилається “Газпром”, відведено 45 днів “з моменту виникнення спору”. Про це 6 березня 2009 р. НАК “Нафтогаз України” лаконічно сповістила Інститут ТПС у Стокгольмі. І попросила відхилити прохання “Газпрому” про арбітраж.

До речі, керівництво “Нафтогазу України”, а тим більше юристи компанії категорично відмовилися коментувати цю історію, тому що вона, очевидно, не закінчена”, – зазначає кореспондент “Дзеркала тижня”.

3. Наслідки реалізації російсько-українських угод для міжнародних відносин у газовій сфері

Свого часу, після підписання російсько-українських газових угод, Прем’єр-міністр України Ю. Тимошенко стверджувала, що всі претензії до України з боку Росії знято, анульовано. Тому не виключено, що “Газпром” розраховує на те, що вже сам факт звернення до Стокгольмського арбітражного суду з позовом до НАК “Нафтогаз України” поліпшить його імідж та відносини в Європі. У разі ж позитивного для “Газпрому” рішення цього суду в російській сторони з’явиться додатковий козир у разі ускладнень на майбутніх перемовинах з НАК “Нафтогаз України”. А те, що такі ускладнення неминучі, сумнівів немає.

По-перше, багато експертів в Україні звертає увагу на певний дисбаланс зобов’язань сторін на користь ВАТ “Газпром” у січневих (2009 р.) російсько-українських газових угодах. Відтак українська сторона в майбутньому, очевидно, цей дисбаланс прагнучиме ліквідувати. Тому “Газпрому” для майбутніх перемов не завадять додаткові аргументи на свою користь.

По-друге, додаткові важелі в майбутніх перемовинах можуть знадобитися “Газпрому” і через його власні внутрішні проблеми. Деякі експерти, наприклад, вважають, що “Газпром” не зможе виконувати підписаний у січні 2009 р. транзитний договір з “Нафтогазом України”, якщо він дійсно розраховує на реалізацію в майбутньому проектів “Північний потік” (Nord Stream) та “Південний потік” (South Stream).

Як наголошує аналітик East European Gas Analysis М. Корчемкін, Генеральною схемою розвитку “Газпрому” передбачено, що до 2020 р. його експорт до Європи та Туреччини зросте до 225–227 млрд куб. м газу на рік. На той момент за планами “Газпрому” повинні працювати обидві нитки Nord Stream (55 млрд куб. м газу на рік) і South Stream (30 млрд куб. м природного газу на рік). Якщо до цього додати й обсяги щорічної прокачки газу щодо інших магістральних газогонів, що оминають територію України, як-то “Ямал-Європа” (через Білорусь та Польщу), “Блакитний потік” (дном Чорного моря до Туреччини), то для прокачки через українську газотранспортну систему (ГТС) залишається 84 млрд куб. м газу на рік. Нагадаємо, що в січневому (2009 р.) російсько-українському контракті передбачено щорічний мінімальний обсяг транзиту територією України – 110 млрд куб. м газу.

Утім, існують прогнози (а вони, як свідчать наведені далі матеріали, не такі

вже й безпідставні), згідно з якими у 2020 р. “Газпром” експортуватиме до Європи й Туреччини лише 195 млрд куб. м газу на рік. Скороченню обсягів експорту російського газу сприятиме й виконання програм Європейського Союзу з розвитку енергозбереження. Тоді, за умов повного завантаження перелічених вище газогонів, що оминають територію України, то для завантаження української ГТС залишається лише 54 млрд куб. м газу на рік. На цій підставі М. Корчемкін робить висновок, що “Газпром” або реально не планує будівництво “Південного потоку”, або ж збирається розірвати транзитну угоду з Україною ще до початку будівництва.

Тому спочатку розглянемо міжнародні аспекти функціонування газової сфери в контексті російсько-українського газового конфлікту й укладених потім двосторонніх угод. До того ж міжнародні відносини в газовій сфері не лише значною мірою визначають стан та перспективи розвитку української газової промисловості, а й потужно впливають на розвиток української економіки в цілому.

Російсько-український газовий конфлікт привів до активізації обговорення як у експертному середовищі, так і в ЗМІ питання щодо прокладки нових газопроводів “Північного потоку”, “Південного потоку” і Nabucco, які оминають територію України, а останній – ще й територію Росії.

Газопровід “Північний потік” (Nord Stream) проходить з Росії до Німеччини й далі до Нідерландів та інших західноєвропейських країн. Підводна ділянка 1200-кілометрового газопроводу пролягатиме дном Балтійського моря від м. Виборг (Росія) до м. Грайфсвальд (Німеччина), перетинаючи економічні зони ряду прибалтійських країн. У рамках реалізації зазначеного проекту передбачається будівництво двох ниток газогонів потужністю 27,5 млрд куб. м газу на рік кожна (відповідно одна і дві черги проекту).

Будівництво суходольної ділянки зазначеного проекту на території Росії вже здійснюється. Однак саме підводна частина Nord Stream є найбільш проблемною. Так, через незначну глибину Балтійського моря біля своїх берегів Фінляндія вимагає перемістити маршрут газогону південніше, що зустрічає супротив Естонії, яка не бажає прокладку цього газопроводу у своїй економічній зоні Балтики. Існують й інші технічні проблеми. Зокрема, Швеція вимагає видалення газопроводу “Північний потік” зі своїх екологічних охоронних зон. Крім того, навколо острова Борнхольм, повз який пролягатиме траса газопроводу, наприкінці Другої світової війни німецькі військові затопили значну кількість боєприпасів, що потребує додаткових заходів безпеки як під час будівництва газопроводу, так, цілком імовірно, і в процесі його експлуатації.

Перелічені та інші подібні чинники сприяють зростанню вартості реалізації проекту газопроводу “Північний потік” (Nord Stream). Так, у ЗМІ наголошується, що початково вартість реалізації цього проекту анонсувалася в обсязі 2,5 млрд євро. Однак у березні минулого року “Газпром” скоригував суму витрат на будівництво “Північного потоку” в бік майже трьохкратного її збільшення, довівши до 7,4 млрд євро. Останнім часом, правда, почала проявлятися дія й деяких факторів, що сприятимуть здешевленню будівництва.

Зокрема, витрати на реалізацію проекту “Північний потік”, які Росія здійснює на своїй території в рублях, завдяки девальвації рубля, у перерахунку на євро скорочуватимуться.

Крім того, задля скорочення витрат на будівництво цього газопроводу російська влада надає залученим до проекту компаніям певні пільги. Так, на початку лютого російським урядом було схвалено постанову про скасування терміном на дев'ять місяців імпортного мита на труби великого діаметру з бетонним покриттям, призначені для прокладки підводної ділянки згаданого газопроводу. Оглядачі звертають увагу, що ці пільги коштуватимуть російському державному бюджету близько 75–100 млн дол.

Таким чином, безпосередні витрати на реалізацію проекту “Північний потік” (Nord Stream) дійсно скорочуються. Однак за подібного перебігу подій, реальні сукупні витрати щодо цього проекту з боку Росії зростатимуть. Очевидно тому деякі експерти вважають, що вартість проекту Nord Stream в обсязі 7,4 млрд євро є ще не остаточною, тобто вона може зрости. Так, на початку 2009 р. у ЗМІ були опубліковані експертні оцінки, з якими вартість будівництва всієї магістралі “Північний потік” коштуватиме майже 12 млрд дол. (тобто, враховуючи нинішнє курсове співвідношення американського долара та євро, вже перевищує 9 млрд євро).

А за умов очікуваного зниження цін природного газу та відповідного скорочення доходів “Газпрому” в майбутньому, не виключені й порушення раніше визначених термінів реалізації цього проекту. Якщо ціни на нафту, а відповідно – і на природний газ, будуть низькими протягом значного періоду часу, то знизиться прибутковість та зросте термін окупності проекту “Північний потік” (Nord Stream). Однак треба брати до уваги, що цей проект є не лише суто економічним, а має й важливе геополітичне значення для Росії насамперед. Особливо в контексті останньої російсько-української газової війни. Тому можна не сумніватись, що принаймні одну нитку газопроводу “Північний потік” буде прокладено за будь-яку ціну. Це також знизить залежність поставок природного газу з Росії саме до Німеччини від відносин з країнами-транзитерами, причому не тільки з Україною. Адже саме з Німеччиною та деякими іншими державами так званої “Старої Європи” (як-то Франція, Італія та ін) Росія намагається вибудувати окремі відносини.

Водночас не виключено, що в разі збитків чи недоотриманої вигоди від реалізації проекту “Північний потік” російська сторона намагатиметься компенсувати їх за рахунок діяльності на інших напрямках євразійського газового ринку, у тому числі й українському.

Заради повноти аналізу необхідно зазначити, що російсько-український газовий конфлікт реанімував у сусідній Польщі ідею будівництва до цієї країни газопроводу від газових родовищ Норвегії потужністю 5 млрд куб. м природного газу на рік. За інформацією російських ЗМІ, цей проект був ініційований ще в 90-х роках урядом Є. Бузька, а у 2001 р. був заблокований урядом Л. Міллера як нерентабельний. У 2006 р. після минулого російсько-українського газового конфлікту перспективи будівництва газопроводу з Норвегії в Польщі згадали знову, але жодних практичних кроків у цьому

напрямі зроблено не було.

Малоймовірно, що навіть після останнього, надзвичайно гострого та затяжного російсько-українського газового конфлікту, будівництво газопроводу Норвегія – Польща розпочнеться найближчим часом. Основна причина – його висока вартість. За потужності 5 млрд куб. м газу на рік цей трубопровід коштуватиме близько 3 млрд дол. Відповідно й дорогим буде газ, який надходитиме цим газогоном до Польщі. Та й нинішня глобальна фінансова криза з її підвищеним попитом на гроші створює додаткові обмеження на шляху будівництва газопроводу Норвегія – Польща. Хоча й не виключено, що із завершенням глобальної фінансової кризи, саме в інтересах національної безпеки Польщі, заради послаблення її залежності від поставок газу з Росії, газопровід Норвегія – Польща буде побудовано. Однак предметну розмову про доцільність будівництва зазначеного газопроводу варто буде розпочинати, мабуть, не раніше 2011–2012 рр. Зауважимо, що близько чверті обсягу природного газу, імпортованого до сусідньої з Польщею Німеччини, має норвезьке походження.

Крім того, у пресі з'явилися повідомлення, що Польща найближчим часом планує збудувати новий порт для прийому танкерів зі скрапленим газом. Це дасть їй змогу закуповувати газ у Кувейті та Катарі. Очевидно, про реалізацію цього плану можна говорити лише після закінчення світової фінансової кризи. Однак сам факт появи повідомлення такого змісту вельми симптоматичний.

Що ж стосується газопроводу “Південний потік”, який повинен приходити з Росії дном Чорного моря, минаючи територію України, на Балкани і далі до Угорщини, Австрії та Італії, то він поки перебуває у стадії обговорення. І навряд чи останній російсько-український газовий конфлікт сприятиме його прискореній реалізації. Для такого припущення є підстави.

По-перше, будівництво “Південного потоку” не приведе до реальної диверсифікації джерел постачання газу для багатьох європейських споживачів, для яких Росія є монопольним або ж ключовим постачальником газу. А останній російсько-український газовий конфлікт із припиненням подачі російського газу на Балкани негативно позначився на ставленні до Росії населення цього в цілому проросійськи налаштованого регіону. По-друге, “Південний потік” є вельми дорогим, капіталомістким проектом. Так, за інформацією ЗМІ, його вартість може сягнути 20 млрд дол. США. До того ж з падінням цін на енергоносії термін окупності цього проекту зростатиме, а прибутковість – знижуватиметься.

І головне, є альтернативний проект – Nabucco, реалізація якого забезпечить поставки в цей же регіон Європи 26–32 млрд куб. м азійського газу, минаючи територію і України, і Росії. А очікувана вартість будівництва Nabucco, за даними ЗМІ, коливатиметься в доволі широких межах: 5,4–12 млрд дол. “Південний потік” та Nabucco є прямими конкурентами. А падіння цін на енергоносії лише загострює цю конкуренцію. За таких обставин існує дуже висока ймовірність того, що на цьому напрямку протягом найближчого десятиріччя буде реалізовано лише один з двох зазначених проектів. І є вагомими підстави припускати, що це буде саме газопровід Nabucco.

На користь цього припущення свідчить і певна активізація дипломатичної діяльності навколо проекту Nabucco. Так, на міжнародних економічних форумах спочатку в Будапешті, а потім – у Давосі президент Азербайджану І. Алієв заявив про політичну й економічну підтримку проекту Nabucco. За його словами, доведені запаси природного газу в Азербайджані становлять 2 трлн куб. м, а за деякими оцінками, можуть сягнути 5–6 трлн куб. м. Тобто Азербайджан вдається до активних дипломатичних дій, щоб довести свою зацікавленість у реалізації проекту Nabucco. Нарощує обсяги виробництва газу й Туркменістан: близько 90 млрд куб. м на рік.

З іншого боку, останнім часом активізувалися в цьому напрямі й європейці. Свою зацікавленість у придбанні азербайджанського природного газу висловила Греція. А прем'єр-міністр Угорщини Ф. Дюрчань заявив, що Європа повинна застосувати нові підходи до країн, що можуть постачати газ для трубопроводу Nabucco, зокрема до Азербайджану та Туркменістану. Йдеться про технологічне й наукове співробітництво. Останнім часом проект Nabucco із поставок каспійського та центральноазіатського природного газу до Європи почали розглядати як продовження вже нині функціонуючого газопроводу Баку – Тбілісі – Ерзерум.

Нещодавно в ЗМІ повідомлялось про суперечності між учасниками проекту Nabucco і відтермінування часу введення в експлуатацію цього газопроводу. Однак, згідно з останніми повідомленнями російської “Независимой газеты”, роботи з будівництва газопроводу Nabucco планується завершити до 2013 р. І останній російсько-український газовий конфлікт, мабуть, добре стимулюватиме європейців своєчасно реалізувати цей план. Показово, що ряд міжнародних фінансово-кредитних організацій вже виявив готовність інвестувати кошти в цей проект.

Водночас необхідно підкреслити, що під час січневого (2008 р.) російсько-українського газового конфлікту реверсне використання української ГТС засвідчило технічну можливість транспортування великих обсягів газу із заходу на схід, а не в традиційному напрямі – зі сходу на захід. Тобто якщо після реалізації проекту Nabucco азійський газ через Туреччину та Болгарію надходитиме до Румунії, то з'являться технічні передумови для його подальшої подачі до України. Звичайно, вартість такого природного газу в Україні, через надзвичайно велике “транспортне плече”, може бути помітно більшою від того газу, який надходить до України традиційним шляхом через територію Росії. Однак це – вже питання економічної доцільності, а не технічної можливості. Звідси й з'являється потенційна можливість хоча б невеликої, але ж реальної конкуренції постачання іноземного природного газу в Україну.

Утім, нинішній російсько-український газовий конфлікт не лише активізував у фаховому середовищі дискусію про створення нових маршрутів транспортування до Європи природного газу в обхід України і, навіть Росії, а й знову поставив на порядок денний тему експлуатації та модернізації української газотранспортної системи (ГТС). З одного боку, під час згаданого конфлікту російська й українська сторони наводили діаметрально протилежні оцінки технічного стану української ГТС. З іншого боку, саме українська ГТС,

як складна макрорегіональна технічна система, на відміну від пропонованих Росією до реалізації проектів газогонів “Північний потік” і “Південний потік”, має у своєму складі потужні підземні сховища газу (ПСГ). Саме наявність таких сховищ забезпечує, по-перше, можливість регулювання потужності транзитних потоків газу в часовому вимірі, а по-друге, за оцінками експертів, робить сам процес транспортування газу помітно дешевшим, ніж у згаданих вище проектах транспортування природного газу через акваторії Балтійського та Чорного морів. Тому й інтерес, й увага в ЗМІ до української ГТС і з боку росіян, і з боку європейців цілком закономірні.

Для України питання модернізації власної ГТС є насамперед фінансовою, а не технічною проблемою. Як зазначив, наприклад, голова представництва Єврокомісії в Україні Жозеф Мануель Пінту Тейшейра, газовий бізнес цілком прибутковий і не потребує дотації. Однак в Україні об’єкти газової промисловості, включаючи ГТС, завдяки нинішній системі цін і податків у газовій сфері по суті виконують функції донора соціальної сфери й значною мірою економіки України. На цей факт звертає увагу цілий ряд експертів.

Утім, за оцінками фахівців, що оприлюднювалися в ЗМІ, для модернізації української ГТС потрібно близько 3,0 млрд дол. Саме така сума оприлюднювалася в пресі, коли йшлося про донорську допомогу з боку Євросоюзу в справі модернізації української ГТС (*Дзеркало тижня. – 2008. – № 10. – С. 2*).

По суті ця сума порівняна за величиною щорічних податкових платежів підприємств НАК “Нафтогаз України” з державними та місцевими бюджетами. До того ж її, мабуть, можна було б зменшити за рахунок більш ретельного фінансового планування модернізації ГТС і без будь-якої шкоди для якості виконання робіт. Можна пригадати, що фінансування будівництва нафтопроводу Одеса – Броди, що функціонує нині в реверсному режимі, здійснювалось свого часу за рахунок доходів, отриманих українськими нафтотранспортними підприємствами від транспортування російської нафти.

Теоретично, за такою ж схемою можна було б фінансувати й роботи з модернізації української ГТС. Але для цього довелося би внести значні корективи в державну податково-бюджетну політику принаймні на кілька найближчих років. Зворотним боком фінансування робіт з модернізації вітчизняної ГТС за рахунок власних коштів держави стало б скорочення інших статей бюджетних видатків, включаючи видатки соціального призначення. За умов гострої політичної конкуренції в Україні та з огляду на наближення президентських, а можливо, і парламентських виборів такий шлях фінансування робіт з модернізації української ГТС видається нереальним, що й підтвердила, фактично, Спільна заява ЄС і України щодо модернізації газотранзитної системи України, підписана у Брюсселі 23 березня 2009 р.

У потужному інформаційному потоці оцінок стосовно причин останнього російсько-українського газового конфлікту висловлювались і вельми оригінальні погляди з цього приводу. Зокрема, оглядач російської “Независимой газеты” з посиланням як на дані “Газпрому”, так і на оцінки незалежних експертів, зазначає, що російський газовий монополіст може

вдатися до штучного створення газових конфліктів з метою приховання справжніх причин скорочення поставок газу за кордон у період пікових навантажень. Підстави для подібних припущень такі.

У 2008 р. “Газпром” видобув 549,7 млрд куб. м газу замість запланованих 561 млрд куб. м. По суті у 2008 р. видобуток газу “Газпромом” залишився на рівні 2007 р. У IV кварталі 2008 р. “Газпром” продав закордонним споживачам на 21 % менше газу, ніж за аналогічний період 2007 р. При цьому експорт газу до Німеччини скоротився на 36 %. Тому не виключено, що саме дефіцит ресурсів газу для експорту став однією з ключових причин ескалації січневого (2008 р.) російсько-українського газового конфлікту з боку Росії. Припинивши транзит газу до Європи територією України, “Газпром” де-факто скоротив обсяги експорту газу до європейських країн, і водночас завдяки розгортанню інформаційної війни проти України російська сторона могла приховати справжні причини таких дій.

До речі, на початку лютого, після зустрічі керівництва “Газпрому” з представниками інвестиційного співтовариства стало зрозуміло, підкреслюють оглядачі російських ЗМІ, що у 2009 р. обсяги видобутку газу підприємствами цього холдингу можуть упасти до 510 млрд куб. м (тобто скоротитися приблизно на 40 млрд куб. м). Пізніше було оприлюднено офіційний прогноз, згідно з яким у 2009 р. “Газпром” видобуватиме 492 млрд куб. м газу. Скорочення обсягів видобутку газу за одночасного зниження цін на цей вид сировини призведе до скорочення виручки “Газпрому” (за деякими експертними оцінками, приблизно на 26–27 млрд дол.). У результаті під сумнівом може опинитися виконання деяких інвестиційних програм “Газпрому”. При цьому “Газпрому” необхідно сплачувати багатомільярдні борги. А це, у свою чергу, знову тягтиме за собою скорочення видобутку газу.

У цілому, за оцінками аналітиків, оприлюднених на початку 2009 р., протягом двох найближчих років сукупний видобуток природного газу російськими компаніями може скоротитись на 60 млрд куб. м. Однак тепер зазначені прогнози, очевидно, коригуватимуться у бік ще більшого скорочення обсягів видобутку природного газу у Росії.

Саме тому, як зазначалось вище з посиланням на припущення експертів, російський “Газпром” може вдатися до штучного створення газових конфліктів (мабуть, насамперед з Україною) з метою приховання справжніх причин скорочення експортних поставок природного газу в періоди максимального попиту, коли будуть залучені всі виробничі потужності.

Російсько-український газовий конфлікт і підписані після його завершення угоди стали однією зі знакових ланок у ланцюгу подій, що відображають прагнення Росії змінити на свою користь формат міжнародних відносин у газовій сфері. По-перше, ще в грудні 2008 р., тобто ще напередодні розгортання найгострішої фази згаданого конфлікту, Росія спробувала домогтися консолідації у своїх інтересах країн-виробників газу. Так, на Форумі країн-експортерів газу (ФКЕГ), що проходив наприкінці грудня 2008 р. у Москві, прем'єр-міністр Російської Федерації В. Путін заявив, що епоха дешевого газу закінчується, й запропонував перетворити форум на постійно діючу

організацію зі штаб-квартирою в Санкт-Петербурзі. Він говорив про необхідність співробітництва виробників та експортерів газу оскільки воно “відображає їх природне прагнення зробити ринок більш передбачуваним, знизити рівень існуючих ризиків,” – повідомляє російська ділова газета “Ведомости”.

На думку оглядача цієї газети, йшлося про стрімке падіння ціни на газ через її прив’язку до ціни на нафту. Напередодні форуму президент Росії Д. Медведєв дав зрозуміти, що Росія в питанні ціноутворення на газ діятиме на свій розсуд, незважаючи на міжнародну спільноту, оскільки “це питання розвитку країни” та “наші національні інтереси”.

Звичайно, цю заяву сприймати як абсолют не варто, оскільки Росія не може повністю ігнорувати інтереси своїх іноземних партнерів. Найімовірніше, мова може йти про пошук якихось нових компромісів. Зокрема, Росія публічно висловлює свою незгоду з положеннями Європейської енергетичної хартії та договору до енергетичної хартії, які, на її думку, порушують паритет прав Росії як виробника й постачальника природного газу, та європейських країн і, зокрема, країн-членів ЄС як споживачів російського природного газу. Росія також прагне таких змін у міжнародному правовому полі, які б сприяли зміцненню її позицій у відносинах з країнами-транзитерами природного газу.

При цьому на практиці російська сторона прагне впроваджувати подвійні стандарти, що регулярно супроводжується гучною інформаційно-пропагандистською кампанією. Однак російська політика подвійних стандартів у газовій сфері не лише надає “Газпрому” певні переваги на міжнародній арені, а й створює додаткові перешкоди. З одного боку, така політика не сприяє консолідації на боці Росії країн-продавців природного газу, у тому числі й у рамках Форуму країн-експортерів газу. Адже для деяких з цих країн, наприклад Туркменістану, Росія прагне стати посередником на шляху їх газу до Європи, позбавляючи таким чином ці країни значних доходів. З іншого боку, російські подвійні стандарти сприяють консолідації на антиросійських позиціях споживачів газу.

Нещодавно, за повідомленнями ЗМІ, Росія запропонувала Євросоюзу проект власного договору замість енергетичної хартії, що не задовольняє її. Цей договір передбачає створення нової організації, до якої, на думку російської сторони, повинні увійти такі виробники газу як “Газпром”, національні газові компанії Туркменістану, Казахстану, Узбекистану й інших країн; транзитери газу – НАК “Нафтогаз України”, “Белтрансгаз”, Europoigas та інші; від споживачів газу – європейські компанії E. ON Ruhrgas, OMV, ENJ, Total та GDF Suez.

Єврокомісія поки не дала офіційної відповіді на цей російський проект, відповідальною за розробку якого є Державна дума РФ. Навряд чи Росія розраховує на радикальну зміну на свою користь формату відносин з ЄС у газовій сфері. Найімовірніше йдеться про пошук якихось компромісних рішень. Зокрема, російська сторона не приховує, що розраховує на прискорення реалізації таких міжнародних проектів “Газпрому” як “Північний потік” (Nord Stream), “Південний потік” (South Stream), “Штокман” та інші. Реалізація цих

проектів дасть змогу Росії зміцнити свої позиції на європейському газовому ринку.

І в цьому контексті російсько-український газовий конфлікт і підписані з його завершенням російсько-українські угоди в газовій сфері треба розглядати як ланку міжнародної політики Росії, спрямованої на посилення її реального економічного та політичного статусу на міжнародній арені. На думку голови правління Центру політичних досліджень “Пента” В. Фесенка, реалізація нового проекту не вигідна Україні, оскільки нова організація буде використовуватися Росією як майданчик для посилення її впливу на європейських споживачів газу й посилення тиску на Україну як транзитера російського газу до Європи.

Звичайно, у цьому твердженні є раціональне зерно. Тим більше, що умови російсько-українських газових угод вельми жорсткі, а їх своєчасне виконання вимагає від української сторони значного напруження сил та істотного поліпшення якості керування не лише газовою промисловістю, а й економікою в цілому. Однак розв’язання цих невідкладних завдань цілком можливе й до того ж життєво важливе для України. Крім того, як засвідчили події на газовому ринку в січні 2009 р., ставлення європейців до дій “Газпрому” та російської політики в газовій сфері вельми неоднозначне. І українська сторона має можливість цим скористатися з вигодою для себе. Правда, це вже не питання якості менеджменту НАК “Нафтогаз України”, а проблема міжнародної політики України.

Арсеній Яценюк і громадська ініціатива “Фронт змін” як виборчий проект

Головною подією поточного року в політичному житті України, безумовно, стануть президентські виборчі перегони. Особливістю чергових виборів глави держави стане їх проведення на фоні найнижчого рівня довіри народу до чинної влади і найбільшої зневіри людей у здатності існуючих політичних партій і їх лідерів відстоювати інтереси виборців. Так, за даними опитування, проведеного Агентством соціальних досліджень, 79,5 % респондентів розчарувалися в тій політичній силі, за яку голосували на виборах. І лише 13,1 % зазначають, що задоволені або швидше задоволені тим, як відстоює їхні інтереси партія. А кількість виборців, які мають намір проголосувати проти всіх, перевищує 20 %, у той час як у попередні роки цей показник тримався на рівні 3–5 %.

Банкрутство ідей та рішень “старих” політиків стало очевидним. Суспільство втомилося від постійної боротьби трьох ключових політичних фігур, заручниками якої дедалі більше стають національні інтереси, стабільність суспільства, економічний розвиток, імідж країни у світовому співтоваристві. Тому виникла об’єктивна потреба в політиках і партіях нового типу, які б були носіями якісно нових ідей у сфері держуправління і які були б спроможні вивести Україну з політичної й економічної кризи і надати потужного імпульсу для подальшого розвитку держави.

Політичні експерти вже досить давно говорять про появу так званої третьої сили. На цю роль претендували і Блок Литвина, і „Народна самооборона” Ю. Луценка. Нині ж у цій іпостасі розкручується А. Яценюк і очолюваний ним рух „Фронт змін”, який активно створюється.

А. Яценюк уже декілька років входить у десятку найвпливовіших людей в Україні. У свої неповні 35 років зробив запаморочливу кар’єру від консультанта в банку до голови українського парламенту. На державних посадах – з 2001 р. Працював міністром економіки АРК, міністром фінансів України, в. о. голови Нацбанку України, першим заступником голови Секретаріату Президента – представником Президента в Кабінеті Міністрів, міністром закордонних справ, Головою Верховної Ради.

Ще в кінці 2007 р. за опитуванням журналу „Фокус” А. Яценюк посідав восьме місце в рейтингу впливових політиків. Тоді ж йому пророкували третє місце за підсумками 2008 р., що фактично і сталося, згідно з нинішніми рейтингами популярності. За даними соціологів, за нього готові проголосувати 12,6 % опитаних. Більше голосів набирають тільки В. Янукович (23,5 %) і Ю. Тимошенко (16,6 %), які мають досить стабільний електорат, однак їх рейтинги поволі знижуються. Натомість популярність экс-голови ВР стрімко зростає.

Експерти відзначають, що привабливість кандидатури А. Яценюка обумовлена як особистісними рисами, так і професійними характеристиками

молодого політика. Зокрема, до сильних сторін відносять: високу освіченість (дві вищі освіти – юридична й економічна, ступінь кандидата економічних наук), досвід роботи у вищих державних структурах, спроможність іти на компроміси, спроможність до рішучих, але зважених дій, досвід дипломатичної роботи, інтелігентність, економічний стиль мислення, знання іноземних мов, помірну націоналістичність (на посаді міністра МЗС не викликав роздратування Москви і докорів Заходу), сповідування європейських цінностей, відносну політичну незаангажованість, навички публічного політика. На загальному тлі політиків, як нових, так і старих, він виділяється розкутістю та неординарністю мислення. Це знаходить належну оцінку з боку громадян у вигляді швидко зростаючих рейтингів.

Серед слабких сторін – демонстративний стиль поведінки, певна схильність до гри на публіку, надмірна емоційність, схильність до завищених самооцінок. „Кар’єрні стрибки” і нетривалість перебування на посадах – уже почали використовуватись опонентами, які наголошують на відсутності результатів у його роботі, зокрема відсутність економічних зрушень за час його керівництва міністерствами економіки Криму і України, недієздатність парламенту під його головуванням.

До характеристик, стримуючих зростання його популярності, можна віднести також і імідж людини Президента, слухняного зняряддя глави держави. Нині згадується і те, що Президент буквально нав’язав коаліції А. Яценюка як Голову ВР, і те, що А. Яценюк на цій посаді уміло провадив політику, вигідну В. Ющенку.

Підтримка Президентом молодого політика, явна прихильність і протезування, а також особливості відносин між В. Ющенком і А. Яценюком дали підстави говорити про можливість проведення його як наступника Президента у зв’язку зі слабкими шансами В. Ющенка бути обраним на другий термін, зважаючи на його низькі рейтинги. Про це йшлося ще два роки тому. Нині деякі експерти констатують це як факт, говорячи про запуск президентською командою напередодні виборів відповідного політтехнологічного проекту. Непрямим доказом цієї тези можна вважати непротивлення Президента процесу розпаду партії „Народний союз “Наша Україна” і фактичне припинення діяльності місцевих партійних осередків. Звертає на себе увагу те, що процес „вмирання” НСНУ дивним чином збігся з активізацією формування громадського руху „Фронт змін” А. Яценюка і розкручуванням самого політика. Як повідомлялося в ЗМІ, „з грудня припинено фінансування співробітників центрального апарату, відключено електроживлення і опалювання головного партійного офісу. У багатьох регіонах також панує повний розвал. Враховуючи ту обставину, що центральні структури НСНУ (на відміну від фракції НУ – НС) контролюються ставлениками В. Ющенка – З. Шкутяком і Я. Ющенком, можна припустити, що НСНУ банкрутували із санкції свого лідера. У зв’язку з цим розповсюджуються чутки про те, що НСНУ „топили” для того, щоб розчистити дорогу „Фронту змін” А. Яценюка.

Прихильники теорії „наступника” зауважують, що В. Ющенко намагається представити А. Яценюка саме в цій ролі в європейських колах, щоб продемонструвати щось на зразок спадкоємності влади в Україні як чинника стабільності і прогнозованості європейського сусіда. Тому й мав місце візит экс-спікера ВР у Брюссель на європейський форум одночасно з візитом Президента і Прем'єра, де, за повідомленнями ЗМІ, він мав зустрічі з багатьма європейськими високопосадовцями.

Активність А. Яценюка в окремих засобах масової інформації, зокрема на каналі Інтер, ім'я володаря якого пов'язують з іменем Президента, практична відсутність критики на адресу глави держави на фоні серйозної критики економічної політики уряду – також сприймаються як доказ на користь цієї теорії.

Водночас деякі аналітики наголошують, що А. Яценюк вважався людиною Президента до моменту, коли був запідозрений у намірі протидіяти антитимошенківським планам секретаріату, унаслідок чого й позбувся посади спікера. Після цього він почав виступати як достатньо самостійний політик, який лише певною мірою перебуває під впливом Президента. Досить висока популярність політика, що фактично монополізував звання “перспективного”, дає змогу розкрутити його в новому політичному проекті, на що звернули увагу близькі до Президента бізнесмени. Президент до останнього часу спостерігав за динамічним розкручуванням А. Яценюка без особливих ревнощів, у надії, що така фігура йому може стати в нагоді. У будь-якому разі, політолог В. Карасьов запевнив: „Це не гра проти Президента. Поки близькі до Банківської бізнесмени підтримують і В. Ющенка, і А. Яценюка, так би мовити, про всяк випадок. Навіть якщо ставка на виборах робитиметься на В. Ющенка, розкручений А. Яценюк не перешкодить. Головне – проаналізувати, у кого в результаті він відніматиме виборця – у В. Ющенка чи у Ю. Тимошенко, і діяти, виходячи з цього”.

Утім, представники БЮТ і Партії регіонів упевнені в тому, що реальну ставку на Яценюка-президента Банкова зробити не може. „Ці бізнесмени – реалісти і чудово розуміють, що до президентства йдуть протягом років. Що кар'єра політика складається не тільки зі злетів, але і з падінь. А Яценюка ще не бачили в падінні, не бачили в критичних ситуаціях”, – упевнений народний депутат від БЮТ С. Олійник. „А. Яценюк, звичайно, молодий і перспективний, але за рік його не розкрутять. Електорат у цьому відношенні дуже інертний”, – підтримує свого колегу з БЮТ “регіонал”, голова Херсонської облради В. Демьохін. Тому має місце версія, що проект А. Яценюка нині розкручують для того, щоб просто відібрати голоси в основних кандидатів на пост Президента – Ю. Тимошенко і В. Януковича.

Разом з тим деякі політтехнологи наголошують, що А. Яценюк вже вийшов з-під впливу Президента і його оточення і дуже швидко перетворюється на самостійного політика. Так, К. Бондаренко, директор київського Інституту проблем управління ім. Горшеніна, який стояв біля витоків здійснення задуму проекту А. Яценюка, стверджує, що „екс-спікер Верховної Ради – самостійний політик, за яким стоять певні люди, у якого є своя команда”, тому його рішення

щодо участі у виборчих перегонах „не залежатиме від бажань В. Ющенка. А. Яценюк не збирається брати участь у президентських виборах за олімпійським принципом – заради одної лише участі і чудово розуміє, що поразка в кампанії може серйозно вдарити по його позиціях як серйозного політика”, – наголосив політтехнолог.

Свою самостійність постійно підкреслює й сам А. Яценюк, намагаючись дистанціюватись від Президента, наголошуючи на своїй політичній і фінансовій незалежності. Дедалі більше експертів говорять про нього як про найбільш перспективного кандидата, про що свідчить і стрімко зростаючий рейтинг його популярності. Схоже, це надало А. Яценюку впевненості, і останні події в політичному житті можуть свідчити про остаточний вихід екс-спікера „у самостійне плавання”. Йдеться про досить несподіване відновлення інтересу у В. Ющенка до партії НСНУ, смерть якої встигли публічно констатувати ряд політиків, у тому числі і з партії Президента. Пригадавши про існування „Нашої України”, глава держави знову апелював до власної партії як її лідер, а також підтвердив свої наміри провести жорсткі кадрові „чистки” з метою її реанімації. Крім того, вперше за останні чотири місяці Президент зібрав Політраду партії. Спроба реанімації проекту НСНУ може свідчити про те, що ставка на нову політсилу А. Яценюка не робиться, і команда В. Ющенка вирішила шукати інші можливості для продовження свого перебування в політиці.

Таким чином на сьогодні з досить великою часткою ймовірності можна говорити про А. Яценюка як про новий, самостійний, не заангажований жодною політичною партією передвиборний проект, що претендує на роль „третьої сили” і виступає альтернативою як Ю. Тимошенко і В. Януковичу, так і діючому Президенту В. Ющенку.

Щоб затвердитись у свідомості виборців у такій ролі, **А. Яценюк намагається чітко дистанціюватися від нинішньої влади.** Він постійно підкреслює свою відмінність від інших політиків. При нагоді не забуває нагадати, що не є і ніколи не був членом президентської НСНУ. Наголошує на своїй принциповості, через що, начебто, і залишив посаду спікера ВР. Постійно підкреслює свою незгоду під час його перебування на урядових посадах з рішеннями КМ, які викликають запитання в громадськості. Наприклад, А. Яценюк часто заявляє, що був єдиним урядовцем, хто виступав проти створення посередницької структури „РосУкрЕнерго”. Екс-спікер жорстко критикує економічну політику уряду, фактично звинувачуючи його в бездіяльності, особливо що стосується боротьби з економічною кризою. Одночасно звинувачує й парламентські сили через неприйняття низки антикризових законів, наголошуючи при цьому на власних поданих законопроектах, які не були навіть розглянуті депутатами. Останнім часом у репліках А. Яценюка прослідковується бажання приписати собі певні досягнення, протиставивши цьому неспроможність нинішньої влади досягти аналогічних успіхів. Наприклад, кілька тез політика: з приводу надання кредиту МВФ: „Я тоді поїхав у МВФ і 16 млрд було отримано. Хай нині хтось спробує отримати хоч копійку”; з приводу банківської кризи: „У 2004 р. мені вдалося

без кредиту МВФ перебороти банківську кризу”; про виведення банківських активів за кордон: „Я був головою НБУ, і мені вдалося за два тижні припинити цей безпредел”.

Так само **А. Яценюк намагається дистанціюватись і від усіх „старих” політичних сил.** Він звинувачує „їх” у розколі і розділі країни, у неспроможності вивести її з кризи. При цьому А. Яценюк не персоніфікує, хто „вони”. Не зовсім зрозуміло, до кого відносить себе, адже останні дев’ять років він обіймав високі посади в державі, однак намагається на цьому не акцентувати увагу.

А. Яценюк позиціонує себе і свою політичну ініціативу як абсолютно нову, як силу нового змісту, яка ґрунтується на нових ідеях і підходах. Що ж пропонує політик?

Ідеологія нової організації, за словами політтехнолога К. Бондаренка, ґрунтується на ліберальній ідеї. **Основні позиції** ініціатив А. Яценюка виписані в Програмі змін як відповіді на 17 сучасних викликів, що стоять перед Україною. Поки вони виглядають досить декларативно, однак, за словами політика, набудуть конкретних обрисів після публічного обговорення, що вже ведеться на сторінках інтернет-форумів, і складуть основу Національного плану змін. Цей план буде програмою „маленьких конкретних дій для поліпшення ситуації в країні”. „За що не візьмешся – все треба міняти, тому що все, що ми маємо, – це фактично наслідки старої „совітської” економіки, старої радянської ментальності. Тому я починав би з політичної системи, закінчував би економічною, підтримкою культурною, історичною. Це комплексний план змін. Те, що називається національний план змін”, – підкреслює політик. (Звертає на себе увагу те, що А. Яценюк намагається уникати слів „реформа”, „реформування”, що вже „приїлися” і не викликають позитивних емоцій у виборців, уживаючи замість них слово „зміни”). Які ж зміни пропонує нова політична ініціатива?

У першу чергу – у політичній сфері: чітке, законодавчо закріплене розмежування владних повноважень Президента, Кабміну і Верховної Ради; зміни виборчого законодавства, яке б передбачало відкриті виборчі списки; ліквідація державних адміністрацій і передача більших повноважень місцевим представницьким органам; будівництво реальних політичних партій, а не бізнес-осередків та ін.

У судовій системі – забезпечення повної незалежності судів з одночасним встановленням нагляду за винесенням неправомірних рішень суддями.

Зміни економічної системи, які б дали змогу не тільки вивести країну з кризи, але й дали імпульс подальшого розвитку: створення внутрішнього ринку, подолання залежності від імпорту, встановлення прозорих і рівних правил ведення бізнесу, формування і державне регулювання ринку землі тощо.

Зміни в соціальній сфері передбачають встановлення стандартів в освіті і медицині. Також передбачені відродження і збереження культури і духовності народу, свобода віросповідання тощо.

У зовнішньополітичній сфері Україна має будувати рівні партнерські відносини з Євросоюзом, Росією і Сполученими Штатами, виходячи виключно

з власних інтересів. При цьому А. Яценюк виступає за перезавантаження відносин з РФ і відкриття нової, прагматичної сторінки у відносинах двох країн. Кілька „реверансів” у бік Росії не були помічені українськими експертами. Зокрема, зустріч А. Яценюка в Брюсселі з російським міністром закордонних справ С. Лавровим була анонсована як одна з основних, пізніше він висловив солідарність з реакцією Росії на підписання євродомовленностей про модернізацію української ГТС. Крім того А. Яценюк говорить про необхідність відкладення питань НАТО, Чорноморського флоту, російської мови, як таких, що роз’єднують суспільство і нині не на часі. Експерти розцінюють такі месиджі з боку відомого своїми євроінтеграційними поглядами політика неоднозначно. Одні вважають, що він демонструє „гнучкість”, яка, за його ж словами, потрібна новому Президенту. Інші – що А. Яценюк таким чином просто грає з південносхідним електоратом. Має місце також припущення, що у такий спосіб він намагається „сподобатись” Москві, яка традиційно має певний вплив на перебіг виборів в Україні.

Головна ідея, яку пропагує А. Яценюк – це зміна поколінь в українській політиці, зміна політичних еліт, тільки за цієї умови можна досягти поставленої мети. Для цього необхідно „запустити свіжу кров і ввести нових людей” у парламент. Тому він відмовляється від союзників у вигляді існуючих партій. А. Яценюк неодноразово наголошував: „У мене є лише політичні опоненти, політичних друзів немає”. Хоча він принципово не хоче домовлятися з діючими політичними силами, швидше за все, він буде вимушений іти на такий крок, зважаючи на велику ймовірність проведення дострокових парламентських виборів, у яких нова партія, яка ще навіть не існує, не зможе взяти участь через конституційні обмеження. Як відомо, позиція самого політика полягає в тому, що сильний Президент має спиратися на більшість у парламенті, тому А. Яценюк виступає за переобрання ВР одразу після або одночасно з виборами глави держави. Тому незабаром ми станемо свідками створення передвиборного блоку А. Яценюка, в який повинна увійти одна з діючих політичних партій. Що це може бути за сила – А. Яценюк не афішує.

Нині він формує свою „команду змін”. Хто опиниться в ній – допоки залишається на рівні припущень. А. Яценюк на сьогодні виступає як політик-одинак і його оточення достеменно не відоме. Це дало підстави говорити, що він має серйозні кадрові проблеми. Разом з тим сам політик обіцяє представити свою команду, як тільки почнуться вибори до парламенту: „Я показуватиму кожному людину, яка буде відповідати за кожен конкретну галузь: за медицину, освіту.... Це буде професійна команда тих людей, які можуть зробити зміни в країні”, – запевнив він. За словами А. Яценюка, його команда і його партія формуватиметься з ініціативних, авторитетних людей, які можуть „не тільки говорити, а й робити”. Він говорить, що в його команді не повинні брати участь люди, до яких є питання і які можуть сприйматися неоднозначно в тій чи іншій частині України, тому краще, якщо в проекті не буде якихось дуже відомих імен або знакових фігур. Сьогодні у країні з’явилося багато регіональних лідерів, регіональних економічних і громадських діячів, які, можливо, не дуже

відомі на центральному рівні, але водночас вони є авторитетними в загальноукраїнському масштабі.

Разом з тим, на думку В. Стоякіна, директора Центру політичного маркетингу, ідея повністю відновити політеліту за рахунок нових людей „з народу” – демагогія. Ці люди зможуть стати політиками тільки набувши необхідного досвіду протягом декількох років роботи на різних рівнях. На переконання експерта, отримання політичного досвіду в рамках громадської організації і політичної партії протягом півроку, як про це говорить А. Яценюк, неможливо. Такий підхід до кадрового питання, вважає В. Стоякін, свідчить про те, що А. Яценюк „хоче керувати людьми, які: а) не матимуть самостійної ваги, крім проекту А. Яценюка (що значною мірою вирішує питання можливого розколу його сили і боротьби за владу в її керівництві); б) будуть недосвідчені і залежні від нього навіть на технологічному рівні; в) будуть йому вдячні за те, що він привів їх у політику. Виходить щось на зразок сталінської ВКП(б), в якій один вождь, а всі можливі опоненти “зачищені” превентивно – ще на етапі створення”, – вважає експерт.

Водночас А. Яценюк декларує **створення партії „невождистського”** типу. За його словами, вона будується знизу – з громадської ініціативи, без вождя і спонсорів. Нині створюються місцеві ініціативні групи, йде організація регіональних офісів. При цьому їх відкриття (офіційно відкрито вже 13 офісів) не супроводжується гучними масовими акціями, як це було при організації „Народної самооборони”, а більше нагадують зустріч народного депутата, чи зустріч кандидата в Президенти з виборцями, де він виголошує свої погляди, доносить свої ідеї до громадськості.

Велике значення А. Яценюк приділяє **використанню нових технологічних** можливостей. Ставка робиться на організацію людей навколо своїх ідей у мережі Інтернет. Для цього запущено кілька ресурсів. Головний з них – „Ініціатива А. Яценюка „Фронт змін” (www.frontzmin.org), соціальна мережа „На фронті змін” (www.nafrontizmin.com), що пов’язана з іншими популярними соціальними мережами, зокрема Twitter. Крім того, існують пов’язані з іменем і діяльністю А. Яценюка такі інтернет-ресурси, як власний сайт політика (<http://arseniy.com.ua>), інформаційний сайт „Простір змін” (<http://prostirzmin.org>), сайт благодійного фонду Open Ukraine (www.openukraine.org). Головний зміст названих ресурсів – інформація про діяльність А. Яценюка. Подаються тексти його виступів, прес-конференцій, круглих столів, анонси подій, проводяться онлайн-конференції тощо.

Основний контент сайту соціальної мережі „На фронті змін” доступний тільки зареєстрованим користувачам. Сайт оснащений стандартним функціоналом для таких проектів: користувачам сервісу доступне створення груп, ведення свого блогу, обмін повідомленнями, взаємне “френдування” один одного. На сторінках сайту розміщені фото, відео, оголошення про заходи. Крім того, є стрічка останніх записів з блогів і стрічка оновлень ресурсу. Цікаво, що на головній сторінці сайту розміщено не тільки новинний блок зі згадкою про А. Яценюка, але і розділ “Що пишуть у блогах про Яценюка і Фронт змін”.

Можливості для спілкування надаються на форумі головного сайту, де організаторами запропоновано теми – по кожному з 17 пунктів програми, пропонується також організація спілкування по регіонах, де учасники мають можливість створити власні теми. Організується певне інтернет-товариство однодумців, які мають можливість об'єднатися в групи, обговорювати і узгоджувати плани, організовувати заходи, звітувати про свої дії тощо. Таким чином створюються ініціативні групи на місцях, які потім можуть стати основою місцевих осередків майбутньої партії.

Слід зазначити, що це перша спроба використання Інтернету для втілення масштабного політичного проекту в рамках всієї України.

А. Яценюк відзначився новими підходами не лише в частині організації руху, але і щодо його фінансування. Він відмовляється від традиційного в Україні способу фінансування через залучення коштів фінансово промислових груп. Політик заявляє, що жоден український олігарх не має ніякого відношення до проекту „Фронт змін”. За словами А. Яценюка, він відмовляється від їхньої фінансової допомоги, оскільки не хоче бути залежним, адже потім вони вимагатимуть певних політичних дивідендів. За його словами, нині проект фінансується за рахунок його власних коштів, внесків громадян, малого і середнього бізнесу. Від фінансів великого бізнесу А. Яценюк не відмовиться лише в тому випадку, якщо ці бізнесмени підтримають його ідеологію, його бачення країни і не висуватимуть ніяких умов щодо зобов'язань з його боку як майбутнього політика.

Щодо способів **фінансування проекту**, звертає на себе увагу таке. Власних коштів політика (офіційно задекларовано трохи понад 1 млн грн) не вистачить для реалізації проекту в рамках всієї країни. Технологія збору пожертвувань громадян, у тому числі через електронні картки, СМС, є новою в політичній практиці і навряд чи може принести солідні вливання. Громадяни не готові фінансувати політиків з власної кишені і поодинокі випадки – виняток, а не правило. Список громадян, що перерахували кошти на рахунок ініціативи „Фронт змін”, публікується на офіційному сайті організації. Починаючи з моменту відкриття офіційного рахунку – 18 лютого і до 6 квітня, внески зробили 208 осіб і організацій. При цьому А. Яценюк заявляє, що щоденно на рахунок „Фронту” надходить понад 12 тис. грн. Як зазначають в організації, у регіонах багато представників середнього класу, готових вкладати гроші в спільну справу і створювати проект, який би задовольняв їхні амбіції.

Водночас, на думку експертів, заявлених коштів мало для організації такої потужної інформаційної кампанії, яку веде А. Яценюк. Він дуже активний як усередині країни, так і на зовнішньополітичній арені. Поїздка в Брюссель, організація прямого ефіру звідти, постійне фігурування в політичних шоу на телеканалі “Інтер”, активність в інших засобах масової інформації, поїздки регіонами, організація різних заходів, змагань тощо під егідою А. Яценюка дає підстави підозрювати існування інших джерел фінансування, крім названих політиком. На переконання аналітиків, тісний зв'язок А. Яценюка з найпопулярнішим телевізійним каналом, власником якого є Д. Фірташ,

свідчить про фінансову підтримку політика з боку цього бізнесмена, хоча сам А. Яценюк постійно заперечує таку можливість.

Єдиним великим бізнесменом, який практично офіційно фінансує проект, є В. Пінчук, хоча А. Яценюк вважає за краще не згадувати його ім'я. Однак саме він є офіційним спонсором фонду А. Яценюка Open Ukraine. Крім того, у „Дорожній карті Фронту на 2009 р.”, що активно обговорюється на інтернет-форумі цього громадського руху, зазначається, що фінансові витрати на проведення різноманітних благодійних і соціальних заходів і акцій, що проводяться від імені „Фронту змін”, беруть на себе фонд Open Ukraine, В. Пінчук і корпорація ІСД.

Ці факти дають підстави для сумнівів у абсолютній незалежності А. Яценюка від представників великого бізнесу, як він це декларує. А опоненти певний вакуум інформації використовують для контр-попаганди. Так, лідер комуністів П. Симоненко заявив, що проект А. Яценюка здійснюється на кошти американських спонсорів. „В Україні сьогодні розгортається і розкручується черговий американський проект, у рамках якого В. Ющенко і Л. Кучма працюють на обрання А. Яценюка президентом, ідуть певні переговори могутнього капіталу, в першу чергу, зарубіжного, для фінансування цього проекту”, – сказав П. Симоненко. При цьому лідер Компартії висловив упевненість, що А. Яценюк, у разі обрання президентом, „продовжуватиме реалізовувати політику, повністю підконтрольну зарубіжному капіталу”.

Хоча цю тезу А. Яценюк заперечує, все ж певний „американський слід” у кампанії політика все-таки прослідковується. Експерти відзначають вплив **технологій, що використовувалися Б. Обамою під час президентської кампанії в Сполучених Штатах**. Зокрема, щодо використання Інтернету для формування не просто середовища прихильників, а й низових організацій майбутньої партії. Запозиченою є й технологія збору коштів на фінансування створення нової організації шляхом добровільних внесків від населення. Вплив виборчої кампанії Б. Обама виявляється і в назві організації – „Фронт змін”. Нагадаємо, що головним гаслом президентської кампанії Б. Обама були слова – „зміни, в які ми віримо”. Водночас очевидно, що лише запозиченням технологій справа не обмежується. А. Яценюк попри свої запевнення, що не є проектом американських технологів, заявив, що збирається найняти радників із США, які брали участь у президентській виборчій кампанії. Разом з тим, якщо вірити повідомленням на інтернет-форумі „Фронту змін”, консультації з американськими технологами вже проводяться. Зокрема, центральна організаційна група готує проведення спеціальних тренінгів для регіональних активістів, у зв'язку з чим налагодила взаємодію з програмою „Громадські зв'язки Агентства міжнародного розвитку США”, керівник групи мав зустріч із послом США в Україні В. Тейлором, повідомляється на форумі.

Чимало політиків і експертів порівнюють А. Яценюка з новим американським президентом. „Яценюк намагається позиціонувати себе як українського Обаму”, – стверджує політолог О. Гарань. – Він збирає всіх, хто розчарувався в нинішніх українських політиках. Виборці дуже хочуть побачити нові обличчя”, – додав він. Водночас директор фонду Демініціативи І. Кучерів упевнений, що

А. Яценюка не можна порівнювати з Б. Обамою – „у нього немає поки стабільної групи підтримки”, наголошує експерт.

Водночас А. Яценюк має намір пройти шляхом Б. Обама. Він не просто впевнений у своїй перемозі на президентських виборах, він переконаний, що зможе отримати більшість за підсумками парламентських виборів. „У мене немає сьогодні сумнівів, що ми прийдемо до влади”, – підкреслив А. Яценюк. На його думку, дві політичні сили – БЮТ і Партія регіонів – і „влада в цілому” створили в країні такі умови, коли влада „валяється на землі”. „Вона фактично сьогодні в такому стані, що її треба підняти і взяти”, – сказав А. Яценюк.

Разом з тим експерти переконані, що зробити це А. Яценюку буде дуже не просто як через інертність електорату, так і через стислі терміни, особливо якщо вибори Президента і парламенту відбудуться в жовтні.

Так, народний депутата від фракції НУ – НС К. Ляпіна вважає, що А. Яценюк не зможе створити свою партію найближчим часом. „Створити команду політичних однодумців – це тільки здається, що легко... насправді це робота не одного року”, – сказала вона. На її думку, зробити проект на зразок „Народної самооборони” легко, проте створити партію за короткий проміжок часу неможливо. Вона нагадує, що „Народна самооборона” створювалася так само швидко під вибори і мала успіх, але в результаті так і не стала політичною партією.

Більшість експертів усе ж таки прогнозують досить велику ймовірність того, що політична сила, яку очолить А. Яценюк на виборах, потрапить до парламенту, оскільки рейтинг політика постійно зростає, у той час як рейтинги його головних суперників не витримують випробування кризою. Проте, на думку політолога В. Портнікова, це можливо тільки у разі наростання кризової нестабільності. Адже якщо криза піде на спад і відбудеться поліпшення економічної і соціальної ситуації, лаври переможця дістануться нинішньому Прем'єр-міністру Ю. Тимошенко, яка на хвилі всенародної любові „одержить парламентську більшість, вийде в другий тур виборів Президента і упевнено виграє їх”. Тому „для політичного успіху колишньому спікеру просто необхідна серйозна криза в країні”. Втім не відомо, чи справиться А. Яценюк із таким завданням. „Адже виникне небезпека, що на хвилі соціальних бунтів його можуть сприйняти як дуже інтелігентного, дуже обережного, дуже лощеного для робочого руху”, – вважає В. Портніков.

Окремі експерти вважають, що хоча політична сила А. Яценюка і подолає трьохвідсотковий бар'єр на виборах, однак здобути більшість, як планує політик, він не зможе, оскільки за короткий термін, незважаючи на сьогоднішні рейтинги, не здобуде значної кількості прихильників. Як відзначає президент Агентства соціальних досліджень В. Загороднюк, хоча соціологічні опитування показують, що нова політична сила викликає симпатії значного відсотка виборців, водночас віддати свої голоси цій силі на виборах готові далеко не всі. „Фронт змін” міг би бути повноцінно задіяний на парламентських виборах у 2012 р., коли дійсно може бути створена політична партія.

Що ж стосується перспектив А. Яценюка як кандидата в президенти, то думки експертів розходяться. З одного боку, він вважається реальною

альтернативою нинішнім політичним лідерам. А тому здатен залучити голоси протестного електорату. Заступник директора Інституту країн СНД В. Жарихін, наприклад, вважає, що у разі проходження А. Яценюка у другий тур виборів він однозначно стане переможцем. За його словами, „у парі Яценюк – Янукович усі прихильники Ю. Тимошенко голосуватимуть не за В. Януковича. Вони голосуватимуть за А. Яценюка – за принципом „за будь-кого, тільки не за Януковича”. А прихильники В. Януковича в другому турі у парі Ю. Тимошенко – А. Яценюк вони голосуватимуть „за кого завгодно, тільки не за Тимошенко”. При такому варіанті голосування проводитиметься не стільки „за”, скільки „проти”. Проте виграти в другому турі президентських виборів А. Яценюку набагато легше, ніж пройти туди. І головною причиною може бути інертність виборців. На думку аналітика О. Литвиненка, сьогодні українці хочуть змін і водночас „бояться” непередбачуваних осіб і подій (а А. Яценюк на сьогодні у свідомості більшості саме такий), а тому реальна боротьба вестиметься між уже звичними кандидатами – Ю. Тимошенко і В. Януковичем, і В. Ющенком, якщо він братиме участь у виборах.

Призначення дати президентських виборів на більш ранній термін – 25 жовтня – також знижує шанси А. Яценюка стати фіналістом виборчих перегонів. На думку заступника директора соціологічної служби Центру Разумкова М. Міщенка, осінні вибори збережуть для Ю. Тимошенко її електорат і не дадуть іншим силам, у першу чергу А. Яценюку, перетягнути на свій бік частину її виборців. Рейтинг екс-спікера, відзначає соціолог, зростає у першу чергу за рахунок падіння рейтингу Ю. Тимошенко. Однак у разі покращення економічної ситуації можна побачити зворотний процес. Крім того, А. Яценюк не встигне підготувати людей до роботи в регіонах, зібрати комісії і знайти спостерігачів, резюмують експерти.

Деякі експерти прогнозують швидке падіння рейтингу А. Яценюка. Так, на думку директора центру соціальних досліджень “Софія” А. Єрмолаєва, це станеться через вичерпання... політичної енергії. На думку експерта, „феномен Яценюка” полягає у збігу його іміджевих характеристик з очікуваннями в суспільстві. Сьогодні, на переконання політолога, швидкий злет веде до падіння через вичерпання енергії та роботу за інерцією”, – наголосив політолог.

Аналогічної думки й заступник директора Агентства моделювання ситуацій (АМС) О. Голобуцький. Він відзначає, що команда А. Яценюка дуже рано почала президентську кампанію, що може загрожувати йому жорстким фальстартом. Політолог наголошує, що вже нині екс-спікер ВР вичерпав себе на креативному рівні. Із ключового політичного гравця він поступово переріс у рядового експерта „з усіх питань”. „А. Яценюк став дуже часто з’являтися на екранах телебачення. При цьому така завидна постійність і натиск почали відверто шкодити креативній складовій його виступів. З моменту відставки з поста спікера вся діяльність Яценюка і його політтехнологів направлена на актуалізацію тези про так звану „третю силу”. Водночас абсолютно ігнорується змістовна частина кампанії. А. Яценюк просто видихався і став повторюватися. Він повинен підтвердити свою особливість на ділі, продемонструвавши чітку програму і сформовану політичну команду”, – заявив експерт.

Поки ж що проект А. Яценюка виглядає досить віртуально. Та й сам політик залишається певною мірою незрозумілим для експертного середовища саме через невідомість свого оточення. Нині експерти не можуть прогнозувати, що чекає Україну в разі приходу його до влади. „Умовно ми знаємо, що це буде прозахідна ліберальна модель, але якою буде влада, що це буде – модернізований олігархічний режим чи щось інше – ми не знаємо”, – відзначає політолог В. Фесенко.

Разом з тим більшість експертів переконані, що А. Яценюк має гарні стартові можливості і перспективи на президентські вибори. Однак йому необхідно дати відповіді ще на багато питань, і головне – представити свою команду. Ідеї змін і нові підходи, що демонструє А. Яценюк, викликають живий інтерес з боку молоді і прогресивної частини електорату. Потужна інформаційна підтримка сприяє популяризації ідей „Фронту змін” і самого політика. Його політична позиція, чіткість уявлення про необхідні країні зміни, виваженість та ґрунтовність, на думку експертів, не залишаться непоміченими потенційними виборцями, що вже відображається в постійно зростаючому рівні впізнаваності та симпатій з боку громадян, а в майбутньому переросте у відсотки голосів на президентських виборах.

Прогноз на перспективу

Діяльність органів державної влади

Президент В. Ющенко подписал закон, которым с 1 мая вдвое повышаются ставки акцизного сбора на табачные изделия. Это значит, что сигареты без фильтра подорожают как минимум на гривню, а с фильтром – на 1,5 грн и более. В законе указано, что дополнительно полученные в бюджет деньги (поступлений планируется около 4 млрд грн) пойдут на здравоохранение, поддержку аграриев, строительство дорог и мостов.

В то же время представители табачных компаний уверены: доходы от акциза будут намного меньше запланированных, потому что снова станет выгодно завозить контрабандные сигареты из России и Молдовы (они будут дешевле на 1–1,5 грн). Это, кстати, не последнее повышение акциза на вредные для здоровья товары: с 1 июля подорожают крепкие спиртные напитки, в частности цена бутылки водки поднимется примерно на 2 грн (*Сегодня. – 2009. – 14.04*).

* * *

Глава Секретариата Президента В. Балоба считает единственным выходом из нынешней ситуации в государстве проведение досрочных парламентских и президентских выборов. Так он прокомментировал провал голосования за законопроекты, необходимые для выделения Украине второго транша кредита МВФ, сообщает пресс-служба Президента.

По мнению В. Балогги, “одно свидетельство непродуктивности нынешнего парламента убедительно указывает на необходимость немедленного обновления существующей власти в интересах общества и государства”.

“Сегодняшний провал с принятием экономических законопроектов наглядно доказывает, что единственным средством выхода из властного тупика являются досрочные выборы – и парламентские, и президентские”, – заявил глава Секретариата.

“Никакие попытки образовать какие-то аномальные конфигурации в Раде не сделают ее более эффективной. Расчеты на это – от лукавого, они бесперспективны и лишь продолжают те болезненные для всей страны конвульсии, в которых бьется коалиция”, – добавил он. “Сейчас парламенту надо как можно скорее принять принципиальные изменения в избирательное законодательство, которые дадут возможность через досрочные выборы обновить власть”, – добавил он (*Gazeta.ua* (<http://gazeta.ua>). – 2009. – 14.04).

* * *

Кабинет Министров ограничил в период кризиса доступ иностранцев на украинский рынок труда. С начала мая для работодателей будет ужесточен порядок выдачи разрешений на использование труда иностранцев и лиц без гражданства – увеличится количество необходимых для регистрации документов и размер штрафов в случае предоставления работы без официального разрешения.

Эксперты считают, что правительство хочет сохранить вакансии для украинцев, но решение Кабмина может спровоцировать рост нелегальной трудовой миграции (*Подробности* (<http://podrobnosti.ua>). – 2009. – 14.04).

* * *

Правительство приняло постановление, согласно которому физические лица – субъекты предпринимательской деятельности должны выплачивать сумму взноса на государственное пенсионное страхование не менее минимального размера страхового взноса за каждое лицо. Соответствующее решение принято 14 апреля на заседании Кабмина, сообщает пресс-служба правительства.

Согласно документу, с 1 мая 2009 г. физические лица-субъекты предпринимательской деятельности самостоятельно будут определять сумму страховых взносов на общеобязательное государственное пенсионное страхование для себя и членов своих семей.

При этом сумма страхового взноса должна составлять не менее минимального размера страхового взноса за каждого человека и не более размера страхового взноса, вычисленного от максимальной величины фактических расходов на оплату труда.

В Кабмине считают, что принятие постановления дает возможность предпринимателям на равных условиях с другими застрахованными лицами формировать размер пенсии не менее прожиточного минимума.

Кроме того, по мнению правительства, реализация данного постановления обеспечит за восемь месяцев 2009 г. дополнительные поступления в Пенсионный фонд в размере свыше 1,9 млрд грн (*Бизнес Гид* (<http://biznesgid.com.ua>). – 2009. – 15.04).

* * *

Кабинет Министров має намір розпочати продаж державних цінних паперів фізичним особам.

Про це заявила на позачерговому засіданні уряду Прем'єр-міністр Ю. Тимошенко, презентуючи наміри щодо подальшої співпраці зі світовими фінансовими організаціями.

“Ще один можливий напрямок нашої співпраці з міжнародними фінансовими організаціями – це залучення в державний обіг грошей фізичних осіб як у гривні, так і в валюті за рахунок продажу державних цінних паперів фізичним особам”, – сказала вона.

На переконання Ю. Тимошенко, такий підхід дасть змогу стабілізувати фінансову систему країни в умовах недовіри населення до банків (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua>). – 2009. – 14.04).

* * *

Прем'єр-міністр Ю. Тимошенко обіцяє всесторонню підтримку інвесторів со сторони правительства України.

Об этом она заявила во время встречи с главным исполнительным директором компании “Нестле” П. Бюльке.

Прем'єр-міністр підчеркнула, що в умовах всемирного фінансово-економічного кризису для України важко отримувати підтримку інвесторів.

Она отметила, что правительство Украины систематически осуществляет меры, направленные на то, чтобы сделать инвестиционный климат в стране более привлекательным.

Ю. Тимошенко заявила, что Кабинет Министров и в дальнейшем будет поддерживать инвесторов, в частности в вопросе упрощения разрешительных процедур (*ОЛИГАРХ.Net* (oligarh.net). – 2009. – 17.04).

* * *

Правительство планирует стать собственником как минимум 75 % плюс одной акции подлежащих рекапитализации банков. Такое требование правительство выдвинуло банкам в качестве условия при проведении рекапитализации.

Данное условие было зафиксировано Кабинетом Министров в положении о рекапитализации. Кроме того, в такой же пропорции предполагается и участие представителей Кабмина в менеджменте (правлении) капитализируемого учреждения.

Также необходимым условием вхождения государства в капитал банка является предварительное введение в него временной администрации или куратора НБУ и введение моратория на выполнение его обязательств перед

кредиторами. Так, на Нацбанк перекладывается ответственность за достоверность информации о положении дел в банке на момент принятия решения о выделении бюджетных средств.

Кроме того, банк обязуется обеспечить полный доступ к своей внутренней информации, в том числе и к той, которая представляет собой банковскую тайну (*Фраза (www.fraza.ua)*. – 2009. – 21.04).

* * *

Кабинет Министров поручил Министерству финансов, Государственной налоговой администрации, Министерству экономики подготовить проект Налогового кодекса, адаптированного к законодательству Европейского Союза, к декабрю.

Об этом говорится в распоряжении Кабмина № 408 от 15 апреля.

Этим распоряжением Кабмин утвердил план мер по выполнению в 2009 г. общегосударственной программы адаптации законодательства Украины к законодательству ЕС.

К подготовке проекта Налогового кодекса также поручено привлечь Министерство аграрной политики, Государственный комитет по регуляторной политике и предпринимательству и Государственную таможенную службу (*Вовремя.info (www.vovremya.info)*. – 2009. – 20.04).

* * *

Кабинет Министров поручил профильным ведомствам при формировании предложений, касающихся объемов государственного заказа на подготовку специалистов и научно-педагогических кадров в 2009 г. сократить или существенно уменьшить объемы приема по отдельным специальностям.

Об этом говорится в Распоряжении „Об особенностях формирования государственного заказа на подготовку специалистов и научно-педагогических кадров в 2009 г.” (№416-р от 14 апреля), размещенном на правительственном портале.

Министерству экономики, Министерству образования и науки и другим центральным органам исполнительной власти, к сфере управления которых принадлежат учебные заведения и научные учреждения, поручено не предусматривать государственный заказ на подготовку: младших специалистов – по специальностям делопроизводство, организация туристического обслуживания, парикмахерское искусство и декоративная косметика, декоративно-прикладное искусство, художественное фотографирование, организация обслуживания в гостиницах, организация обслуживания в учреждениях ресторанного хозяйства и торговли, производство и эксплуатация видео-, аудиотехники и киноустановок; бакалавров – по направлениям подготовки документоведение и информационная деятельность, туризм, декоративно-прикладное искусство, фотоискусство, гостинично-ресторанное дело, реклама и связи с общественностью (по видам деятельности).

Также поручено обеспечить уменьшение объема приема в сравнении с 2008 г.: на 50 % (кроме профильных высших учебных заведений, для которых объем приема уменьшается на 10 %) – младших специалистов по специальностям экономика предприятия, финансы и кредит, бухгалтерский учет, правоведение; бакалавров – по направлениям подготовки экономика предприятия, финансы и кредит, учет и аудит, право (*УРА-Информ (ura-inform.com)*). – 2009. – 21.04).

* * *

Долги по зарплате военным и дальше будут расти. Об этом предупредил министр обороны Украины Ю. Ехануров. Он отметил, что во втором квартале ведомству выделили лишь 17 млн грн вместо необходимых 200 млн грн.

По словам чиновника, две трети долгов по заработной плате приходятся на предприятия, которые ремонтируют военную технику. Эти заводы не получили государственный заказ, поэтому вынуждены искать инвесторов за рубежом.

«Накопление долгов по зарплате будет увеличиваться по 3–4 млн грн в неделю», – сказал министр. Также он сообщил, что сейчас ведомство намерено закрыть 10 предприятий, несколько предприятий будут реорганизованы (*Главред (http://www.glavred.info)*). – 2009. – 8.04).

* * *

Бюджет Государственного управления охраны может быть урезан на 80 %. Это предусматривается законопроектом, зарегистрированным в Верховной Раде депутатом от НУ – НС Г. Москалем.

В бюджете на 2009 г. на нужды ведомства предусмотрено 817,4 млн грн. Если законопроект нардепа будет принят, Госуправлению придется довольствоваться суммой около 160 млн грн в год. Сокращение бюджета «охранников» VIP-персон, по мнению Г. Москаля, возможно за счет уменьшения перечня постоянно охраняемых за государственный счет объектов. «Нашеукраинец» уверен, что под охраной должны остаться только здания Кабинета Министров, Верховной Рады и Секретариата Президента. «Сейчас охраняются президентские дачи, на которых сам Ющенко ни разу не был, – аргументирует Г. Москаль. – В одном только Крыму около 15 дач, охраняемых за средства бюджета».

Согласно законопроекту, охраной государственных объектов, не вошедших в новый список, будет заниматься специальная служба при МВД. При этом оплата услуг милиции будет осуществляться за счет бюджета охраняемого ведомства. Начальник Управления госохраны В. Гелетей сообщил, что бюджета в размере 160 млн грн не хватит для полноценной работы ведомства. В частности, станет невозможным обслуживание зарубежных делегаций, прибывающих в Украину. «В ноябре прошлого года Кабмин уже урезал наши расходы на транспорт и командировки на 20 %. Однако в этом году количество официальных поездок за границу существенно возросло, поэтому нам уже не хватает средств», – утверждает В. Гелетей. Также он пожаловался на малочисленность штата охраны. Сейчас в управлении работает почти 3 тыс. человек. По словам В. Гелетея, это на 500–800 человек меньше, чем

предусмотрено международными стандартами (*ForUm* (<http://www.for-ua.com>)). – 2009. – 13.04).

* * *

Міністерство аграрної політики України ініціює розробку програми розвитку дитячого харчування до 2020 р. Про це повідомив заступник міністра аграрної політики І. Демчак. За його словами, в програмі мають бути передбачені розрахунки потреб і обсягів виробництва дитячого харчування в Україні, пільгові умови роботи підприємств з виробництва дитячого харчування, а також механізми залучення інвестицій як усередині країни, так і за кордоном, адаптація українського законодавства щодо дитячого харчування до законодавства європейських країн. Крім того, на думку І. Демчака, сьогодні потрібні зміни до Закону «Про дитяче харчування», “щоб зняти деякі неточності. І ми хочемо, щоб це було зроблено терміново. А програму хочемо розробити до кінця цього року” (*Сільські вісті*. – 2009. – 10.04).

* * *

Аграрний фонд с начала мая возобновит форвардные закупки зерна урожая 2009 г.

Об этом заявила Премьер-министр Украины Ю. Тимошенко на совещании по вопросам развития сельскохозяйственной обслуживающей кооперации (*PRESIDENT.org.ua* (<http://president.org.ua>)). – 2009. – 9.04).

* * *

Председатель Верховной Рады В. Литвин прогнозирует, что после майских праздников политическое противостояние в Украине усилится.

Отвечая на вопрос, насколько искренним было обращение Президента Украины В. Ющенко к парламенту относительно необходимости принятия антикризисных законопроектов, спикер отметил: «О деятельности любого человека надо судить не по намерениям, а по практическим действиям» (*УРА-Информ* (<http://ura-inform.com>)). – 2009. – 16.04).

* * *

Україна може розраховувати на продовження співпраці з США у сфері ядерного роззброєння.

Про це заявив посол США в Україні В. Тейлор.

Він висловив упевненість у тому, що конгрес Сполучених Штатів незабаром розгляне звернення Верховної Ради щодо продовження співпраці з ліквідації ядерної зброї.

“Ми працювали в цьому напрямку кілька років і продовжуватимемо цю роботу. Я впевнений, що конгрес розгляне звернення Верховної Ради і відповідь на нього”, – наголосив посол.

За словами В. Тейлора, наразі США реалізують спільну з українською космічною агенцією програму щодо ліквідації ракет, які використовувалися в системі ядерної зброї.

“Ядерної зброї вже немає, проте ракети залишилися, і ми співпрацюємо з Національною космічною агенцією, аби ліквідувати ці ракети. Фінансування проекту здійснюється щорічно”, – додав він (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua>). – 2009. – 13.04).

* * *

Представители разных парламентских фракций – В. Каськив (НУ – НС), Ю. Мирошниченко (ПР) и члены БЮТ Е. Суслов и А. Шевченко – презентовали в парламенте законопроект, предлагающий ввести открытые региональные списки и двухпроцентный барьер для участников выборов народных депутатов. Напомним, что аналогичных проектов в канцелярии Верховной Рады зарегистрировано уже около восьми от разных политических сил. В «интерфракционном» же законопроекте предлагается введение открытых региональных списков, право выдвижения кандидатов в депутаты только у партий. Также авторы хотят ввести многомандатные избирательные округа из расчета по 8–12 депутатов от каждого. Интересное новшество – опустить проходной барьер для участников выборов до двух процентов и гарантировать прохождение в парламент первых пятерок для партий, преодолевших этот барьер. Это уж никак не может понравиться «гигантам» от политики, которым новшество сулит неминуемые потери мест под куполом. Авторы убеждены, что их законопроект снимает проблему императивного мандата и позволит качественно изменить состав парламента.

Через две недели ожидается заключение Венецианской комиссии по данному поводу. Если оно будет положительным, то вполне возможно, что если не этот, то какой-то другой из зарегистрированных проектов (или их симбиоз) будет проголосован. Особенно учитывая заявления практически всех политических сил о необходимости сделать политику открытой. По крайней мере, голосов у трех фракций, подписавшихся под идеей, для этого более чем достаточно (*Столичные новости*. – 2009. – 14–21.04).

* * *

Национальная комиссия регулирования электроэнергетики (НКРЭ) предлагает увеличить плату за выдачу лицензий в 16,5 раза компаниям, которые желают заниматься поставками природного газа и электроэнергии, а также производством электроэнергии. Соответствующий проект регуляторного акта комиссия одобрила на своем заседании 9 апреля т. г.

Согласно документу, в частности, размер платы за лицензию предлагается увеличить с 340 грн до 5610 грн. При этом для компаний, которые в своей деятельности будут использовать альтернативные источники энергии, размер платы за лицензию предлагается установить на уровне 1700 грн.

В ходе рассмотрения было отмечено, что данный проект постановления Кабинета Министров должен еще пройти согласование в Госкомпредприимательства, Минфине, Минэкономике, а также в Министерстве юстиции. После этого его планируется вынести на утверждение Кабмина (*Главред* (<http://www.glavred.info>). – 2009. – 9.04).

* * *

Государственная налоговая администрация намерена усилить контроль за торговлей, осуществляемой через интернет-магазины. Об этом говорится в сообщении Налоговой.

«Интернет-магазины стали конкурентоспособным соперником традиционному «оффлайновому» бизнесу. Вопрос контроля за сферами деятельности, где преимущественно используются наличные денежные расчеты и есть риски неуплаты налогов, становится одним из первоочередных», – говорится в сообщении.

Налоговая констатирует, что по неофициальным данным в Украине существует около 10 000 интернет-магазинов, ориентировочный оборот которых оценивается в 1 млрд долл. в 2009 г.

На данный момент действенного контроля за виртуальной торговлей не установлено.

Налоговая также отмечает необходимость усиления контроля за розничной торговлей, выделяя сегменты, в которых работают предприятия общественного питания, игрового бизнеса, автосервиса и автозаправочные станции (*ProUA* (<http://www.proua.com>). – 2009. – 13.04).

* * *

Національна рада з питань телебачення та радіомовлення України задовольнила відставку І. Куруса, який написав заяву слідом за головою В. Шевченком. Конфлікт усередині наглядового за мовниками органу виник після протесту В. Шевченка та І. Куруса проти передачі української хвилі грошовитим російським інвесторам на чолі з А. Пугачовою. Тепер будемо «насолоджуватися», говорячи словами члена Нацради Т. Мокріді, «на новій хвилі державною мовою» (*Україна молода*. – 2009. – 16.04).

Політика

На зміну десятирічній Угоді про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС, чинність якої сплила ще торік, має прийти Угода про зону вільної торгівлі (ЗВТ). Вона сприятиме поступовій інтеграції та формуванню спільного економічного простору шляхом вільного руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Чи готова Україна до такого важливого кроку, дискутували за круглим столом представники влади та бізнесу (*Дацюк Л. Біля зони вільної торгівлі // Урядовий кур'єр*. – 2009. – 15.04).

* * *

Голова Верховної Ради В. Литвин прийняв Надзвичайного і Повноваженого Посла Королівства Швеція в Україні С. Гуллгрена.

Під час зустрічі було обговорено, зокрема, питання стосовно підготовки візиту до України спікера парламенту Швеції (Риксдагу) П. Вестерберга, який заплановано на 28 – 29 травня поточного року.

У цьому контексті В. Литвин та С. Гуллгрєн висловилися за активізацію парламентської складової двосторонніх відносин та налагодження системної співпраці парламентів, що, за словами Голови Верховної Ради, сприятиме «безперервності діалогу на рівні державних інституцій та наших народів».

Сторони також обговорили деякі питання подальшого розвитку співпраці України з Європейським Союзом.

Посол зазначив, що Швеція, яка головуватиме в ЄС, починаючи з другої половини 2009 р., прагне активно розвивати відносини з Україною в усіх сферах, особливо у торгово-економічній, і висловив надію, що візит П. Вестерберга стане ще одним кроком у цьому напрямі.

С. Гуллгрєн наголосив, що пріоритетами головування Швеції в Євросоюзі стануть боротьба з наслідками фінансово-економічної кризи, навколишнє природне середовище та клімат, а також розвиток подальшого співробітництва з країнами-сусідами Євросоюзу, зокрема, в рамках «Східного партнерства». У цьому контексті посол висловив сподівання, що за період головування Швеції в ЄС відбудеться активізація переговорного процесу щодо угоди про асоційоване членство Україна – ЄС та угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС... *(Швеція хоче активізувати переговори про зону вільної торгівлі // Голос України. – 2009. – 14.04).*

* * *

Після тривалих зволікань і неодноразових звернень до Прем'єр-міністра Ю. Тимошенко уряд, зрештою, виділив кошти Генеральній прокуратурі на проведення незалежної експертизи записів колишнього майора державної охорони М. Мельниченка. Щоправда, у встановлені терміни гроші так і не надійшли, відтак Генпрокуратура була змушена власними зусиллями фінансувати поїздку своїх фахівців за кордон. А Кабмін дав гроші вже постфактум (Фертик О. Автентичність приведе за трати? // Україна молода. – 2009. – 10.04).

* * *

В соответствии с высказываниями Президента В. Ющенко, партия “Народный союз – Наша Украина” намерена провести съезд в мае.

По словам Президента, партии нужно во многих областных организациях поменять руководство, обновить совет партии и исполнительный комитет, а после этого провести областные конференции и всеукраинский съезд.

Президент выразил уверенность в том, что НСНУ сможет вернуть себе своих избирателей, и поэтому, по его словам, будет участвовать во внеочередных выборах Верховной Рады *(ПершоДжерело (<http://www.jerelo.com.ua>). – 2009. – 15.04).*

* * *

Депутаты НУ – НС признают, что партия трещит по швам.

Общая сумма долгов НУ – НС достигла 37 млн грн. Причем 8 млн составляет только задержка по зарплате. По этой причине «Наша Украина» была вынуждена отправить в неоплачиваемые отпуска всех сотрудников своих исполкомов. Крупные долги в НУ – НС по арендной плате и коммунальным услугам, по телефонной связи.

Также из рядов НУ – НС один за другим стали выходить ее члены (*По материалам печатных СМИ и интернет-изданий*).

* * *

Председатель Верховной Рады В. Литвин заявил о разработке сценариев силового “перехвата” власти в стране.

“Есть потенциальная угроза силового перехвата власти, не захвата, а перехвата, и такие сценарии тоже разрабатываются”, – отметил спикер.

“Я считаю, что (возможен) силовой перехват власти, когда поделят страну и скажут, что никаких выборов не будет. Это силовое узаконивание своего господства”, – заявил он.

“Я уже не говорю о других сценариях, которые обсуждаются, и которые, пока что, не приобрели признаков реальных позиций. Я заявляю это для того, чтобы предупреждение было некоторым людям, у которых бурная фантазия, которые для того, чтобы сохранить себя при власти, готовы идти на любые авантюры “, – подчеркнул В. Литвин (*Завтра (<http://www.zavtra.com.ua>). – 2009. – 14.04*).

* * *

Кризис медленно, но уверенно продолжает добивать рейтинг Ю. Тимошенко. Также медленно и уверенно растет рейтинг А. Яценюка, уже почти сравнявшись с лидером БЮТ. А рейтинг В. Януковича, который последние месяцы топтался на месте, в апреле резко рванул вверх, и теперь он однозначный лидер как в первом, так и во втором туре. Об этом говорят данные последнего социологического исследования Research Branding Group (*Сегодня. – 2009. – 15.04*).

* * *

Лидер крымской организации БЮТ А. Сенченко уверен, что Секретариат Президента хочет использовать радикальные выступления татар как повод для введения чрезвычайного положения. По словам нардепа, 18 мая, когда татары будут отмечать 65-ю годовщину депортации, в АРК могут быть спровоцированы массовые столкновения.

А. Сенченко рассказал, что «крымская карта регулярно разыгрывается в украинской политике. Эмиссары В. Ющенко ведут переговоры с лидерами крымских татар и консолидированными группами. Цель – организовать беспорядки, которые можно использовать, чтобы ввести чрезвычайное положение и перенести президентские выборы».

Что касается сил, которые пытается раскатать на «акции протеста» Банковая, то депутат считает, что «сейчас на полуострове нет единой влиятельной организации крымских татар. Есть поддержка меджлиса, хотя уже и не та, что раньше. Имеются течения, которые финансируются из арабских источников. Отдельные силы пытаются восстановить национальную партию».

Тем не менее, по информации А. Сенченко, на «мероприятие» уже выделены теневые средства, причем немалые. «Идея у них простая: столкнуть 18 мая татар с пророссийски настроенными организациями. На улицах в этот день будет больше людей, чем обычно, и попытки сыграть на этом очень опасны. Хватит даже небольшой искры».

А. Сенченко считает, что «о подготовке таких провокаций нужно говорить вслух, чтобы не допустить развития подобных сценариев» (*Вечерние Вести. – 2009. – 15.04*).

Економіка

В марте 2009 г. дочерняя компания «Укргазвидобування», являющаяся структурным подразделением НАК «Нефтегаз Украины», увеличила добычу природного газа на 80 млн куб. м, или почти на 6 % по сравнению с мартом 2008 г. Таким образом, объемы добычи предприятий компании в марте составили 1,387 млрд куб. м природного газа. Об этом сообщили в пресс-службе компании.

Всего в I квартале 2009 г. добыча природного газа предприятиями компании превысила 4 млрд куб. м, что на 204 млн куб. м больше по сравнению с аналогичным периодом 2008 г.

«Внедрение всех мер по интенсификации добычи углеводородов даст возможность ДК «Укргазвидобування» в 2009 г. увеличить объемы добычи газа на 500 млн куб. м», – отметил директор ДК «Укргазвидобування» И. Рыбчич.

В компании отмечают, что для повышения добычи углеводородов предприятия компании продолжают увеличивать ресурсную базу. На протяжении I квартала 2009 г. буровыми предприятиями ДК «Укргазвидобування» пробурено 66 508 м проходки горных пород против 66 408 м за аналогичный период прошлого года. Закончено бурение 18 буровых скважин, что отвечает показателям I квартала прошлого года. Объем эксплуатационного бурения составил 31 362 м, что на 6117 м больше, чем в I квартале 2008 года и на 7362 м больше, чем было запланировано (*Главред (http://www.glavred.info). – 2009. – 9.04*).

* * *

Министр энергетики Грузии А. Хетагури и директор британской компании White stream Pipeline Company Р. Пирани подписали меморандум по реализации проекта “Белый поток”. Об этом пишет правительственная “Российская Бизнес-газета”. “Белый поток” предусматривает поставки

среднеазиатского и азербайджанского газа на запад экс-СССР и в Восточную Европу через Румынию, Грузию, Украину и Молдову.

“Белый поток” фактически финансируется Евросоюзом. Как заявил Р. Пирани, “предпроектные работы по “Белому потоку” будет финансировать Евросоюз, и с этой целью уже выделено три гранта”. А по словам А. Хетагури, проект предусматривает быстрое освоение газовых ресурсов Каспия, что будет содействовать осуществлению проекта NABUCCO и диверсифицирует в соответствии с рекомендациями Евросоюза газоснабжение Европы и западного региона бывшего СССР.

Протяженность “Белого потока” – свыше 2500 км, максимальная пропускная способность – до 22 млрд куб. м в год. Инвестиционная стоимость (в текущих ценах) – около 5 млрд долл. Строительство начнется в 2012 г., а первую фазу проекта – трансчерноморские сектора проекта на Украину и к южной границе Молдовы – предусматривается завершить уже в 2015 г. Формально “Белый поток” – ответвление от уже действующего азербайджано-турецкого газопровода Баку – Тбилиси – Эрзурум – Анкара (*Regnum* (<http://www.regnum.ru>). – 2009. – 14.04).

* * *

Генеральный директор Национального космического агентства Украины О. Зінченко провів нараду з керівництвом підприємств ракетно-космічної галузі Харківщини – ВАТ “Хартрон” і ННПВ “Радмір”. Цей захід відбувся в рамках виконання доручення Прем’єр-міністра України Ю. Тимошенко, яка поставила завдання ракетно-космічній галузі стати локомотивом у технічній модернізації національної промисловості й економіки.

Під час наради зазначалося, що досягнення ракетно-космічної галузі мають широко застосовуватися в народному господарстві України. Зокрема, ВАТ “Хартрон” – базова корпорація, яка є лідером у математичному забезпеченні, програмуванні, енергетиці та інших галузях, має зайняти впливову позицію, в широкому розумінні того, яке місце воно займе в технічній модернізації країни. Йдеться навіть про застібки на куртки, адже мало хто знає, що це – космічна технологія, і закінчуючи навігацією, JPS-послугами – всім тим, що останні роки широко використовується в народному господарстві.

Що стосується фінансування ракетно-космічної галузі, то, на думку О. Зінченка, Національна космічна програма не може фінансуватися за приватний рахунок, кошти мають бути бюджетними. Керівник відомства також заявив про намір підписати з Харківською облдержадміністрацією протокол щодо налагоджування систематичного діалогу в питаннях космічного сервісу (*Галаур С. Космічний сервіс розширюватиметься // Урядовий кур’єр. – 2009. – 9.04).*

* * *

Украина и Азербайджан намерены развивать сотрудничество в космической сфере. Соответствующее соглашение о сотрудничестве между Национальным космическим агентством Украины (НКАУ) и Министерством

связи и телекоммуникаций Азербайджана, как ожидается, будет подписано в рамках визита в Баку Президентом Украины В. Ющенко.

Как сообщили в украинском космическом ведомстве, на первом этапе партнерства Азербайджан готов использовать украинский потенциал в сфере пусковых коммерческих услуг: речь идет о запусках в интересах южно-кавказского государства телекоммуникационных спутников связи при помощи украинского ракетносителя «Зенит-3SLB» в рамках международного проекта Land Launch («Наземный старт»).

Первый пуск строящегося для азербайджанцев американской Orbital Science Inc. спутника с космодрома Байконур намечен на конец 2010–2011 год.

Среди перспективных направлений сотрудничества, в том числе, навигационные проекты, а также проекты в сфере дистанционного зондирования Земли (ДЗЗ).

Украина также готова оказать Азербайджану содействие в реализации планов по созданию собственной космической отрасли и в обучении специалистов (*Гуляй-Поле* (<http://www.politua.ru>). – 2009. – 9.04).

* * *

Європейський Союз виділив 40 млн євро на реалізацію цього року спільних проектів учасників Єврорегіону «Нижній Дунай», зокрема Одеської області (Україна), Галаца, Бреїла й Тулчі (Румунія) і повітів Кагул і Кантемир (Республіка Молдова). Про це повідомив голова Одеської обласної ради М. Скорик, який узяв участь у засіданні Генеральної асамблеї Асоціації транскордонного співробітництва Єврорегіон «Нижній Дунай» і Ради Єврорегіону «Нижній Дунай». Він уточнив, що загалом у рамках програми Європейського інструмента сусідства і партнерства (ENPI) на 2007–2013 р.р. планується залучити кошти Євросоюзу в обсязі 126,7 млн євро.

40-мільйонний транш передбачається розподілити не тільки на реалізацію великих проектів у сфері економіки, зміцнення транспортних зв'язків, запровадження альтернативних джерел енергії і новітніх технологій енергозбереження, а й на попередження надзвичайних ситуацій техногенного характеру і створення системи обміну інформацією про екологічну ситуацію в Дунайському басейні, над чим працює ряд неурядових організацій (*ЄС дав грошей на «Нижній Дунай» // Голос України. – 2009. – 11.04.*

* * *

В марте в Україні зафіксовано скорочення авторинка на 75 % по сравнению с аналогичным периодом прошлого года – за місяць було продано всего 14 тыс. авто, что соответствует уровню 2003 г. Несмотря на то, что в феврале было продано автомобилей еще меньше – 11 тыс., данный рост (+3 тыс.), по мнению президента Всеукраинской ассоциации автоимпортеров и дилеров (ВААИД) О. Назаренко, является настолько незначительным, что абсолютно не меняет ситуацию на авторинке.

В течение ближайшего полугодия импортеры и дилеры автомобильной техники не ждут ничего хорошего. Как объясняет О. Назаренко, это связано

прежде всего с тем, что легких кредитов нет и пока не предвидится из-за кризиса в банковской сфере (сейчас выдают автокредиты приблизительно 12 банков, большинство – под покупку определенных марок автомобилей, при этом большинство требует 50 % первого взноса. А так как депозиты до сих пор заморожены, то, понятное дело, денег у людей для взноса нет). «Мы прогнозируем, что в течение года объемы продаж останутся на уровне марта. А по итогам 2009 г. продажи по сравнению с 2008 г. могут упасть в четыре раза», – отмечает эксперт (*PRESIDENT.org.ua* (<http://president.org.ua>). – 2009. – 12.04).

* * *

Крупнейшая в мире сеть кофеен Starbucks может выйти в Украину. Starbucks Coffee Company, владеющая одноименной крупнейшей в мире сетью кофеен, изучает перспективы выхода на украинский рынок, заявил информагентству “Интерфакс” заместитель президента Starbucks по операциям в регионе ЕМЕА (Европа, Ближний Восток и Азия) Р. Вильямс. “Мы тщательно изучаем хорошие места в центре украинских городов”, – отметил он.

“Мы пока ищем возможности для развития сети в Центральной и Восточной Европе. Конкретных планов относительно Украины на данный момент нет”, – рассказала менеджер по внешним связям Starbucks К. Печик (*Гуляй-Поле* (<http://www.politua.ru>). – 2009. – 9.04).

* * *

В Украине необходимо создать развитую сеть лабораторий для проверки пищевых продуктов на наличие в них генетически модифицированных организмов (ГМО). Об этом заявила председатель Государственного комитета Украины по вопросам технического регулирования и потребительской политики Л. Лосюк на расширенном заседании Госпотребстандарта (*Главред* (<http://www.glavred.info>). – 2009. – 15.04).

* * *

Коммунальное предприятие «Киевавтодор» рассчитывает завершить реконструкцию Московской площади к концу года. Об этом сообщил генеральный директор предприятия Г. Глинский.

По словам Г. Глинского, все будет зависеть от финансирования в условиях кризиса. «Жизнь покажет, если бы не было кризиса, то можно было бы что-то говорить стабильно. Сегодня можно говорить только о планах. По планам у нас завершение Московской площади в этом году, завершение строительства эстакады на ул. Набережно-Крещатицкая, чтобы пустить движение в обе стороны на Троещину: будет мост через гавань, и это уже значительное облегчение для жителей, которые будут ехать с Оболони, Троещины», – отметил он.

Кроме того, Г. Глинский отметил, что ко Дню Киева, предприятие приведет все основные дороги в порядок. «Мы мобилизуем все подразделения – есть

соответствующий график, согласованный с «Киевпасстрансом», – отметил он (*Главред* (<http://www.glavred.info>). – 2009. – 10.04).

* * *

Львов может лишиться надежды увидеть матчи Евро-2012. Виной такому положению могут стать проблемы, постигшие застройщика стадиона во Львове – ООО “Азовинтекс”, владеющее 49,99 % в уставном фонде корпорации “Индустриальный союз Донбасса”.

Проблемы, постигшие корпорацию “Индустриальный союз Донбасса”, ставят крест на амбициях Львова претендовать на право проведения матчей финальной части Евро-2012.

Об этом заявил руководитель аналитического отдела объединения предпринимателей – участников подготовки к европейскому футбольному чемпионату Европы-2012 С. Нагорный. “Через скандалов вокруг подготовки Львова к Евро не может быть бесконечной, – сказал эксперт. – Даже если местные власти смогут в оперативном режиме найти нового фиктивного застройщика, УЕФА не обманешь”.

Ранее сообщалось, что в начале апреля международное рейтинговое агентство Fitch Ratings понизило долгосрочный рейтинг дефолта эмитента (РДЭ) корпорации “ИСД” с уровня В до В–, прогноз по которому – “негативный”.

9 апреля во время заседания сессии городского совета Львова депутат В. Попович проинформировал городского председателя Львова А. Садового о том, что долги “Индустриального союза Донбасса” оценивают в 3,3 млрд долл.

“Компания, которая строит стадион во Львове к Евро-2012 – “Азовинтекс”, является структурой “Индустриального союза Донбасса”, поэтому я и обратился к городскому председателю, чтобы он пролил свет на эту ситуацию”, – сказал В. Попович (*Подробности* (<http://www.podrobnosti.ua>). – 2009. – 13.04).

* * *

Американці готові допомогти гуцулам відродити вівчарську галузь і вкладуть у цю справу 250 млн грн. Найближчим часом на території району заплановано збудувати кілька міні-заводів з переробки продукції вівчарства. 40 % товару обіцяють реалізовувати в Україні, решту – в Америці.

Перший внесок іноземців становитиме 150 млн грн. Доглядатимуть тварин верховинці, які зголосяться взяти участь у проекті. Кожній родині на закупівлю і відгодівлю щонайменше 50 овець виділять 120 тис. грн. Таким чином розраховують лише за один рік збільшити поголів'я овець до 10 тис. Для участі в проекті вже зареєструвалося 370 гуцульських родин. Перевагу надають багатодітним сім'ям.

“Якщо буде нормальна ціна на нашу продукцію, тоді можна працювати, розвивати справу”, – кажуть вівчарі (*Назарчук Д. Іноземці нагодують гуцульських овець // Голос України*. – 2009. – 10.04).

Соціальна сфера

Український інсуліновий завод «Індар» уперше у світовій практиці розпочав програму кардинального підвищення ефективності боротьби з цукровим діабетом. Спочатку всім нововиявленим хворим на цю тяжку недугу, а впродовж року й усім іншим інсулінозалежним хворим безкоштовно надаватимуть комплект навчальної літератури з конкретними порадами, як жити в умовах складної хвороби, щоденники самоконтролю, а також засоби самоконтролю, у тому числі глюкометри та тест-смужки з визначенням рівня глюкози в крові. Це допоможе величезному загалу українців у боротьбі з наймасовішою хворобою третього тисячоліття (*Уперше у світовій практиці // Голос України. – 2009. – 10.04*).

* * *

Нідерланды допомогут Україні предотвращать проявления дискриминации, ксенофобии и антисемитизма. На это МИД Королевства Нидерландов выделило около 1 млн евро.

Инициатором проекта «Украинские книги для воспитания толерантности» стал амстердамский Фонд «Анны Франк». На деньги нидерландского правительства фонд вместе с украинским центром изучения истории Холокоста и другими партнерами переиздали в Украине четырнадцать образовательных изданий по формированию толерантности, противостояния антисемитизму и ксенофобии. Ведь в украинских школах мало об этом говорят, убежден координатор проекта А. Тарновский.

«В школах очень мало учителей, которые осведомлены с этой проблематикой, потому что эти предметы не внесены в школьную программу. К нам обращаются очень много преподавателей, которые хотят больше знать, как воспитывать у детей толерантное отношение. Потому что проблема нетерпимости к другим в украинцев есть. И это не только к другим национальностям, а вообще», – говорит А. Тарновский.

Представители проекта «Украинские книги для воспитания толерантности» в течение трех лет будут проводить методические семинары по воспитанию толерантности во всех украинских регионах для учителей истории, директоров школ, студентов педагогических вузов, библиотекарей и журналистов. Все они получают методическую литературу для проведения уроков и факультативов по толерантности (*Гуляй-Поле (<http://www.politua.ru>). – 2009. – 13.04*).

* * *

Украинские трудовые мигранты не спешат возвращаться на родину. Так, украинцы последними покинут страны, в которых они на данный момент работают. Об этом заявил президент Ассоциации украинцев «Украина» в Испании, член президиума украинского всемирного координационного совета М. Петруняк в ходе пресс-конференции «Единый налог – право, а не обязанность трудовых мигрантов» (*Главред (<http://www.glavred.info>). – 2009. – 15.04*).

* * *

Луганська область належить до таких, де екологічна ситуація залишається складною, а тому тут велике значення приділяється щорічному оздоровленню дітей. Не є винятком і цей, досить складний у економічному відношенні, 2009 р. В області триває розробка програми дитячого оздоровлення, яка має охопити 173 тис. юних луганців віком від семи до 17 років. На цей захід заплановано виділити 6,2 млн грн з місцевих бюджетів. Крім того, залучити 35,8 млн грн з інших джерел. Основну оздоровчу роботу в області мають виконати приміські табори. Вони протягом літньої кампанії приймуть майже 61 тис. дітей. Середня вартість путівки в такий табір становитиме 1700 грн. У кримському комплексі “Південний” – 3200 грн. Для дітей пільгових категорій з обласного бюджету виділяється 2 млн грн. Державний бюджет, як і раніше, профінансує придбання путівок до “Артека” й “Молодої гвардії” (*Готуймося до літнього оздоровлення // Урядовий кур’єр. – 2009. – 10.04.*)

* * *

Лисичанська міськрада працює над впровадженням єдиної технології прийому громадян для призначення державної допомоги.

Перехід на нову форму організації передбачає злиття двох відділів – допомоги і субсидій. Громадяни зможуть одержати інформацію про всі види соціальної допомоги й водночас подати повний пакет документів для їх призначення. До того ж на прийом можна записатися по телефону (*Антіпова А. Кому по допомогу – телефонуйте в міськраду! // Голос України. – 2009. – 10.04.*)

* * *

В Верховинском районі Прикарпаття виникла загроза підтоплення населених пунктів і руйнування доріг. Об этом сообщил председатель Верховинской райгосадминистрации П. Кермощук.

По его словам, за два последних дня в результате дождей образовались оползни, и повысился уровень воды в реке Черемош на 80 см, которая стала затопливать дороги и смывать берега.

П. Кермощук напомнил, что в прошлом году после июльского наводнения 38 населенных пунктов района из-за размытых дорог были отрезаны от мира, и средства на их восстановление выделялись.

По его словам, еще пройдет два-три дождя, и эти дороги снова размочет, потому что средства на продолжение работ по их укреплению больше не выделяют.

Председатель РГА констатировал, что все дороги (коммунальные и областные) сейчас находятся под угрозой размыва (*ForUm (<http://www.for-ua.com>). – 2009. – 13.04.*)

Події: експертні оцінки розвитку

В. Ющенко согласен на одновременное проведение президентских и парламентских выборов. А БЮТ категорически против. Почему? Ответ очевиден: “спаренное” голосование погубит Юлию Владимировну.

Выборы главы государства пройдут в два тура. Ни один из кандидатов с первой попытки не наберет более 50 % голосов избирателей. В результате между первым и вторым туром может возникнуть забавная ситуация. Представьте себе следующую картину: становятся известны результаты парламентской кампании. Пусть и предварительные. Например, после обработки 75 % бюллетеней лидирует партия Х. А лидер этой партии является одним из двух кандидатов, вышедших во второй тур президентских выборов. И за кого проголосует во втором туре среднестатистический “маленький избиратель”? Конечно же, за фаворита парламентской гонки. Ситуация абсолютно проигрышная для Ю. Тимошенко.

Во-первых, ее электоральные показатели стремительно падают. Поскольку рейтинг БЮТ намертво привязан к личному рейтингу Юлии Владимировны (отличие составляют лишь сотые доли процента), то никакого потенциала для роста уже не осталось. Провальные для “бютовцев” голосования на выборах столичного мэра и в Тернопольский областной совет беспристрастно фиксируют резкое снижение уровня поддержки персонализированной премьерской силы. БЮТ сегодня не в состоянии повторить свой успех на парламентских выборах 2007 г. Даже если Блок Тимошенко получит 150, а не 156, как сегодня, посадочных мест в новом составе парламента, это однозначно будет трактоваться как проигрыш. Но сразу спешу огорчить сторонников женщины с косичкой: электоральный результат “бютовцев” будет гораздо более скромным. Скорее всего, количество депутатов от БЮТ снизится почти вдвое. Объясняется это очень просто: Ю. Тимошенко олицетворяет власть. Неважно, удержится она в кресле премьера или нет. Юлии Владимировне уже не удастся “спрыгнуть с темы” и резко превратиться в лидера оппозиции. А если численность фракции БЮТ снизится до двухзначной цифры, то Ю. Тимошенко уже не сможет повторить свой старый трюк с роспуском парламента.

На фоне апокалипсического падения популярности БЮТ, зафиксированного в ходе парламентских выборов, оппозиция по-любому будет выглядеть очень неплохо. Скорее всего, Партии регионов, как минимум, удастся сохранить свои нынешние парламентские показатели. В результате Ю. Тимошенко потеряет майку лидера (или ночнушку) еще до начала второго тура президентских выборов. “Регионалам” даже не надо будет напрягаться для ведения избирательной кампании. Вся работа за них проделает Центризбирком. Графики, иллюстрирующие распределение голосов по регионам, лучше всяких лозунгов и бигбордов предопределят итоги президентских выборов.

Во-вторых, в случае одновременных выборов уже после первого тура может начаться процесс формирования нового правительства. Пусть неофициальный, поскольку новый парламента вряд ли успеет собраться на свое первое заседание

до второго тура. Тем не менее, на руках у аналитиков будут данные о количестве мест, которые получают партии и блоки, преодолевшие трехпроцентный барьер. И конфигурация будущей коалиции не оставит Тимошенко никаких шансов. А потом все вспомнят о норме, в соответствии с которой Кабинет Министров складывает свои полномочия перед новоизбранной Верховной Радой. Юлия Владимировна лишается своей последней страховки. Например, в случае проведения сольных президентских выборов Ю. Тимошенко даже после проигрыша могла бы (теоретически) удержаться в должности Премьера. Не обязана она уходить в отставку после избрания нового главы государства. А так уже перед вторым президентским туром Юлия Владимировна почувствует свою обреченность.

В-третьих, модернизация избирательного законодательства под досрочные парламентские выборы де-факто подрезает БЮТ электоральные крылья. Причем под корень. Открытые партийные списки превратят главный капитал Юлии Владимировны – ее харизму – в прах. Как показывает опыт столичной избирательной кампании, харизма Ю. Тимошенко не передается. Она же пыталась сделать А. Турчинова мэром. Чтобы добить БЮТ, надо снизить проходной парламентский барьер. Тогда “бютовцев” окончательно “размажут” мелкие политические проекты, которые отберут у нее голоса дисциплинированного западного электората.

В-четвертых, даже угроза проведения сдвоенных выборов деморализует “личный состав” БЮТ. Тимошенко теряет контроль над фракцией. Наглядный пример – политический демарш вице-спикера Н. Томенко, который в последнее время пытается вести собственную игру. Судя по всему, он сделал ставку на А. Яценюка. Все “бютовцы” понимают, что количество мест в парламентском поезде резко снижается. Надо думать о своем будущем. Думаю, до развала фракции дело вряд ли дойдет, но фрагментирование “единой команды единомышленников”, как говорится, налицо.

Удастся ли Ю. Тимошенко выбраться из капкана двойных выборов? Вариантов действий немного. Первый: сорвать досрочную парламентскую кампанию, чтобы сконцентрироваться на главной цели — кресле президента. Если Ющенко издаст указ о роспуске Рады, то юристы Юлии Владимировны попытаются оспорить его в судах. Кроме того, Кабинет Министров откажется выделить деньги на проведение выборов. Это старый, неоднократно использованный сценарий. Именно поэтому он и неэффективен. Постоянно срывать выборы, особенно в условиях резкого усиления протестных настроений, – явно не комильфо. Аргумент – “давайте лучше потратим деньги на социальные программы” – не действует. Все понимают, что лучше уже не станет. Поэтому народ сегодня хочет менять всех: и парламент, и Президента. Речь идет о наиболее естественной реакции на кризис. Работать против “струи” – значит, сознательно сажать рейтинг. Мобилизовать людей на защиту парламента БЮТ не в состоянии. Дело даже не в отсутствии необходимых финансовых ресурсов. Кого защищать? Остатки псевдокоалиции? Спикера? Неубедительно. Второй вариант: объединиться с оппозицией против В. Ющенко, провести одновременные парламентские и президентские выборы

на основе раздела страны на двоих. Для этого необходимо возобновить работу над изменением Конституции, поскольку в другие гарантии никто сегодня уже не верит.

Ни один из этих сценариев полностью не устраивает Ю. Тимошенко. Она попытается найти третий путь. А его нет. Вот в чем главный “прикол” ситуации (*Юрчук А. Между Сциллой президентских и Харибдой парламентских выборов. Третий путь Юлии Тимошенко // Київській телеграфЪ. – 2009. – 10–16.04).*

* * *

В Украине возможно повторение кишиневских беспорядков в случае проведения досрочных выборов в Верховную Раду по закрытым спискам.

Об этом заявил украинский политолог О. Соскин, получивший известность после недавнего инцидента в Одессе, где во время агитации за вступление Украины в НАТО он оказался атакован ботинком местного журналиста.

«Сильный экономический и социальный кризис – это главная причина для возникновения подобных беспорядков», – объясняет политолог.

По словам О. Соскина, «люди недовольны сгнившей системой, не способной защитить их от кризиса, и именно такое недовольство было толчком для беспорядков в Молдавии».

«У нас тоже самое, что в Молдавии. Мы из одного коммунистического песочника. И у них мафия коммунистическая при власти, доведшая страну до коллапса. И у нас тоже самое», – говорит О. Соскин.

«Кризис обостряется, такой удар может быть! Правда, у нас будут отличия с Кишиневом. Украинцы не пойдут громить Секретариат Президента, Раду, но сто процентов будут громить модные бутики, «мерседесы», «бентли» – пылать будут только так», – заверяет политолог (*ЗАВТРА (<http://www.zavtra.com.ua>). – 2009. – 10.04).*

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Пенсійне законодавство

Норми, методика та порядок нарахування пенсії

На підставі якого документа органами Пенсійного фонду України здійснюється підвищення до пенсій особам, які належать до жертв нацистських переслідувань?

Згідно з Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”, затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 р. № 22-1 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 27.12.2005 р. за № 1566/11846, призначення

органами Пенсійного фонду України до пенсії застрахованої особи надбавок, допомог, додаткової пенсії, компенсації та підвищень здійснюється на підставі документа, який підтверджує встановлення особливого статусу.

Відповідно до ст. 5 Закону України “Про жертви нацистських переслідувань” жертвам нацистських переслідувань видаються відповідні посвідчення замість раніше виданого посвідчення ветерана війни.

П. 7 Порядку виготовлення та видачі посвідчень жертвам нацистських переслідувань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2000 р. № 1467, передбачено, що посвідчення видаються жертвам нацистських переслідувань особисто або за їхнім дорученням рідним чи іншим особам за місцем проживання жертв нацистських переслідувань органами праці та соціального захисту населення.

Пенсійний фонд України

* * *

За яких умов до страхового стажу зараховується неповний місяць роботи як повний, якщо застрахована особа підлягала загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню або брала добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування?

Відповідно до ст. 24 Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” страховий стаж – період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі не менше ніж мінімальний страховий внесок.

Страховий стаж обчислюється територіальними органами Пенсійного фонду відповідно до вимог цього Закону за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку, а за період до впровадження системи персоніфікованого обліку – на підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності цим Законом.

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Неповний місяць роботи, якщо застрахована особа підлягала загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню або брала добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою ніж мінімальний страховий внесок.

Пенсійний фонд України

Податкова політика

Чи передбачена законодавством можливість звільнення від оподаткування суми коштів або вартість товарів (робіт, послуг), добровільно перерахованих до неприбуткових організацій?

Ст.1 Закону України від 16.09.1997 р. № 531/97-ВР “Про благодійництво та благодійні організації”, із змінами та доповненнями (далі – Закон № 531) визначено, що благодійництво – це добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги.

Відповідно до ст. 4 Закону № 531, благодійна діяльність здійснюється, зокрема, у таких основних напрямках:

- поліпшення матеріального становища набувачів благодійної допомоги, сприяння соціальній реабілітації малозабезпечених, безробітних, інвалідів, інших осіб, які потребують піклування, а також подання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;

- сприяння захисту материнства та дитинства, подання допомоги багатодітним та малозабезпеченим сім'ям;

- сприяння розвитку культури, у тому числі реалізації програм національно-культурного розвитку, доступові всіх верств населення, особливо малозабезпечених, до культурних цінностей та художньої творчості.

З метою створення сприятливих умов для надання пілг малозабезпеченим верстам населення, у тому числі багатодітним сім'ям, податковим законодавством встановлена можливість благодійним фондам і благодійним організаціям, створеним у порядку, визначеному законом для проведення благодійної діяльності, бути включеними в цілях оподаткування податком на прибуток до Реєстру неприбуткових установ та організацій (абзац “б” пп. 7.11.1 п. 7.11 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 р. № 334/97-ВР зі змінами та доповненнями (далі – Закон № 334).

Підпунктом 7.11.3 п. 7.11 ст. 7 Закону № 334 передбачено, що від оподаткування звільняються доходи вказаних неприбуткових організацій, отримані, зокрема, у вигляді:

- коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;

- пасивних доходів;

- коштів або майна, які надходять таким неприбутковим організаціям, від проведення їх основної діяльності з урахуванням положень пп. 7.11.11 ст. 7 цього Закону.

Під основною діяльністю в цілях звільнення від оподаткування податком на прибуток благодійних фондів та організацій розуміється діяльність благодійних неприбуткових організацій з надання благодійної допомоги та інших подібних послуг для суспільного споживання (пп. 7.11.13 п. 7.11 ст. 7 Закону № 334).

З метою можливості отримання коштів благодійними фондами та іншими неприбутковими організаціями та установами пп. 5.2.2 п. 5.2 ст. 5 Закону № 334, зокрема, передбачено, що до складу валових витрат входять суми коштів або вартість товарів (робіт, послуг), добровільно перераховані (передані) протягом звітного року до неприбуткових організацій, визначених у п. 7.11 ст. 7 цього Закону, у розмірі, що не перевищує 2 %, але не більше 5 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року.

Отже, зазначеним підпунктом Закону № 334 передбачено можливість включення до складу валових витрат сум коштів або вартості товарів (робіт, послуг), добровільно перерахованих (переданих) до благодійних фондів та організацій, які включено до Реєстру неприбуткових організацій та установ у цілях звільнення від оподаткування окремих доходів, що є суттєвою фінансовою допомогою та підтримкою для таких організацій, з метою виконання ними основних завдань, у тому числі в частині надання благодійної допомоги багатодітним сім'ям.

Державна податкова адміністрація України

* * *

Чи розповсюджуються пільги, передбачені законодавством для власників земельних ділянок або землекористувачів – фізичних осіб, у тому числі для пенсіонерів, ветеранів праці, на гаражно-будівельні кооперативи (далі – ГБК) – юридичні особи у разі, якщо їх співвласники належать до пільгових категорій платників земельного податку?

Земельні відносини в Україні регулюються Земельним кодексом України від 25.10.2001 р. № 2768-III (далі – Кодекс), а стягування плати за землю – Законом України “Про плату за землю” від 3.07.1992 р. № 2535-XII (далі – Закон № 2535).

Згідно зі ст. 1 Закону № 2535 податок за землю–обов’язковий платіж, що справляється з юридичних і фізичних осіб за користування земельними ділянками.

Відповідно до ст. 206 Кодексу та ст. 2 Закону № 2535 використання землі в Україні є платним. Плата за землю справляється у вигляді земельного податку або орендної плати й визначається залежно від грошової оцінки земель. Власники землі та землекористувачі, крім орендарів, сплачують земельний податок. За земельні ділянки, надані в оренду, справляється орендна плата.

Згідно зі ст. 5 Закону № 2535 об’єктом плати за землю є земельна ділянка, яка перебуває у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди. Суб’єктом плати за землю (платником) є власник землі і землекористувач, у тому числі орендар.

Відповідно до ст. 121 Кодексу громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності, зокрема, для будівництва індивідуальних гаражів – не більше 0,01 га.

Ст. 125 та 126 Кодексу встановлено, що право власності на земельну ділянку та право постійного користування нею виникає після одержання її власником або користувачем документа (державного акта), що посвідчує право власності чи право постійного користування земельною ділянкою та його державної реєстрації.

Відповідно до ч. 2 ст. 12 Закону № 2535 не справляється плата за земельні ділянки, у межах граничних норм, встановлених Кодексом (ст. 121), з інвалідів I та II груп, громадян, які виховують трьох і більше дітей, та громадян, члени сімей яких проходять строкову військову службу, пенсіонерів, а також інших осіб, які користуються пільгами відповідно до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”, громадян, яким у встановленому порядку видано посвідчення про те, що вони постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Пільги, передбачені ст. 12 Закону № 2535 для власників земельних ділянок або землекористувачів – фізичних осіб, у тому числі для пенсіонерів, ветеранів праці, не розповсюджуються на гаражно-будівельні кооперативи (далі – ГБК) – юридичні особи, навіть якщо їх співвласники належать до пільгових категорій платників земельного податку. Зазначена стаття цього закону також не визначає окремих пільг у платі за землю для юридичних осіб – ГБК кооперативів.

Враховуючи вищенаведене, ГБК як юридична особа має сплачувати податок за земельні ділянки, зайняті гаражами, згідно з п. 5 ст. 7 Закону № 2535 у розмірі 3 % суми земельного податку, обчисленого відповідно до ч. 1 і 2 цієї статті.

Державна податкова адміністрація України

Архітектурно-будівельні норми

Який порядок улаштування в багатоквартирних житлових будинках інженерного обладнання, у тому числі кондиціонерів?

Відповідно до п. 5.36 ДБН В.2.2-15-2005 “Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення” при застосуванні системи кондиціонування повітря відведення теплоти конденсації холодоагента в багатоквартирних житлових будинках повинно бути організоване через центральні або групові установки, розташовані в місцях, де вони не погіршують архітектурного вигляду будинку і не створюють шуму, рівень якого перевищує допустимі значення для приміщень проектного або сусіднього будинку і для навколишнього середовища. Конденсат, що утворюється при охолодженні й осушенні повітря, повинен відводитися трубопроводами, які підключаються, як правило, до системи дощової каналізації з розривом струменя через сифон.

Відповідно до Правил утримання житлових будинків та прибудинкових територій, затверджених наказом Держжитлокомунгоспу від 17.05.2005 р. № 76, зареєстрованим у Міністерстві юстиції від 25.08.2005 р. за № 927/11207, переобладнання (улаштування в окремих житлових будинках додаткового

інженерного обладнання, у т.ч. кондиціонерів), що призводять до порушення тривкості або руйнації несучих конструкцій будинку, погіршення цілісності і зовнішнього вигляду фасадів, а також погіршує умови експлуатації і проживання всіх або окремих громадян у будинку або квартирі, не допускається.

Правилами користування приміщеннями житлових будинків, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2006 р. № 45, передбачено, що проведення переобладнання в житлових будинках, житлових і підсобних приміщень, балконів і лоджій можливо тільки за відповідними проектами без обмеження інтересів інших громадян, які проживають у будинку, та з дозволу власника будинку (квартир).

**Міністерство з питань
житлово-комунального господарства України**

Правові відносини у сфері постачання та користування електричною енергією

Які організації мають право проводити необхідні заміри параметрів якості електричної енергії у разі відмови енергопостачальника?

Згідно з п. 52 Правил користування електричною енергією для населення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.1999 р. № 1357 (далі – Правила), у разі відмови енергопостачальника провести необхідні заміри параметрів якості електричної енергії споживач має право сам організувати проведення таких замірів. Проводити заміри параметрів якості електроенергії може організація, яка має відповідні повноваження або дозволи. У цьому випадку енергопостачальник повинен відшкодувати витрати споживача.

Додатково зазначаємо, що відповідно до положень підпункту 15 п. 4 Положення про державний енергетичний нагляд за режимами споживання електричної і теплової енергії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.08.1996 р. № 929 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.02.2006 р. № 131), завданнями та функціями Держенергонагляду є здійснення в межах своєї компетенції нагляду за забезпеченням надійного постачання енергії, а також відповідністю показників якості електричної енергії вимогам нормативних документів.

**Національна комісія
регулювання електроенергетики України**

**Система пільг, передбачених українським законодавством.
Статус і соціальний захист громадян, які
постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи**

На підставі яких документів видається посвідчення дружині (чоловіку), опікуну дітей померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою?

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2001 р. № 1105 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 р. № 51” дружині (чоловіку) померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою, а також опікуну дітей померлого видається посвідчення затвердженого зразка.

Вказане посвідчення видається на підставі документів про підтвердження статусу постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи або на підставі відповідного посвідчення, а також експертного висновку щодо причинного зв'язку смерті з наслідками Чорнобильської катастрофи, органом, який видав посвідчення, або органом, який видає такі посвідчення за новим місцем проживання громадянина, на підставі завірених в установленому порядку копій документів.

Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи

* * *

Яка категорія громадян має право на виплату їм одноразової компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю внаслідок Чорнобильської катастрофи?

Відповідно до ст. 48 Закону України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”, одноразова компенсація за шкоду, заподіяну здоров'ю, виплачується особам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, та сім'ям, які втратили годувальника з числа осіб, віднесених до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою.

Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи

Охорона здоров'я

Як здійснюється додержання санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань у разі будівництва (реконструкції) лінії електропередач?

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” державні санітарні норми – це обов’язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади в галузі охорони здоров’я, що встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров’ю і життю людини та майбутніх поколінь.

У розд. 8 “Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів”, ДСП 173-96, визначені вимоги щодо захисту населення від електромагнітних випромінювань, що створюються радіопередавальними, радіотелевізійними, радіолокаційними станціями, відкритими розподільчими установками (ВРУ) енергосистем та високовольтними лініями електропередач (ЛЕП). Також вимоги до розташування повітряних ліній електропередач передбачені розд. 2 “Державних санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань”, ДСН 239-96 та державними будівельними нормами “Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень”, ДБН 360-92**, якими, згідно з п. 1.2 ДСП 173-96, слід керуватися при вирішенні питань планування та забудови населених пунктів.

Відповідно до ст. 15 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” у разі надходження на державну санітарно-епідеміологічну експертизу проекту будівництва (реконструкції) лінії електропередач обов’язково будуть враховані вимоги зазначених санітарних правил та державних будівельних норм.

Міністерство охорони здоров’я України

* * *

До чийої компетенції належить встановлення правил дотримання санітарних норм припустимого рівня шуму на території населеного пункту?

Згідно зі ст. 24 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни при здійсненні будь-яких видів діяльності з метою відвернення і зменшення шкідливого впливу на здоров’я населення шуму, неіонізуючих випромінювань та інших фізичних факторів зобов’язані вживати заходів щодо недопущення впродовж доби перевищень рівнів шуму, встановлених санітарними нормами, у житлових будинках і на будинкових територіях.

П. 44 ст. 26 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” передбачено, що виключною компетенцією сільських, селищних, міських рад є встановлення відповідно до законодавства правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі

на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність.

У п. 1 ст. 10 Закону України “Про благоустрій населених пунктів” зазначено, що до повноважень сільських, селищних і міських рад у сфері благоустрою населених пунктів належить затвердження місцевих програм та заходів благоустрою населених пунктів, організація забезпечення на території населеного пункту чистоти і порядку, дотримання тиші в громадських місцях тощо.

“Санитарные нормы допустимого шума в помещениях жилых и общественных зданий и на территории жилой застройки” № 3077-84 є чинними на території України відповідно до Постанови Верховної Ради України від 12.09.1991 р. № 1545 “Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР”. Зазначеними санітарними нормами визначено “максимальні рівні звуку в житлових кімнатах із 7 до 23 години становлять 55 дБА, із 23 до 7 години – 45 дБА, на території, що безпосередньо прилягає до житлових будинків, – із 7 до 23 години – 70 дБА, із 23 до 7 години – 60 дБА.

П. 26 ст. 10 Закону України “Про міліцію” визначено, що міліція здійснює контроль за дотриманням тиші в громадських місцях.

Міністерство охорони здоров’я України

* * *

Який порядок та умови розподілу квот між юридичними особами, що провадять діяльність, пов’язану з виробництвом лікарського засобу “Трамадол”?

Порядок розподілу квот та умов виробництва лікарського засобу “Трамадол” набрав чинності 25 квітня 2008 р.

15 квітня 2008 р. Міністерством юстиції України був зареєстрований наказ Міністерства охорони здоров’я від 01.04.2008 р. № 167 “Про затвердження Порядку та умов розподілу квот між юридичними особами, що провадять діяльність, пов’язану з виробництвом лікарських засобів, на які встановлено квоти, та контролю за їх дотриманням”.

Цей документ визначає порядок та умови розподілу квот між юридичними особами, що провадять діяльність, пов’язану з виробництвом лікарського засобу “Трамадол” у межах обсягу квот, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22.02.2008 р. № 89 (далі – квоти), на підставі ліцензії на виробництво лікарських засобів.

Згідно з наказом, для визначення переліку юридичних осіб та здійснення кількісного розподілу квоти МОЗ утворює міжвідомчу комісію, до складу якої входять міністр охорони здоров’я України (голова комісії), заступник міністра охорони здоров’я України, начальник юридичної служби МОЗ України, представник Міністерства внутрішніх справ України (за згодою), представник Міністерства економіки України (за згодою), представник Служби безпеки

України (за згодою), представник Державної служби лікарських засобів і виробів медичного призначення (секретар комісії), представник Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів МОЗ України.

Відповідно до наказу право на отримання квоти мають юридичні особи всіх форм власності з повним циклом виробництва. Згідно з порядком, на підставі поданих до Державної служби юридичною особою відомостей про обсяги виробництва лікарського засобу “Трамадол” Державна служба готує довідку про виділення обсягів виробництва лікарського засобу “Трамадол”.

Комісія розглядає подані заявниками документи та підготовлену Державною службою довідку про виділення обсягів виробництва лікарського засобу “Трамадол” і затверджує обсяги виробництва “Трамадолу” юридичними особами в межах квоти, встановленої Кабінетом Міністрів України.

Рішення комісії оформлюється наказом МОЗ України. Після цього на підставі наказу МОЗ видає довідку про виділення обсягів виробництва лікарського засобу “Трамадол” за формою, наведеною в додатку 7 до цього Порядку.

Комісія має повноваження відмовити у наданні квот за умовами, якщо виявиться:

- відсутність повного циклу виробництва;
- подання не в повному обсязі документів відповідно до п. 8 цього Порядку;
- наявність актів перевірки контролюючих органів із встановленням фактів порушення законодавства з обігу лікарського засобу “Трамадол”.

Міністерство охорони здоров'я України

* Відповіді на запитання підготовлені за матеріалами Департаменту комунікацій влади та громадськості Кабінету Міністрів України

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

26 марта 2009 г. в Приднестровском государственном университете им. Т. Г. Шевченко прошел международный научный семинар в рамках масштабного образовательного проекта «BRIDGE» (2008–2012), который ставит своей целью оказание содействия процессам взаимопонимания и сотрудничества Европейского Союза с Россией, Белоруссией, Украиной и Молдовой.

Данный проект разработан консорциумом университетов из России, Белоруссии, Украины, Молдовы, Италии, Германии и других государств. Координатором проекта является Институт этнических и региональных исследований «ISCOMET» (Словения).

В ходе семинара участники уделили основное внимание изучению программ ЕС в области образования, науки и культуры, рассмотрению Европейской политики соседства, анализу возможностей приграничного сотрудничества в рамках политики регионализма и создания еврорегионов, вопросам роли Болонского процесса в реформировании высшего образования в Европе, а также получили информацию о международном образовательном проекте ТЕМПУС.

Представители приднестровской науки выступили с рядом докладов и презентаций, касающихся состояния и перспектив гуманитарного сотрудничества ПГУ им. Т. Г. Шевченко с научно-образовательной сферой ЕС, перспектив экономического взаимодействия Приднестровья со странами ЕС и роли Приднестровья, как составного элемента православно-славянской цивилизации.

В ходе совместной дискуссии участники семинара обменялись идеями и предложениями относительно развития международного межвузовского сотрудничества по ряду актуальных направлений.

В качестве одной из основных совместных задач на ближайшую перспективу представители научного сообщества определили вопросы проработки возможности полноценного участия ПГУ им. Т. Г. Шевченко в проекте «BRIDGE» и других международных научно-образовательных программах. Представители университетской науки условились продолжать системную работу для развития достигнутых договоренностей и практической реализации намеченных целей (*Лента ПМР (<http://www.tiras.ru/ttlnews/7692-v-pgu-im.-t.g.-shevchenko-proshel.html>). – 2009. – 28.03*).

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

26 березня 2009 р. відбулося засідання президії УААН з питання “Агроекологічні проблеми і перспективи надійного захисту посівів сільськогосподарських культур від бур’янів у сучасному землеробстві”.

Заслухавши та обговоривши доповідь першого заступника директора з наукової роботи Інституту цукрових буряків члена-кореспондента УААН О. Іващенко “Агроекологічні проблеми і перспективи надійного захисту посівів сільськогосподарських культур від бур’янів у сучасному землеробстві”, президія Української академії аграрних наук відзначає високу актуальність розглянутого питання, що вимагає прийняття дієвих заходів спрямованих на покращення ситуації.

Проблема забур’яненості посівів сільськогосподарських культур в Україні стоїть дуже гостро і швидко набирає масштабів національної проблеми. Відсутність чіткого державного моніторингу забур’яненості сільськогосподарських угідь не дає змоги об’єктивно оцінювати її величину та тенденції зміни в часі. За даними (1989 р.) інституту ЦІНАО частка сильно

забур'ячених полів в Україні з рясністю бур'янів понад 50 шт/м.кв –70 %, середньо забур'ячених (10–50 шт/м.кв) – 20% , з незначною рясністю (менше 10 шт/м.кв) – 10 % від 20,4 млн га обстеженої площі. Особливої гостроти дана проблема набула в останні два десятиліття. Якщо наприкінці 20 ст. середня потенційна забур'яченість ріллі в країні коливалась в межах 100–400 млн шт/га насіння бур'янів у орному шарі, то сьогодні вона становить понад 1,0 млрд шт/га, зокрема, у Поліссі – 1,47, у Лісостепу – 1,71, у Степу – 1,14 млрд шт/га відповідно.

Ботанічна структура бур'янових угруповань на полях країни налічує близько 700 видів рослин, об'єднаних у 57 родин. Заслуговує на увагу збільшення наявності в цих угрупованнях найбільш шкодочинних паразитних, а також багаторічних кореневищних та коренепаросткових бур'янів. Викликає тривогу прогресуюче поширення карантинних видів бур'янів. На них припадає близько 7 % від площі ріллі, а в Степу до 15 %. Загрожують вони не тільки істотним зниженням урожайності вирощуваних культур, але і негативним впливом на здоров'я людей, як джерело алергенів. Щорічно фіксується понад 3,5 млн днів непрацездатності людей з відповідною оплатою праці.

За даними зарубіжних дослідників, щорічні втрати від бур'янів становлять 17 %, сягаючи 34 % потенційно можливого урожаю. В умовах України втрати врожаю можуть становити від 40 до 100 %, залежно від видового складу і чисельності бур'янів, а також конкурентних властивостей культури протистояти їм. Бур'яни є резерваторами хвороб та шкідників, ускладнюють процес збирання та збільшують витрати на очищення та сушіння продукції, обумовлюють зростання питомого опору ґрунту від 0,36 до 0,51 кН/м² і відповідно витрати пального при оранці з 17,6 до 22,7 кг/га.

Головними причинами стрімкого збільшення потенційної забур'яченості ріллі та посівів стали безсистемність заходів їх контролювання в сучасному практичному землеробстві: порушення структури посівних площ і науково обґрунтованого чергування культур у сівозмінах, вилучення із системи основного обробітку ґрунту різноглибинного дисково-плоскорізного лущення стерні, особливо після ранніх попередників, ігнорування системи чергування полицевого і безполицевого основного обробітку ґрунту в сівозмінах, розширення обсягів застосування безполицевого обробітку у весняний період, зменшення обсягів використання добрив, збільшення площі підкислених, засолених, еродованих і переуцілених земель, несвоєчасне виконання комплексу польових робіт, спрощення догляду за посівами просапних культур, внаслідок чого вони втратили свою бур'яно-очисну роль, призупинення боротьби з бур'янами на необроблюваних землях господарств тощо.

Для ефективного наукового забезпечення системи захисту посівів сільськогосподарських культур від значної присутності бур'янів, реалізації потенціалу можливостей аграрного сектору економіки України з виробництва і експорту високоякісної та екологічно чистої продукції рослинництва, науковцями академії та провідних вищих навчальних закладів розроблено методичний комплекс для моніторингу забур'яченості сільськогосподарських угідь та її прогнозу, системи захисту посівів від бур'янів, методику

агроекотоксикологічної оцінки рівня пестицидного навантаження території, створено перші вітчизняні препарати з групи фітогербіцидів, підготовлено програму наукових досліджень з гербології. Виконання наукових досліджень у повному обсязі і широке впровадження отриманих розробок та рекомендацій у виробництво дасть можливість підняти всю галузь рослинництва на якісно новий рівень і посилити її конкурентоспроможність на світовому ринку продовольства.

За рахунок більш повної реалізації продуктивного потенціалу сортів і гібридів на чистих від бур'янів полях, цільового використання мінеральних добрив і запасів вологи в ґрунті, урожайність посівів зернових колосових культур зростає на 20–30 %, кукурудзи на 30–40 %, ріпаку на 15–25 %, сої на 30–40 %, цукрових буряків на 35–45 %. У цілому позитивний економічний ефект захисту орних земель від масової присутності бур'янів в Україні може становити понад 3 млрд грн на рік.

В Україні створено Наукове товариство гербологів, яке координує дослідження з проблеми понад 20 наукових колективів, встановлено міжнародні наукові зв'язки з Європейською асоціацією гербологів (EWRS) і науковими установами Російської Федерації. У вищих навчальних закладах впроваджена програма підготовки магістрів з гербології, проводиться підготовка фахівців вищої кваліфікації із спеціальності 06.01.13 “Гербологія”, зареєстрованої ВАК України.

За результатами обговорення прийнята постанова президії УААН (*Українська академія аграрних наук (<http://uaan.gov.ua>). – 2009. – 26.03*).

Наукові відкриття

Група вчених та випускників фізико-технічного факультету Дніпропетровського національного університету дослідженнями особливості та унікальності Придніпровського регіону в геолого-географічному та енергетичному вимірах займається вже протягом 15 років. Тепер же вони з повною відповідальністю заявляють, що саме дев'ять затоплених дніпровських порогів, розташованих між Дніпропетровськом і Запоріжжям, є нічим іншим, як інформаційним полюсом планети Земля. Але це, за твердженням учених, лише початок відкриттів.

Те ж, що звитязці ставляться до справи, якій уже присвятили значний шматок свого життя, найсерйозніше, підтверджується і створенням програми та общинного фонду під однойменною назвою «Дніпрові пороги».

Нуковці Дніпропетровського національного гірничого університету В. Сушкота, А. Лозовий встановили певний зв'язок між дніпровськими порогами і... ядром Землі, про що вже заявили публічно.

Річ у тім, що пороги самі по собі є надзвичайно рідкісним явищем у масштабах планети. Аналогічні нашим, як виявляється, існують тільки в Гренландії. Із дев'яти ж дніпровських порогів-островів для досліджень доступні, щоправда, тільки два – острови Монастирський у Дніпропетровську

та Хортиця в Запоріжжі. «Класичні» пороги (їх було дев'ять), затоплені в радянські часи, коли створювали водосховища на Дніпрі.

Повертаючись до теми інформаційного полюса планети, активісти Дніпропетровського об'єднаного фонду такий висновок обґрунтовують схожістю та закономірностями, визначеними при вивченні різноманітних наукових, філософських та релігійних доктрин. До того ж цей ланцюг замикається довкола числа «9»: дев'ять місяців вагітності жінки, дев'ять сфер структури планети Земля – ядро, мантія, кора, вода, тропосфера, стратосфера, мезосфера, термосфера та екзосфера; дев'ять планет Сонячної системи.

Саму ж гіпотезу про унікальність Придніпровського регіону підтверджує ряд факторів. Географічний: Соловецькі острови в Білому морі, Дніпрові пороги, Запоріжжя, Єрусалим розташовані вздовж 35 градуса східної довготи. При цьому відстань від порогів до Єрусалима, як і до Соловецьких островів однакова. Геологічний: породи складені з архейських гранітів, вік яких не менше 4 млн років. Хімічний: на невеликій території маємо майже всю таблицю Менделєєва. Людський: наша земля дала світові постаті планетарного масштабу (О. Блаватська, О. Поль, М. Янгель та інші).

Дніпровські пороги є, дійсно, явищем унікальним. У суто геологічному розумінні це виходи гранітів, гнейсів та інших корінних гірських порід Українського кристалічного щита, що були в руслі Дніпра між Дніпропетровськом і Запоріжжям. Уперше їх детально описав ще в X ст. візантійський імператор Костянтин Багцрянородний, охарактеризувавши пороги як обривисті високі скелі, що стирчать на зразок острівців: «Тому, набігаючи і підпливаючи до них, вода, скидаючись звідти вниз, видає гучний страшний гул».

Саме на порогах відбувалося природне перемішування та бурління води, що зумовлювало її чистоту та прозорість. Отож вище по Дніпру діяла потужна очисна природна система, до якої входили пороги й знамениті плавні, нині поховані під водами Дніпровського та Каховського водосховищ. За підрахунками Д. Яворницького, площа порогів як очисної системи становила близько 1 млн кв. м. Якщо припустити, що не менше 20 % займали хащі очерету і тростини, то плавні за рік могли поглинати з води до 270 тис. т солей. Після будівництва вищезгаданих гідроелектростанцій природні очисні системи потужністю мільйон кіловат-годин було повністю знищено.

І, нарешті, про енергію дніпрових порогів. Дніпропетровські вчені доводять, що ці унікальні природні утворення щорічно піднімаються на один міліметр. Оскільки ж маса кожного з порогів становить понад 2 трлн т, цей процес супроводжується колосальним викидом потенційної енергії, що розсіюється у водах Славутича. Отож тепер науковці шукають спосіб використання такого справді дивовижного подарунку природи.

Комплексним вивченням дніпровських порогів нині займається чимало поважних наукових установ – Інституту біохімії ім. Палладіна, фізіології ім. Богомольця, мікробіології та вірусології ім. Заболотного та ін. *(Довгаль С. Магічні «острівці» // Україна молода (www.umoloda.kiev.ua). – 2009. – 24.03).*

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

В Опытном конструкторско-технологическом бюро теплоэнергетического приборостроения (ОКТЬ ТЭП) придумали датчик, сигнализирующий о каплях влаги, скрывающихся под теплоизоляционной обшивкой ракетоносителей, – он использовался на «Буранах». Во время прохождения через плотные слои атмосферы влага от большой температуры могла вскипеть, тем самым оторвав обшивку от корпуса.

В настоящее время в Украине работает несколько программ по энергосбережению, финансируемых западными странами, – проходят семинары, круглые столы, выделяются гранты, производится закупка оборудования. Однако нередко выясняется, что данные программы иницируются иностранными компаниями, причем не самыми передовыми, заинтересованными в сбыте своей продукции.

В ОКТЬ ТЭП создано несколько приборов контроля механического недожога топлива на теплоэлектростанциях (в частности СКУ-06; ПКУП-06). Каждый из них не только показывает, какой процент угля вылетает неиспользованным в трубу, но и позволяет снизить потери топлива до 7 %.

В отличие от химического анализа золы, обычно производимого на теплоэлектростанциях, на который уходит два часа, аппаратура по недожогу ОКТЬ ТЭП оперативно сигнализирует о неправильном режиме горения и дает возможность его корректировки. Незаменима она и при запуске котлов в работу – их отладка происходит в десять раз быстрее, чем традиционным способом. С 2007 г. прибор успешно работает на Кураховской ТЭС (Донецкая обл.).

При расходе угля на один котлоагрегат 100 т в час (это средние показатели для ТЭС) прибор по механическому недожогу позволяет экономить как минимум 1 т в час. Лишь за сутки и только на одном котле будет сохранено 24 т угля. А котлов на станции, как правило, пять–семь. Шесть котлов за сутки выбрасывают в отходы 144 т несгоревшего угля, или 72 тыс. грн (при цене 500 грн/т).

Аппаратура киевского ОКТЬ также позволяет экономить топливо и мазут, частично применяемые при сжигании пылеугольного топлива.

Оборудование конструкторского бюро надежно и способно работать десятилетия, поскольку в нем нет трущихся деталей, а значит, нет износа, как в иностранных системах, в частности датских, закупаемых Украиной. Помимо того, иностранная аппаратура работает на оптическом принципе, что при отечественной зольности угля делает ее неэффективной – датчики покрываются слоем копоти, после чего говорить о точности измерений не приходится. Как это ни парадоксально, но половина всей стоимости иностранного оборудования приходится именно на оптику, которая в итоге не выполняет свои задачи.

Помимо аппаратуры, контролирующей горение топлива, в КБ освоили выпуск приборов-анализаторов для сельского хозяйства и перерабатывающей

промышленности. Все они уникальны как по точности измерений, так и по скорости обработки пробы.

Например, прибор «Белиз-1» определяет белизну муки. Благодаря ему мукомолы имеют возможность не только определять качество продукта, но и экономить сотни тысяч гривен. Аппарат точно покажет белизну оптимального уровня, превышать который не имеет смысла – мука не становится лучше, а затраты на ее изготовление растут.

Создание такого прибора стало сюрпризом для ученых одного из российских исследовательских институтов, которые бились над подобной задачей в течение 10 лет.

Всего КБ выпускает 32 модификации компактных анализаторов (для различных продуктов), которые сертифицированы, в том числе и в России.

Также в КБ изготовлен уникальный прибор (ПЧП 99), предназначенный для определения международной стандартной величины «числа падения» по методу Хагберга-Пертена. Этот параметр говорит об активности α -амилазы (фермента, катализирующего гидролиз крахмала. – Авт.) зерна и муки. За считанные минуты можно исследовать партию зерна или муки и сказать, годится ли она для выпечки хлеба. Дело в том, что при ненадлежащем хранении в зерне начинается процесс проращивания. Даже если он приостановлен и зерно внешне имеет обычный вид, тесто из такой муки не будет подниматься.

Без этого прибора пекарня может закупить сотни тонн муки, и всю ее придется выбросить. Данный прибор особенно актуален в украинских условиях, когда многие хозяйства до сих пор не могут реализовать прошлогодний урожай и хранят его не всегда в идеальных условиях. Прибор покажет, годится ли зерно на муку или только на корм скоту.

Среди разработок киевских ученых – приборы для анализа белка в зерновых, определения клейковины, цветности технических и пищевых масел и еще десятка параметров, которые известны специалистам. Причем высокоточные результаты анализов получают за считанные минуты, иной раз даже секунды.

Один из приборов ОКТЬ определяет цветность дизельного топлива, произведенного из рапса. Как выяснилось, нагар в форсунках двигателя зависит от цветности горючего (*Пальчун А. Приборы для печатанья денег // Газета 2000 (www.2000.net.ua). – 2009. – 27.03–2.04.*

* * *

У селі Музиківка Білозерського району Херсонської області започатковано кілька пілотних проєктів у комунальному господарстві – з упровадження енергоощадних технологій і систем забезпечення високоякісною питною водою.

За словами голови Білозерської райради В. Карася, у цій справі беруть участь науковці Херсонського національного технічного університету. Вони репрезентували перспективні розробки. Причому таких, які не потребують значних інвестицій, порівняно швидко повертають затрати, бо спрямовані на суттєве зниження витрат електроенергії насамперед під час освітлення сільських вулиць і здійснення водопостачання.

Співробітники технічного університету, які над енергоощадними технологіями працюють ще з часів колишнього Радянського Союзу (йдеться насамперед про використання сонячної енергії), ознайомили мешканців села з перспективними розробками щодо застосування теплоізоляційних плит і теплових акумуляторів. Зокрема, акумулятори, наприклад, можна заряджати в період дії нічних тарифів на електроенергію, а грітися – протягом доби (*Піддубняк В. Музиківку “пілотують” науковці // Урядовий кур’єр. – 2009. – 26.03*).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

О специфике Академии экологических наук Украины, направлениях ее работы и ближайших планах.

Ю. Щербак, президент Института устойчивого развития:

19 декабря 2008 г. был издан Указ Президента Украины относительно формирования Академии экологических наук, в этом указе говорится о том, что ее главными задачами будет:

– обеспечение комплексного развития экологической науки, проведение фундаментальных и прикладных исследований по вопросам экологической безопасности, рационального природопользования и охраны окружающей среды, научное сопровождение внедрения результатов прикладных исследований в области экологии;

– проведение научно-аналитического обзора современных особенностей перехода Украины к устойчивому развитию.

Президент постановил поддержать инициативу ведущих ученых о создании государственного научного учреждения. В Указе Президента акцентируется внимание на необходимости внедрения концепции устойчивого развития. Президент выделил проведение фундаментальных исследований по вопросам именно экологической безопасности, что на сегодняшний день является очень важным.

Кроме того, эта академия создается не для того, чтобы дублировать функции отраслевых учреждений. Есть фундаментальные исследования, которые успешно ведутся в Национальной академии наук, но, по сути, нет исследований по вопросам экологической безопасности и устойчивого развития, что такое устойчивое развитие для регионов.

Академия должна разрабатывать предложения относительно перехода к устойчивому эко-сбалансированному развитию и объединить нескоординированные усилия общественных кругов. Ее функция – консолидация усилий научных и общественных экологических кадров. Это будет автономная государственная научная структура, которая строится на основе научных учреждений Министерства окружающей среды, в которую входит уже ряд учреждений: Украинский научно-исследовательский институт в

Одессе, Карпатский биосферный заповедник, Институт устойчивого развития им. В. Вернадского и т. д.

Создание этого учреждения мотивировано сложной экологической ситуацией и свидетельствует о понимании Президентом важности экологических проблем. Сбалансированное развитие – это не только экологические проблемы, а экономические и социальные. В прошлом году было основано 45 национальных природных заповедников и парков, уделено внимание сохранению природы, на которую влияет антропогенная нагрузка. Это очень полезная для Украины работа. Академия, именно в обозначенном Президентом формате, сейчас нужна, ведь за последнее время произошел целый ряд экологических катастроф.

Определены направления работы. Это проведение прикладных исследований и взаимодействие с разными учреждениями, в частности с парламентом. Сейчас запланировано, как можно быстрее разработать устав академии, нам нужно зарегистрировать его в Министерстве юстиции, чтобы полностью легитимизировать академию. Уже разработана структура отделений академии. На сегодняшний день есть шесть, где будут формироваться кадры, это и отделение экологического менеджмента, и заповедного дела, и отделение экологического права. Отдельно будет изучаться влияние окружающей среды на состояние здоровья людей, поступило предложение и об изучении региональных проблем.

В ближайшее время выйдет “Вестник Академии экологических наук” и будет запущен сайт, для того чтобы все желающие имели возможность ознакомиться с наработками и полезной информацией (*RUPOR.INFO* (<http://www.rupor.info>). – 2009. – 18.03).

* * *

Проблемы ограничения негативного влияния человека на окружающий нас зеленый мир сегодня стали первоочередными, приоритетными направлениями государственной политики. На основе Закона Украины «Об Общегосударственной программе формирования национальной экологической сети на 2000–2015 гг.» и Указа Президента Украины «О расширении сети и территорий национальных природных парков и других природно-заповедных объектов» принято решение о создании, формировании и развитии региональной экологической сети.

Экосеть – это система взаимосоединенных территорий с сохранившимися природными или околоприродными ландшафтами, а также территорий с деградированными участками земли. В формировании этой сети принимают участие земли водного, лесного, природно-заповедного фондов, а также сельскохозяйственные угодья неинтенсивного использования. На общенациональном уровне экосеть необходима для сохранения биоразнообразия нашей страны. На региональном уровне, в частности в Луганской области, экосеть поможет в восстановлении плодородия деградированных земель на больших площадях, в формировании механизмов

контроля землепользования и, опять же, для сохранения уникального биоразнообразия нашей области.

Научно-исследовательским институтом прикладной экологии ВНУ им. Владимира Даля разработана концепция программы проектирования экологической системы с выявлением ключевых ландшафтов, рассчитанная с 2009 по 2025 гг. Как отметил В. Форошук, ведущий научный сотрудник НИИ, на территории Луганской области осталось только 6 % степи, что напрямую приводит к снижению продуктивности сельскохозяйственных угодий, снижению плодородия, а главное – ухудшению общего здоровья населения. В ходе реализации программы под экосеть должны быть отведены земли общей площадью около 16 тыс. га, что составляет 60 % территории этой области. Территории отводятся без изъятия из чьих-либо владений и без изменения их целевого использования. Пастбища не превратятся в злаковые поля. Просто предлагается восстанавливать плодородие деградированных и малопродуктивных земель, включенных в состав экосети, при помощи формирования степных пастбищ (с использованием степных видов трав) и организации экстенсивного животноводства, не забывая при этом об оптимальном для сохранения высокого биоразнообразия режиме использования пастбищ.

Если представить экосеть схематически, то она будет состоять из ядер и коридоров, которые их соединяют. И. Загороднюк – сотрудник Лаборатории экологии животных и биогеографии ЛНУ им. Тараса Шевченко – отметил, что при выборе природных ядер и экокоридоров были использованы три группы критериев: целостность экосистемы и наличие раритетных видов; ландшафтная целостность и перспективы развития территории; комплексная оценка ценности территории по определенным индикаторам (биотопы, близость населенных пунктов и др.).

Примечательно, что уже имеется подобный европейский и общенациональный опыт, одним из основных положительных результатов которого можно назвать развитие системы природных и полуприродных территорий со сберегающими формами хозяйства, а также поддержание всеевропейской традиции сохранения животной и растительной экосистемы.

По словам А. Микитюка, заместителя руководителя Европейского проекта комплексного использования земель евразийских степей, эта программа – исключительно в интересах Луганской области, так как если не думать о механизмах восстановления деградированных земель, то через 20 лет ничего не останется.

На таких землях, например, может меняться режим землепользования: если овражно-балочные рельефы Луганской области нельзя пахать и высаживать на них злаки, то из них можно сделать пастбища для содержания рогатого скота. В случае такого использования деградированных земель область может стать крупным производителем говядины.

Необходимо понимание ценности территорий и планирование их пространственного развития. То есть: либо сохранять природные территории, либо развивать хозяйство. Чтобы позже не возникло сожалений, что провели

дорожную магистраль и тем самым преградили путь развитию популяции ушастых ежей.

Нельзя забывать и об оздоровлении городского микроклимата. Луганская область – высокоразвитый промышленный регион. Поэтому зеленые насаждения в таких крупных промышленных городах, как Луганск, Лисичанск, Рубежное, Алчевск и Стаханов, должны создавать для восстановления так называемых «лёгких города» (*Ковальчук А. Экосеть – это современный Ноев ковчег // XXI век (<http://xxi.com.ua>). – 2009. – 25.03).*

* * *

Специалисты Харьковского университета гражданской защиты МЧС Украины презентовали новейшую методику работы и техническое оснащение создаваемого в городе кризисного центра.

В компьютеры загружен программный комплекс «Работа органов управления города (района) при возникновении чрезвычайных ситуаций естественного и техногенного характера». Наполнение центра включает ряд модулей, позволяющих имитировать или моделировать развитие чрезвычайных ситуаций в реальном времени с отображением их последствий на карте города. Это дает возможность властям и спасателям вовремя произвести эвакуацию населения и определить способы устранения аварии.

Отныне для обучения молодых специалистов и отработки различных аварийно-спасательных ситуаций в Краматорске будут проводиться командно-штабные учения с максимальным приближением к реальным условиям в контакте с подразделениями МЧС по всей области, а в перспективе и с другими регионами Украины в режиме интернет-конференций (*Маринцев С. Краматорск: моделируют ЧП в реальном времени // Донбасс(<http://www.donbass.ua>). – 2009. – 30.03).*

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Президент Украины В. Ющенко поручил Кабинету Министров Украины и Государственному управлению делами безотлагательно осуществить мероприятия по оформлению полномочий Государственного управления делами по управлению Национальной академией государственного управления при Президенте Украины. Соответствующий указ обнародован на официальном сайте главы государства.

Как отмечается в документе, он подписан с целью обеспечения дальнейшего развития общенациональной системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации государственных служащих, совершенствования деятельности Национальной академии государственного управления при Президенте Украины. Указ вступает в силу со дня опубликования (*Главред (<http://www.glavred.info>). – 2009. – 6.04).*

У 2009 р. у Східноукраїнському національному університеті ім. В. Даля (СНУ) вперше проведуть набір студентів, що бажають стати фахівцями в галузі нанотехнологій.

За словами ректора ВНЗ О. Голубенка, вчені Східноукраїнського національного університету вже сьогодні проводять дослідження в цій галузі науки.

Зокрема, вчені займаються розробкою нових методів вирощування монокристалів, які сьогодні широко використовуються в електронній промисловості і є матеріалом для створення різних елементів рентгенівської оптики. Луганські дослідники пропонують сприяти зростанню цих важливих елементів за допомогою впливу ультразвуку.

Розробка нових методів вирощування монокристалів забезпечує не тільки розвиток технології одержання напівпровідникових кристалів, але також дає можливість вирощувати монокристали із заданими властивостями. Введення ультразвуку в процесі їхнього зростання, на відміну від традиційних методів, дає змогу одержати однорідні монокристали (*Освітній портал (Osvita.org.ua)* – 2009. – 21.03).

Наука і влада

8 квітня 2009 р. відбулися парламентські слухання на тему: “Про стан, заходи та перспективи подолання наслідків Чорнобильської катастрофи”. У парламентських слуханнях від Української академії аграрних наук узяли участь А. Головка, віце-президент УААН; А. Заришняк, академік-секретар Відділення землеробства, меліорації та агроєкології УААН; О. Фурдичко, директор Інституту агроєкології УААН; М. Кучма, заступник директора з наукової роботи Інституту агроєкології УААН.

Перед народними депутатами та учасниками парламентських слухань виступив віце-президент Української академії аграрних наук, академік УААН А. Головка.

Зокрема, він сказав:

“За понад 23 роки після аварійного періоду зроблено чимало для мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи для АПК України. Зокрема, для поліпшення радіаційної ситуації за минулі роки проведено:

- вапнування на площі 550 тис. га;
- меліоративні роботи на площі 816 тис. га;
- поліпшено 771 тис. га найкритичніших лук, сінокосів, культурних і природних пасовищ;
- перероблено на масло та сири понад 700 тис. т молока та інші контрзаходи.

Їх виконання дало можливість:

- скасувати діючі з 1991 р. тимчасові допустимі рівні (ТДР – 91) радіоактивного забруднення;

– ввести постійні, неаварійні допустимі рівні (ДР-97), майже втричі нижчі попередніх;

– ввести у 2006 р. нові Державні гігієнічні нормативи “Допустимі рівні вмісту радіонуклідів ^{137}Cs і ^{90}Sr у продуктах харчування та питній воді” (ДР-2006), що мають забезпечити не перевищення прийнятої річної ефективної дози внутрішнього опромінення 1 мЗв.

Завдяки застосуванню науково обґрунтованих контрзаходів у сільському господарстві, що були передбачені схваленою Верховною Радою “Концепцією ведення АПВ на забруднених територіях та їх комплексної реабілітації”, яка існувала з 1989 р., а потім розробленою на період 2000–2010 рр., дозові навантаження на населення знижені в середньому у два рази, що було офіційно визнано МАГАТЕ і світовою науковою спільнотою.

Певне поліпшення радіаційного стану зовсім не означає заспокоєння, а навіть підкреслює надзвичайну актуальність проблеми мінімізації наслідків аварій у віддалений період, її наукового супроводу з урахуванням радикальних змін сільськогосподарського господарювання в державі.

При цьому необхідно враховувати таке.

По-перше, кожне введення жорсткіших нормативів істотно змінює оцінку фактично тієї ж радіаційної ситуації: продукція, що раніше відповідала стандартам якості, нині вважається забрудненою.

По-друге, загальнодержавну значущість і особливості ресурсного потенціалу рослинництва і тваринництва найбільш забруднених регіонів Полісся (північні райони Волинської, Житомирської, Київської, Рівненської і Чернігівської областей). Наприклад, валовий збір картоплі в цих регіонах становить близько 30 % загальнодержавного показника, а в розрахунку на одну особу її виробництво є вдвічі більшим ніж в середньому в державі (808 кг проти 405 кг). Тут утримується близько чверті національного поголів'я сільськогосподарських тварин і виробляється 22–24 % загальнодержавної кількості м'яса і молока. У розрахунку на одну особу в поліських областях виробляється на 53 % більше молока (402,9 кг проти 263,6 кг) і на 27 % більше м'яса (47 кг проти 37 кг).

По-третє, на відміну від попередніх етапів постчорнобильського періоду основна частина харчової продукції рослинництва і тваринництва нині виробляється в господарствах населення (близько 90 %). Продукція не тільки споживається членами сімей самих виробників, а й надходить на споживчий ринок України.

У таких умовах складніше контролювати рівень радіоактивності сільгосппродукції і спрямовано впливати на організацію її ринку.

По-четверте, хоча на більшій частині забрудненої території сільськогосподарських підприємств, фермерських і інших приватних господарств нині виробляється продукція, що відповідає вимогам ДР-2006, економічні негаразди останніх років призвели до значного зменшення обсягів або навіть до повного припинення контрзаходів. Як наслідок, донині залишається 15 населених пунктів, в яких питома активність ^{137}Cs у молоці та м'ясі постійно перевищує ДР-2006 у 5–15 разів. Тут проживає понад 14 тис. осіб, які отримують ефективну дозу понад 2 мЗв/рік. Приблизно у 160

населених пунктах, де налічується понад 4 тис. корів, близько 30 % приватних господарств отримують молоко, радіоактивне забруднення якого може реально перевищувати допустимі рівні і формувати підвищену дозу внутрішнього опромінення населення.

Найбільш критичними продуктами харчування залишаються молоко корів, м'ясо великої рогатої худоби і гусей. Рівні забруднення їх перевищують ДР-2006 у 2–3 рази, а іноді в 5–8 разів там, де для випасання худоби вимушено використовують “критичні” ландшафти.

Іноді при розпаюванні землі для випасів і сінокосів населенню були виділені угіддя, розміщені в найбільш критичних ландшафтах, що і є причиною наднормативного забруднення молочної і м'ясної продукції.

Вказаний далеко не повний перелік проблем свідчить про необхідність посилення наукового супроводу і координації робіт з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи в агропромисловій сфері у віддалений період. Обґрунтування заходів викладено у рекомендаціях “Ведення сільськогосподарського виробництва на територіях, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи у віддалений період”, погодженої МНС, МінАП і УААН (2007 р.).

Враховуючи, що доза опромінення населення зумовлюється, в основному, внутрішнім опроміненням і визначається концентрацією радіонуклідів у кінцевих продуктах сільськогосподарського виробництва, основними завданнями з цього погляду є:

- постійний аналіз радіаційної ситуації на забруднених територіях за матеріалами баз даних наукових установ;
- щорічне узагальнення інформації щодо щільності забруднення ґрунтів, продукції рослинного і тваринного походження з відповідними висновками й рекомендаціями для власників землі;
- упорядкування землекористування, як одного з найбільш ефективних способів зниження радіоактивного забруднення продукції, у населених пунктах із широкими інтервалами варіювання питомої активності радіо цезію в молоці корів;
- відновлення гідромеліоративних робіт з подальшим докорінним поліпшенням сінокосів і пасовищ, особливо в “критичних” населених пунктах;
- удосконалення комплексного картування територій і дозиметричної паспортизації населених пунктів.

При плануванні контрзаходів, спрямованих на радіаційний захист населення, необхідно враховувати не тільки населені пункти, в яких доза внутрішнього опромінення перевищує 1 мЗв/рік, але й такі, де вона наближується до цієї величини – дорівнює або перевищує 0,9 мЗв/рік.

Як довгострокові, так і річні плани організаційної діяльності та їх фінансове забезпечення повинні передбачати першочергове проведення заходів, спрямованих на ліквідацію “критичності” або зниження її ступеня.

Кінцевою метою програми кожного рівня має стати реабілітація територій, що означає зняття з них обмежень у виробництві сільськогосподарської

продукції і використанні угідь, можливість проведення тільки вибіркового контролю за критеріями радіоактивності продукції.

З метою запобігання розвитку інфекційних та епізоотичних процесів необхідно провести:

1. Моніторингові дослідження з вивчення імунорезистентності у тварин, варіабельності та розповсюдженості збудників вірус-бактеріальних інфекцій у зоні Чорнобильської АЕС (сказ, класична чума свиней, туберкульоз та ін.).

2. Детальне вивчення можливостей використання природних мінеральних силікатів, як інтенсивних адсорбентів радіонуклідів та джерел мікроелементів.

Велике значення має організація на належному рівні радіаційного контролю харчових продуктів, що виробляються на радіоактивно забруднених територіях. Попадання радіонуклідів у ланцюг ґрунт–рослина–тварина–людина буде ще тривалий час надто важливим” (*Українська академія аграрних наук (http://uaan.gov.ua). – 2009. – 8.04).*

До уваги держслужбовця

О. Карплюк, голов. бібліограф

Нові надходження до НБУВ

Бібліографічний покажчик праць науковців Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (1993–2008 рр.) : наук. вид. / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ; за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 412 с.

ВС46511

У виданні систематизовано 7414 публікацій наукових співробітників, докторантів, аспірантів та пошукувачів Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (до лютого 2007 р. – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України) за 15 років від дня заснування. Результати наукових досліджень відображені в монографіях, підручниках, словниках, бібліографічних покажчиках, навчальних та навчально-методичних посібниках, методичних рекомендаціях, концепціях і професіограмах, матеріалах і тезах науково-практичних конференцій, статтях у наукових і науково-методичних збірниках, періодиці, на основі яких були захищені докторські та кандидатські дисертації. Матеріал розташований за видами документів. Додається іменний покажчик.

Видання Інституту української мови НАН України (1991–2007): [бібліогр. покажч.] / НАН України, Ін-т укр. мови ; відп. за вип. І. С. Гнатюк. – К., 2008. – 322 с. – (До 90-річчя НАН України).

ВА706148

Покажчик містить бібліографічні відомості про колективні та індивідуальні праці науковців від часу заснування установи. До покажчика включено колективні та індивідуальні монографії, словники, автореферати, статті, тези доповідей і матеріали наукових конференцій, з'їздів, конгресів, підручники, посібники, довідкову літературу, статті з енциклопедичних видань, рецензії тощо. Матеріали подано за розділами: загальні питання лінгвоукраїністики, історія української мови, етимологія, діалектологія, ономастика, фонетика, морфологія, синтаксис, словотвір, лексикологія, фразеологія, термінологія, лексикографія, стилістика, культура мови, соціолінгвістика, корпусна лінгвістика, правопис, довідники, підручники, посібники, персоналії, енциклопедії, рецензії, відповідальне редагування. У кожному розділі літературу подано в хронологічній послідовності за абеткою авторів або назв; у межах розділів виділено підрозділи "Колективні праці". У кінці видання вміщено іменний покажчик.

Воронов С. О. Енциклопедія морських катастроф України: (затонулі пам'ятки античної, середньовічної і новітньої історії: залишки міст і поселень, військові кораблі, цивільні судна, авіа- та бронетехніка) / С. О. Воронов ; НАН України, Ін-т археології, Департамент підводної спадщини. – К. : Богдана, 2008. – 892 с. : іл. – Бібліогр.: с. 872–878. ВС46490

Представлено детальний перелік об'єктів підводної спадщини України, а також інформацію про всі відомі затонулі у водах України об'єкти (міста та поселення, військові кораблі, цивільні судна, військово-повітряна та бронетехніка). Зібрано дані про пам'ятки, починаючи від античної доби і Середньовіччя до новітньої історії. Подано об'єктивну, багатосторонню та максимально повну фактологічну базу, що характеризує підводну культурну спадщину Чорноморсько-Азовського морського басейну та Дніпровсько-Дунайської річкової системи. Статті стосовно кожного об'єкта містять історичну (архівну) довідку, технічні характеристики, матеріали останніх досліджень, картографічну інформацію. У переліку зафіксовано лише об'єкти, інформація про які підтверджується, щонайменше, з двох державних незалежних джерел (затонулі або потоплені, імовірно затонулі та такі, що пропали безвісті). Надано деталізовану інформацію щодо затонулих об'єктів військової техніки епохи Першої та Другої світових воєн, Громадянської війни в СРСР. Матеріали енциклопедії є результатом архівних та підводно-археологічних досліджень, проведених з метою здійснення обліку культурної спадщини в рамках виконання державної програми з виявлення археологічних територій, що охороняються законом.

Словник геополітичних термінів та понять / Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки, Наук.-дослід. ін-т українознав. ; за заг. ред. О. С. Власюка, П. П. Кононенка. – К. : Фоліант, 2008. – 205 с.

ВА706598

У виданні подано 876 термінів і понять, які розкривають концептуальну, категоріальну й семантичну основу сучасної геополітики. Основна увага приділена змістовному аспекту, що дає змогу зрозуміти соціальні підвалини різноманітних міжнародних відносин. Геополітика постає як теорія і практика міжнародних відносин. Терміни розташовано за алфавітом. Додається покажчик термінів та понять.

Українські ярмарки та виставки (історія та сьогодення) : бібліогр. покажч. / М-во культури і туризму України, Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; уклад. : Т. О. Сосоновська, В. О. Ярошик. – Х. : Фоліо, 2008. – 158 с. : іл.

АО267132

Покажчик містить різні види документів, незалежно від часу їх видання, які розглядають процес зародження ярмаркової торгівлі в Україні, починаючи з XI–XVI ст., її стан у різні періоди вітчизняної історії, впливовість певних чинників на еволюцію ярмарків та виставок. Історію виникнення та поширення виставок і ярмарків в Україні розглянуто як історію товарно-грошових відносин в окремих її регіонах. Міститься інформація про монографії, збірники матеріалів наукових конференцій, статті з періодичних видань, автореферати дисертацій тощо. Матеріал систематизовано за тематико-хронологічним принципом. На перше місце винесено першоджерела та регламентуючі матеріали. Видання містить іменний покажчик.